

İ. Unat

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ YAYINLARI No. 135-117

**Üniversite Öğrencilerinin
SERBEST ZAMAN
FAALİYETLERİ**

Doç. Dr. Nermin ABADAN

**AJANS - TÜRK MATBAASI
ANKARA - 1961**

Üniversite Öğrencilerinin SERBEST ZAMAN FAALİYETLERİ

ANKARA YÜKSEK ÖĞRENİM GENÇLİĞİ ÜZERİNDE
BİR ARAŞTIRMA

Doç. Dr. NERMİN ABADAN

Siyasal Bilgiler Fakültesi
Amme İdaresi ve Siyasi
İlimler Doçenti

Hocam ve hayat arkadaşım
Y. A. a!

Ö N S Ö Z

Değerli meslektaşım Doçent Dr. Nermin ABADAN'ın kaleme aldığı bu araştırma, Enstitüye mensup genç arkadaşlar ve öğrencilerin yardımı ile yaptığı bir anketin verisidir.

Arkadaşımız bu çalışması ile şimdiye kadar çok mahdud sayıda kullanılan anket usulünün başarılı uygulamasın örneğini vermiş bulunuyor.

Enstitümüz diğer araştırma faaliyetleri yakında anket usulüne de geniş yer vermek ve sonuçlarını ilgililere sunmak kararındadır.

Prof. Dr. Tahsin Bekir BALTA

İdari İlimler Enstitüsü Direktörü

İ Ç İ N D E K İ L E R

Giriş

Serbest zaman kavramının tarifi ve özelliği — Türkiye’de serbest zaman faaliyetinin özellikleri — Gençliğe tesir eden toplumsal tabakalar — Serbest zaman faaliyetinin psikolojik yönleri	1 - 8

Bahis : I.

Araştırmada kullanılan örnek — Anket soruları — Anketin güttüğü gaye	8 - 12

Bahis : II.

Mense ve aile çevresi	12 - 21

Bahis : III.

Aktif ve pasif serbest zaman faaliyetleri — Serbest ve yumuşak serbest zaman faaliyetleri — «Yapılan» ve «Arzulanan» serbest zaman faaliyet neveleri	21 - 29

Bahis : IV.

Serbest zaman faaliyetlerinin konulara göre tahlili :	
a) Okuma	29 - 34
b) Gazete	34 - 42
c) Radyo	42 - 46
d) Sinema	46 - 51
e) Tiyatro	51 - 52
f) Opera ve konser	52 - 55
g) Spor	56 - 60
h) Dans	60 - 62
i) Kız - erkek arkadaşlığı	63 - 70
j) Arkadaşlık	70 - 77
k) Kahvehanelere devam	77 - 81
l) İçki içme	81 - 83
m) Gayesiz dolaşma	83 - 85

n) Hayal kurma	85 - 89
o) İbadet	89 - 96
p) Misafirlik	97 - 98
q) Hobby	98 - 102
r) Yaz tatili	102 - 105

Bahis : V.

Masrafların kaynağı	105 - 106

Bahis : VI.

Değişen faktörlere göre serbest zaman faaliyetinin dağılışı :

A. Sosyo - ekonomik durumla ilgili korrelasyonlar :	
a) Roman okuma ve çalışma durumu	108 - 110
b) Kitap satın alma ve çalışma durumu	110
c) Kahveye devam ve çalışma durumu	110 - 111
B. Taşralı şehirli durumla ilgili korrelasyonlar :	
a) Müzik neveleri : Alaturka, klâsik batı müziği ve caz	112 - 114
b) Operaya devam ve taşralı - şehirli durumu	114 - 115
c) Taşralı - şehirli öğrenciler ve sosyal gelenekler	115 - 117
C. Aile yanında veya yurtda kalanlarla ilgili korrelasyonlar :	
a) Opera ve konsere gidiş	118 - 119
b) Hayal kurma	119 - 121
c) Arkadaşlık etme	121 - 122

Bahis : VIII.

Tipoloji	122 - 127

Ek : I.

Çeşitli Avrupa memleketlerinde serbest zaman faaliyeti hakkında yapılan ampirik araştırmalar : Belçika - Danimarka - Finlandiya - Fransa - Batı Almanya - İsrail - İtalya - Hollanda - Polonya - İsviçre - Yugoslavya - Serbest zaman faaliyetleri ve sosyal ilimler milletlerarası etüt grubu	128 - 133
Birleşik Amerika'da serbest zaman faaliyetleriyle ilgili ilmi araştırmalar	133 - 136

Ek : II.

Araştırmada kullanılan anket cetvelinin orijinal metni	137 - 152
Bibliyografya	153

G İ R İ Ő

Serbest zaman kavramının tarifi ve özelliği :

Endüstrileşmiş veya endüstrileşme yolunda bulunan toplumlardaki kişilerin yeni çevresinin başlıca özelliği, son derece girift ve sıkı bir teknik ağı ile kaplı olmasıdır. Bu yeni çevreyi teşkil eden istihsal, ulaştırma, haberleşme, sosyal münasebetler, eğlenceler gibi çeşitli faktörler insanoğlunun yaşayışını tamamen deđiŐtirmekte ve günün her saatinde ferdin işyerini, yuvasını, serbest zaman alanını kaplayıp, onu yepyeni imkân ve tahriklerle karşı karşıya bırakmaktadır. Böylece modern toplum ferdin içinde bulunduğu teknik, çevreyi genişletmektedir. Marcel MAUSS'un dediği gibi bir medeniyet, toplumdaki kültürel anahatların tümü yardımı ile meydana gelmektedir. Bugünkü dünyamızda çeşitli endüstrileşmiş toplumlara has çalışma hayatının ilmî işbölüm esaslarına göre düzenlenmesi, kütle istihsalı, kütle haberleşme vasıtaları, müstehlik davranışı, kütle turizmi, serbest zaman faaliyetleri gibi kültürel anahatlar *teknolojik medeniyeti* meydana getirmektedir. Teknolojik medeniyet ise bilhassa kütle haberleşme vasıtalarının tesirliliği sebebiyle tabiat icabı evrenseldir. Nitekim geleneksel eğlenceler, eski festival ve halk sanatları birçok yerlerde özölüp kaybolmaktadır. Her yerde hazır ve nazır olan Őumullü reklamcılık, modern toplumun kiŐilerine standart bilgi ve kolaylıklar sağlamak suretile onları eşit serbest zaman faaliyetlerine doğru yöneltmektedir.

Teknolojik medeniyet gittikçe artan ölçüde daha fazla ve daha mükemmel istihsal mekanizmaları ile tüketim malları sağlamaktan başka, aynı zamanda çalışma zamanından farklı «serbest zaman» kavramını meydana getirmiŐtir. Gerçekten «serbest zaman` faaliyeti» esas itibarile endüstrileŐen toplumda ailenin oturduğu mesken ile işyerinin ayrılması sonucunda ortaya çıkan bir mesele olmuştur. Baş-

ka bir deyimle, endüstrileşmeden önceki devirde büyük bir tüccar veya işadammın evini hem ticarethane, hemde ikamet yeri olarak kullanması, son derece yaygın bir haldi. Bu iki yaşayış alanı bugün bilhassa büyük şehirlerde birbirinden uzaklaşmış, parçalanmış bulunmaktadır. Böylece aile saf bir tüketim (istihlâk) cemaati haline gelmektedir. Çalışma dışında elde edilen serbest zamanın uzatılması ise yeni eğlence endüstrilerin kurulmasına yol açmıştır. Lucien Lefebvre'in klasik etüdünde belirtildiği üzere makineleşmemiş toplumların günlük hayatına «yüzen» veya «uyuyan» (dormant) bir zaman kavramı hâkimdi. Böyle bir toplumda herhangi bir süre hakkındaki kavram, jek uçakları, televizyon ve automation dünyasının sakinlerinden tamamen farklı idi. Bitmez tükenmez çalışma saatleri ile dinlenmeğe mahsus saatler arasında kesin bir ayrılık hattı yoktu. (1) Kesin bir ölçünün yokluğu sebebiyle çalışma gününün uzunluğu önceden tesbit edilmemişti. Köylü nüfusunun ağır basmakta olduğu toplumlarda, serbest zaman yıllar boyunca yerleşmiş olan mevsime bağlı kültürel ve sosyal bir tempoya göre âyarlanmaktadır.

Endüstri ihtilâlleri bir yüzyıldan az bir zaman içinde çalışma ve serbest zamanları arasında gerçek bir ikilik yaratmışlardır. Fakat bu serbest zaman üzerinde bir tasarruf pek bahis konusu değildi. Zira ilk endüstri ihtilâli sırasında iş gününün süresi bellirsizdi. 19 cu yüzyılın başındaki Fransız ve İngiliz fabrikatörleri günlük serbest zamanlarını asgarîye indirmek suretile işçileri çalıştınyorlardı. Marx'ın genç yaşında Komünist beyannamesini kaleme aldığı günlerde fabrikalarda haftalık çalışma müddeti 75 saati aşyordu. Bugünlerde ileri derecede endüstrileşmiş toplumlarda haftalık çalışma müddeti 45- 40 saattir. Bu büyük değişme sonucunda ortalama bir işçi veya müstahdem günde 2-3 saat serbest zamana sahiptir. Böylece elli yıl gibi kısa bir zaman zarfında serbest zaman kişinin sadece bir hakkı olarak değil, aynı zamanda değer yaratacak bir süre olarak gerçekleşmiştir. 1883 te Paul LAFARGUE «Tembellik hak-

---

(1) Lucien LEFEBRE, Le Probleme de l'Incroyance au XVI ième siècle, Paris, 1942, Sh. 426 - 434;
Hans FREYER : Sosyolojiye giriş, Çev. N. Abadan, S.B.F. yayını, Ankara 1957, sh. 186.

kı» (Le Droit à la Paresse) adlı meşhur broşürünü yazdığı zaman, serbest zaman henüz «bütün kötülüklerin anası» telâkki edilmiştir. Bugün ise «serbest zaman ve kültürel faaliyet» asgarî bir yaşama bütçesi ve aslâ kısaltılmaması gereken evrensel bir insan hakkı sayılmaktadır. Böylece bugünün saadetini sağlayan yeni ahlâk kanunları serbest zaman kavramının temelleri üzerinde yükselmektedir. (2) Şu halde *serbest zaman, teknik gelişim ve sosyal tedbirler sayesinde kişinin istihsale yönelmiş faaliyetleri sırasında veya onu takiben girişmekte olduğu istihsal-dışı faaliyetler için sarfedebileceği süredir.*

Serbest zaman faaliyetinin karakterini tesbit etmekle görevli olan Milletlerarası Serbest Zaman Etüt Grubu buna uygun olarak şu tarifi ortaya koymaktadır: «*Serbest zaman faaliyeti, kişinin mesleki, ailevi ve sosyal ödevlerini yerine getirdikten sonra hür iradesile girişebileceği dinlenme, eğlenme, bilgisini zenginleştirme, maharetlerini arttırma, toplum hayatına gönüllü olarak katılma gibi bir seri mesguliyetlerdir.*»

Biz de bu araştırmamızda serbest zamanı, «*Uyumak, yemek yemek, vücut temizliği yapmak, fakülteye gidip gelmek, ders veya bir işte çalışmak zamanı dışında kalan vakit*» anlamında kullandık. (Bak, Ek II — Anket cetveli)

Görülüyor ki serbest zaman faaliyetleri ile sosyal ve toplumu şekillendiren diğer faktörler arasında sıkı bir münasebet vardır.

Araştırmamızın gayesi, hem ferdi, hem toplumu ilgilendiren serbest zaman faaliyet çeşitlerinin, bir kısım Türk üniversiteli öğrenciler arasında nasıl bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktır. Aslında serbest zaman faaliyetini besleyen yeni eğlence endüstrileri hem hayata atılmış, gelir sahibi geniş işçi, çiftçi, memur ve serbest meslek sahipleri tabakalarının yaşayış tarzına, hemde henüz akademik öğrenimini bitirmemiş olan yüksek tahsil gençliğinin düşünce ve davranışlarına tespit etmektedir. Bu etki batılı endüstri

---

(2) Joffre DUMAZEDIER, Current Problems of the Sociology of Leisure, UNESCO, International Social Science Journal, Vol. XII, No. 4, 1960., sh. 522 - 523.

toplumlarında sayısız araştırmalara konu olduğu halde, memleketimizde bu vakte kadar şlenmemiştir. Kırk yıla yakın bir zamandan beri T¼rkiye'de uygulanmış olan çeşitli devrim hareketleri normatif kaideler yardımı ile  mme hayatımızın belirli kesimlerini, takvimi, kaza sistemimizi ve siyasi hayatımızı kökten değiştirmiştir. Ancak batılaşmayı teşvik eden bu devrimlerle birlikte gelmesini özlediğimiz yeni sosyal alışkanlıklar ve davranışlar, kanun yolu ile zorla değiştirilemeyeceği cihetle, elbette ayni s¼ratle yerleşmemişlerdir. Bununla beraber Tarık Zafer TUNAYA'nın isabetle belirttiği üzere «batılılaşmak T¼rkiye için daima bir yaşama prensibi» olmuştur. Bu et¼d, sosyal b¼nyede önemli bir mevki işgal eden y¼ksek tahsil gençliğinin bir kısmının bu alandaki alışkanlıklarını ve kanaatlerini kısmen tanıtmağa yarayacaktır.

T¼rkiye'de serbest zaman faaliyetinin  zellikleri :

T¼rkiye gibi geçiş halinde olan bir toplumda geleneklerle ailelerin yapısı, özellikle belirli normlara tâbi ve arzulanan bir hedefe yönelmiş olan tahsil durumunun dışında, gençlerin serbest zaman faaliyeti ¼zerinde kuvvetli etkiler yaratmaktadır. Kız erkek ayrımının y¼ksek öğrenime devam etmek ¼zere açılan giriş imtihanlarında hiç bir r l oynamamasına karşılık, serbest zaman faaliyetlerinde çok önemli farklılıklar meydana getirdiği aşık rdır. Bunun gibi gençlerin taşralı veya b¼y¼k şehirli olması da yine farklı davranış şekilleri ortaya çıkarmaktadır. Bundan başka batı memleketlerinde gençler için en tabii ve normal sayılan bazı spor çalışmaları ile sosyal faaliyetler, Anadolu gibi hen¼z bug¼ne kadar kaç - g  kaidesine kısmen sadık kalan ve son on yılda kadın inkil bını ileri g t¼rmek şöyle dursun, geriletmiş olan bir memleketde son derece ilgi çeken problemler ortaya çıkartmaktadır. Nitekim T¼rkiye'nin hemen hemen b¼t¼n sınırlarının denizle evrilmış olmasına rağmen, yazın تنها bir kumsalda y¼zme dahi, ciddi ve derin ahlak  problemler yaratmaktadır. Bu itibarla memleketimizde 27 Mayıs inkil bının gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamış olan y¼ksek tahsil gençliğinin davranışı, tercih ve kanaatlerini kısmen aksettirecek olan bu araştırma, hem T¼rk toplumunda yarının potansiyelini daha iyi anlamağa, hemde T¼rk ¼niversiteli gençlerini dış memleketlerdeki akranları ile kıyaslamağa yarayacaktır.

Gençliğe tesir eden toplumsal tabakalar :

Araştırmamızın belirli kavramını incelemeden önce, genel olarak çocuğun bir genç haline geçişi sırasında hangi toplumsal kuvvetlerin rol oynadığını gözden geçirmekte fayda vardır. Gençliğe devamlı olarak tesir eden bu faktörleri Helmuth SCHELKY üç grup etrafında toplamaktadır : 1) Sosyal temel yapılar, 2) Devrin sosyal yapısı, 3) Devrin siyasî durumu.

Zamana bağlı olmayan sosyal faktörlerin başında «*sosyal temel yapıları*» kapsayan tabaka gelmektedir. (3) Buna herşeyden önce aile müessesesi, cinslerin ayrılığı, âmme düzeni ve egemenliğin taşıyıcısı olan âmme müesseseleri girmektedir. Her devirde ve her çağda insan beden ve ruhen olgunlaştığı nispetde aile çevresinden sınırlanmakta ve yetişkinler dünyasında ağır basan sosyal düzene, iktisadî hayata, devlet kudretine intibak etmek zaruretindedir.

Erkek çocuğun savaşçılar âlemine, kızların ise kadınlar dünyasına girmeleri, bütün toplumlarda gözetilebilen zaman dışı bir vakiydir. Her toplum bu geçişler sırasında belli sosyal davranışlar ve ekonomik mükellefiyetler vaz etmiştir. Bu açıdan bakılırsa, her toplum siyasî oy verme çağı gelinceye kadar gençlik problemi için belli gelenekler, riayeti şart olan belli kurallar yaratmıştır. Bunlar iptidaî kavimlerde cesaret denemesi, ileri batı ülkelerinde ise olgunluk imtihanı şeklinde karşımıza çıkmakla beraber, esas itibarile ortak bir vasıf taşırlar : büyükler dünyasına intikal sırasında gençlerin ehliyetini bir ölçüye vurmak.

Gençliğin davranışına tesir eden ikinci sosyal faktörün başında «*devrin sosyal yapısı*» gelmektedir. Bundan maksat sözü geçen toplumun, iptidaî, ziraî, feodal mı yoksa modern, endüstrileşmiş ve bürokratik bir bünye taşıyıcısı mıdır. Feodal, ziraî karakteri hâkim olan bir sosyal bünyede çocukluktan gençliğe geçiş, belli kaidelere uygun olarak cereyan ediyordu. Endüstri toplumu bu kaideleri sarstı, parçaladı, bertaraf etti. Ortaya çıkan yeni davranış şekilleri

---

(3) Helmut SCHELKY, Die Skeptische Generation, Eugen Diederichs Verlag, ikinci baskı 1958, sh. 21.

ise kararlılıktan yoksun, birbirini gözetlemeğe dayanan seyyal kaide-lerdir.

Bu değişim en canlı bir şekilde tanınmış Amerikalı sosyolog David RİESMAN'ın «Münzevi kütle» adlı eserinde tasvir edilmiştir. RİESMAN bu eserinde Birleşik Amerika gibi modern endüstri toplumlarında yaşayan fertlerin tipolojisini *geleneksel, içe yönelmiş ve dışa yönelmiş* olmak üzere üç ana kategori halinde toplamıştır. Bunlardan bilhassa dışa yönelmiş tipler, serbest zaman faaliyetlerini, gözettikleri akran gruplarının (peer group) davranışına göre âyarlanmaktadırlar. (4) Bu gruplara hâkim olan düşünceye göre ortaya çıkan her özel durumda gelenekler yerine günün şart ve tepkisine göre bir hareket hattı benimsenmelidir. (Mes. blue jeans veya siyah çorap giymek gibi). Asıl olan moda uymak ve yeniliği takip etmektir. Yine bu gruplara hâkim olan en büyük endişe sevilmemek ve beğenilmemektir. Böylece endüstri toplumlarında bilhassa gençler arasında yayılan serbest zaman faaliyet neveleri gelenekler yardımı ile kökleştirilmiş alışkanlıklar (mes. Türkiye'de güreşme veya millî oyunlar oynama) şeklinde değil, taklit suretile yeni alışkanlıklar kurma tarzında ortaya çıkmaktadır.

Nihayet gençliğin davranışına tesir eden üçüncü sosyal faktöre «*devrin siyasî tarihi ile ilgili durum*» adı verilebilir. Buna her nesle tesir eden tarihî olaylar, devrimler, ağır basan toplumsal değer hükümleri girmektedir. Bu açıdan memleketimizin yirminci yüzyıl boyunca maruz kaldığı çeşitli fikir cereyanlarını ele alacak olursak, yüksek tahsil gençliğin sıra ile Meşrutiyet devrinde Türkçülük cereyanı, İstiklâl harbi sırasında koyu bir milliyetçilik ve vatanseverlik, Cumhuriyetin ilânını takiben laiklik, batı uygarlığı, inkilâbçılık, daha sonraları ikinci dünya savaşı sırasında tarafsızlık siyasetinin fikrî umdeleri, nihayet 1946 yılı takiben demokrasi ülküleri, 1950 - 1960 yılları sırasında ise diğer cereyanlarla birlikte tabii ve sunî yoldan uyandırılan İslâmîlik cereyanına maruz kaldıkları tesbit edilebilir. Her devrin özelliğine göre farklı bir hüviyet arzeden bu çeşitli fikrî cereyanlar, hiç şüphesiz ki, gençlerin serbest

---

(4) David RİESMAN, Reuel DENNEY, Nathan GLAZER, *The Lonely Crowd*, New Haven, Yale University Press, 5 ci baskısı 1953, sh. 6) ve sonr.

zamanlarında ihtiyarî olarak giriştikleri faaliyetlere de tesir etmiştir. Bunu dış ülkelerde de tesbit etmek mümkündür. Mes. Almanya'da 1933 yıllarında gençlik tercihan Hitler gençlik teşkilâtına (Hitler - Jugend), 1943 yıllarında ise gençlik harp kollarına giriyordu. Daha sonraları kaybedilen savaş, totaliter bir devlet yapısının çöküşü, her gün artan mültecilerin sayısı, bugünkü Alman gençliğinin tutum ve davranışında derin izler bırakmıştır.

Serbest zaman faaliyetinin psikolojik yönleri :

Serbest zaman faaliyetinin yukarıda kısaca açıklamaya çalıştığımız sosyal yönlerden başka, psikolojik tarafları da vardır. Fertlerin girişmiş oldukları çeşitli faaliyetlerin dürtüleri kişilerin ilişkileri, yaşları, merakları, ves. göre değişmektedir. Bu çeşitli psikolojik faktörlerin belli başlılarını şöyle sıralamak mümkündür : Başkalarının zoru veya teşviki ile girişilen faaliyetlerle bağımsız surette girişilen faaliyetler ; yaratıcılığı teşvik eden ve etmeyen faaliyetler ; eğlendiren veya zaman öldüren işler ; istidatları geliştiren ve geliştirmeyen faaliyetler ; gelecekte fertlere bazı maddî veya manevî faydalar sağlayan veya sağlamayan işler ; eşyanın kullanımına dayanan işlerle daha çok duyguların açığa vurulmasına yardım eden faaliyetler ; derece, derece fizikî enerji sarfını gerektiren faaliyetler ; çalışmayı tamamlayan veya işe rekabet eden eğlence nevileri ; kolektif veya münferit olarak girişilen faaliyet nevileri ; başkalarına hizmet etmek için ya da kendi kendini eğlendirmek için yapılan faaliyetler ; statü prestij sağlayan işlerle sağlamayan işler ; endişe ve gerginliği giderecek tipte eğlencelerle gidermeyecek olan faaliyetler ; kişinin hayat tarzına uyan ve onun benliğini geliştiren veya ona uymayan işler. (5)

Bütün bu değişkenler yardımı ile serbest zaman faaliyetinin daha çok yaş, cinsiyet ve sosyal sınıf rabıtası ile mi yoksa şahsiyet ile mi ilgili olduğu hususu aydınlanabilmektedir. Ancak biz araş-

---

(5) Bu problem etraflı bir şekilde Kansas City Study of Adult Life araştırmasında ele alınmıştır. Mukayese için bakınız: The Leisure activities of the Middle - Aged, Robert J. Havighurst, **The American Journal of Sociology**, Sept. 1957, No. 2, sh. 152 - 162.

tırmamızda psikolojik etkenleri özel bir surette incelemek imkânını bulamadık, bu sebeble bulgularımız sadece problemin psikolojik yönünü vasıtalı şekil de aydınlatacak mahiyettedir. Hiç şüphesiz ki psikolojik yönü önplâna alacak olan ikinci bir araştırma üniversite gençliğin serbest zaman faaliyetinin dağılışı bakımından sosyoekonomik statü, yaşama tarzının karmaşıklığı ve şahsiyetin intibaki hakkında bütünlüyci bilgiler verebilir.

B A H İ S I.

Araştırmada kullanılan örnek :

Sosyal bilimler alanında yapılan herhangi bir araştırmanın güvenilirlik derecesini tâyin eden ölçü, kullanılan örneğin temsili değeridir. Sosyal bilimler metodolojisinin uzun uzadıya meşgul olduğu örnekleme tekniğın gayesi, istatistik ilminin yardımı ile bütünü temsil edecek prensipler geliştirmektir. Bu prensipler yardımı ile seçilen örnek, bütünü ihtiva eden çeşitli özellikler vasıfları da aksettirecektir. Bu bakımdan örneğin büyüklüğü de hayli önemlidir. (6)

İncelenecek kütle (public) nin bütünü, analize elvermeyecek derecede geniş bir mahiyet arz ediyorsa, onun küçük bir parçasını, bir *örneğini* seçmek ve tahlilleri bu örnek üzerinde yapmak suretile araştırma daha verimli bir hale getirilebilir. Bundan başka örneğe girme bakımından her birime eşit bir şans vermek için birimleri, haklarında herhangi bir hüküm vermeksizin seçmek lâzımdır. Bunun için de örneğin seçilmesinde sadece şansın rol oynamasını mümkün kılacak mekanik bir usul kullanmak gerekir. (7) Bu genel prensiplerin ışığı altında şimdi de araştırmamızda uygulanan metodu gözden geçirelim.

Araştırmamızın süjesi olan yüksek tahsil gençlerin müşterek vasfı hepsinin sosyal ilimler grubuna değil çeşitli ilim dallarında öğ-

---

(6) William ALBİG, *Modern Public Opinion*, New York 1956, McGraw - Hill sh. 203.

(7) Herbert H. HYMAN ve Arif T. PAYASLIOĞLU, *Sosyal bilim metodolojisine Giriş*, Teksir edilmiş ders notları, sh. 70.

renim yapımları ve Türkiye'nin başkenti Ankara'da tahsil görme-leridir. Araştırmamızın kapsadığı kütlenin tamamı «426» kişidir. Bunlar Siyasal Bilgiler Fakültesi, Hukuk Fakültesi ve Ortadoğu Teknik üniversitesinin İdarî İlimler fakülteleri olmak üzere Anka-ra üniversitesine dahil iki müessese ile Ortadoğu üniversitesine da-hil bir müessesesine mensupturlar.

Araştırdığımız kütle bu üç kategori arasında şöyle dağılmak-tadır :

	Ortadoğu		
	S. B. F.	Hukuk F.	İ. İ. F.
Erkek	129	179	42
Kız	33	29	14
	162	208	56 = 426

Yukarıda erkek kız ayırımına göre dağılımını gösterdiğimiz üniversite öğrencilerin hepsi, anket uygulandığı tarihte (Mart 1959) bağlı buldukları fakültenin ikinci ve üçüncü sınıflarına mensub bulunuyorlardı.

Matbu olarak hazırlanan anket cetvelleri sınıflara girmek ve hazır bulunan öğrencilere dağıtmak, başlarında beklemek ve top-lamak suretile uygulanmıştır. Hazır bulunanlara anketin anonim ol-duğu ve doldurulması hususunda hiç bir mecburiyetin bulunmadığı hatırlatılmıştır.

Ortadoğu Teknik üniversitesinin ikinci ve üçüncü sınıflarında yalnız Türk öğrencilere verilmiş olan anketler, hemen hemen bütün kayıtlı öğrencileri kapsadığı için gerçekten temsili bir değer taşı-maktadırlar. Çünkü İdarî İlimler Fakültesinin bu iki sınıftaki Türk öğrencinin genel sayısı 60 dır ; bunlardan 56 sı, yani % 93 ünden fazlası ankete katılmıştır. Bu itibarla Ortadoğu Teknik üniversitesi İdarî İlimler fakültesi öğrencilerden ankete iştirak edenler, araştı-rılmak istenen kütlenin bütününe aksettirecek kadar kalabalık sayılırlar.

Ankete dahil olan ikinci ve üçüncü kategoriler, yani Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri öğrencileri, araştırılan kütlenin tamamı-

nı tam mânası ile temsil etmiyorlar. Bunlar ancak anketin uygulandığı gün hazır bulunanları temsil etmektedirler. İleri örnekleme tekniğine göre bu iki grupta şansa yer veren bir seçme mekanizması uygulamak, mes. sınıf mevcudunun 5 veya 6 cısını seçmek suretile bir örnek vücade getirmek gerekirdi. Ancak anketin uygulanışı sırasında ayrı bir fon ve yardımcı personelin bulunmaması sebebiyle anketin eksik ve kusurlu olarak - belli bir tarihte (11 Mart 1956) hazır bulunanlara uygulama usulüne başvurulmuştur. Böylece bu fakülterde tesadüfî örnekleme usulü tatbik edilmekle beraber anket tekniğinin bütün şartlarına riayet etmek imkânı hasıl olamamıştır.

Anketimiz Siyasal Bilgiler Fakültesine mensub 129 erkek ve 33 kız öğrencisine uygulanmıştır. Bu 162 öğrenci o yıl ikinci ve üçüncü sınıflarda kayıtlı bulunan 367 öğrencilerin % 44 dür. Hukuk Fakültesini temsil eden 179 erkek ve 29 kız, cem'an 208 öğrenci keza o yıl ikinci ve üçüncü sınıflarda kayıtlı bulunan 1629 öğrencilerin % 12 dir.

Örneğimize dahil ettiğimiz bu üç grubun her biri ilgili fakültenin ikinci ve üçüncü sınıfına mensuptu. Örneğin bu şekilde seçilmesinde özel bir maksat güdülmüştür: Ankara Hukuk Fakültesi son yıla kadar kontenjana tâbi tutulmaksızın bütün müracaatçıları doğrudan doğruya kabul ediyordu. Böylece son yıllara kadar birinci sınıfa 5000 kişiye yakın bir kalabalık kaydolmuştu. Oysa ki bu büyük kalabalığın içinde gerçek bir üniversiteli öğrencinin vasıflarını taşımayan, bu fakülteye sırf üniversite öğrencilerine tanınan kolaylıklardan faydalanmak için formaliteleri ikmal eden ve her yaş kategorisine mensub geniş bir lise mezunu grubu mevcuttur. Buna karşılık gerek S.B.F., gerekse Ortadoğu Teknik üniversitesinin İdarî İlimler fakültesine sıkı giriş imtihanlar uygulanmakta, dolayısıyla buralara sayısı sınırlı, seçme ve ortalama yaşı 23 civarında bulunan bir öğrenci kütlesi devam etmektedir.

İşte bu sebebledir ki ankete dahil olan üç fakülte arasındaki dengesizliği gidermek amacile sadece ikinci ve üçüncü sınıflara mensup öğrenciler örneğe dahil edilmişlerdir. Ancak şurası hemen belirtilmelidir ki Hukuk fakültesine kayıtlı bulunan öğrenciler ikinci ve üçüncü sınıflarda dahi düzenli olarak derse devam etmemektedirler. Bu bakımdan Hukuk F. örneğe giren % 12 öğrenci nis-

beti, bu sınıflara devamlı olarak gelen öğrenci miktarının bütünü için çok daha yüksek bir değer ifade etmektedir.

Bu arada önemli bir hususa işaret etmenin yerinde olacağını sanıyoruz : Ankete dahil ettiğimiz üç fakülte iki belirli maksat için seçilmiştir. Bunlardan birincisi sosyal ilimler alanında öğrenim gören çeşitli öğrenci toplulukları aralarında tanıtmaktır ; ikincisi Türk dilinde ve Türk kültürü ile yetişen bir gençlik kütlesini, Türk vatanı olarak bütün yüksek öğrenimini İngilizce dilinde takip eden gençlerle kıyaslamaktır. Bu bakımdan Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri aralarında sırf öğrencinin giriş şartları bakımından bir farklılık bulunması cihetle bir kategoriye ; O. T. Ü. İdarî İlimler fakültesi öğrencileri ise diğer bir kategoriye teşkil etmektedirler. Başka bir deyimle, sonuncu kategori farklı düşünce kalıpları, fikir iklimi ve değer hükümleri sistemleriyle karşılaştıkları cihetle, bir nevi mukayese grubu görevi ifa etmektedir.

Anket soruları :

Bir anketin araştırdığı olayların gerçeklik ve isabet payını tâyin eden diğer bir ölçü de soruların yeterliliğidir. Sorulan suallerin başka başka ifadelerle tekrar edilmesi, bir kusur yerine aksine bir zarurettir. Zira çok defa değişen kanaat ve davranışlara ait sabit unsurlar ancak bu çeşit tertipler yardımı ile açığa çıkarılabilmektedir.

Anket 115 sorudan kurulmuştur. Soruların hazırlanmasında S.B.F. son sınıf öğrencilerinden Filiz Akkor, Aynur Kalyoncu, Üstün Dinçmen, İnal Batu, Ümit Arık ve Erdoğan Alkan yardım etmişlerdir. Anketin hazırlanışı sırasında çeşitli problemler bu gençlerle tartışılmış, hangi meselelerin gençler için önemli olduğu araştırılmış ve sorular bu danışmalar sonucunda kesin şeklini almışlardır. Ayrıca S. B. F. öğretim üyelerinin değerli uyarmalarından da questionnaire'in nihâi düzenlenişi sırasında faydalanılmıştır.

Anketin güttüğü gayeler :

Türk yüksek tahsil gençliğinin belirli bir birimini incelemiş olan bu araştırma - mütevazi de olsa - memleketimizin sosyal realitelerini aksettirme bakımından birçok ciddi ve üzerine eğilmeğe değer problemlerini, kısmen de olsa, aydınlatmak hedefini gütmektedir. Bu problemleri şöyle özetlemek mümkündür

I — Gençliğin serbest zaman faaliyetinde *aktif, pasif ve maksatsız işler* nasıl bir dağılım göstermektedir? Bunlardan hangileri şuurlu ve teksifi bir faaliyet, hangileri belirli bir ilgi duymaksızın yapılanlardır? Öğrencilerin evci veya yurtlu olmaları bu probleme ne şekilde tesir etmektedir?

II — Gençlerin tahsillerini yapabilmek gayesile dışarda para kazanmaları, dolayısıyla çalışmalarını hali ile burslu veya harçlık sahibi bulunmaları serbest zaman faaliyetinin değerlendirilmesine ne şekilde tesir etmektedir? Başka bir deyimle ekonomik tablo Türk üniversiteli öğrencilerin girişebildikleri faaliyetlerin malî takatını açıklamak suretile nasıl bir özellik göstermektedir.

III — Türk gençliğin sosyabilite derecesini ölçmek, yani intikal halinde olan bir toplumda kolektif ve münferit arkadaşlıklarından hangilerinin ağır başlığını göstermek suretile dünya gençliğine hâkim olan trendlerin etkisini tesbit etmek ve bunları yüksek ölçüde endüstrileşmiş yabancı memleketlerle kıyaslamak.

IV — Serbest zaman faaliyetinin yönelişinde aile, akraba, akranlarla sosyal baskının tesirini araştırmak, gençliğimizin şehirli veya taşralı olmasına göre bellibaşlı sosyal reformlara (devrimlere) ne derece uyduklarını tesbite çalışmak.

V — Türk üniversite gençliğin ne gibi faaliyetlere girişmek istediğini ve neleri yapamadığını sıralamak suretile karşılaştıkları engelleri ve besledikleri ümitleri tesbit etmek.

VI — Serbest zaman faaliyetlerinin psikolojik cephesinden hareketle Türk üniversiteli gençlerle, çok sınırlı da olsa, hangi psikolojik faktörlerin rol oynadığını araştırmak.

Hiç şüphesiz ki yukarıda sıralanmış bulunan gayeler bu araştırmanın çerçevesi içinde sonuca kavuşturulmuş olmaktan uzaktırlar. Bu düşünceler sadece materyelin değerlendirilmesine nelere itina ettiğimizi göstermeğe yarar.

BAHİS II.

Menşe ve aile çevresi :

Herhangi bir insanın taşıdığı kanaat ve açığa vurduğu davranışlarının incelenmesinde, bu şahsın kim olduğu ve nereden geldiği

hakkındaki bilgiler, aydınlatmak istediğimiz özellikler bakımından önemlidir. Bu sebeble ankete dahil olan gençlerin aile çevreleri, menşeleri, doğum yerleri, baba meslekleri, kız erkek nispetinin dağılımı, medenî durumları üzerinde durulmağa değer hususlardır. Nitekim F. FREY ve A. T. PAYASLIOĞLU'nun yaptıkları ortak bir incelemede belirttikleri veçhile, «Öğrencilerin sosyal menşeleri ve düşünceleri hakkındaki bilgiler, Türk toplumunun bir parçasının değer sistemini, ülkülerini, siyasi davranışlarını, yabancı memleketlere karşı tavırlarını anlamaya yardım ettikleri ölçüde değerlidir.»

Araştırmamızın kapsadığı 426 Türk üniversiteli öğrenci yukarda da belirtildiği üzere üç bellibaşlı gruba ayrılmaktadır : Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara Hukuk Fakültesi ve Ortadoğu Teknik üniversitesi İdarî İlimler fakültesi öğrencileri.

Siyasal Bilgiler Fakültesi «Mülkiye mektebi» adı ile yüz yıllık bir geçmişe sahiptir ve bu süre içinde Türk mülkî teşkilâta idareci yetiştiren belli bir eğitim müessesesinin rolünü görmüştür. 1950 tarihinde «Siyasal Bilgiler Okulu» halinden çıkıp, «Siyasal Bilgiler Fakülte» sine inkilâb eden bu müessese, bir yandan Ankara üniversitesinin en eski öğretim müessesesi, öte yandan en genç fakültesi sayılır. Fakültenin bu uzun geçmişi ve bu süre içinde yerleşmiş olan usul ve gelenekler öğrenciler üzerinde etki yaratmakta geri kalmamıştır. Nitekim eskiden yatılı bir okul olarak yöneltilen bu müessesenin Fakülte haline gelmesi ve bitişikteki yurdu da bağımsızlığa kavuşmasına rağmen öğrenciler fizikî yakınlık ve eski alışkanlıklar sebebiyle geceleri de sınıflarda oturup ders çalışmakta, başka bir deyimle Fakülte binasından gece gündüz faydalanmaktadırlar. Bu durumun öğrenciler arasında kuvvetli bir dayanışma duygusu, bir grup zihniyetine yol açtığına hiç şüphe yoktur.

Örneğimize dahil olan ikinci grup, Hukuk fakültesi öğrencileridir. 1925 yılında Atatürk tarafından kurulan bu fakültede öğrenciler arasındaki münasebetler daha kısa süreklî ve resmîdir. Aynı sınıfta bulunan öğrencilerin büyük bir kısmı birbirini şahsen tanımamaktadır; esasen bir kısım öğrencilerin dışarda çalışmaları ve sayı çokluğu sebebiyle yoklama yapılamaması sebebiyle devam nis-

peti burada daha düşük buna karşılık sınıf mevcudu bilhassa birinci ve ikinci sınıfta çok yüksektir. (5000-2000) Fakülteye girebilmek için lise mezuniyetinden başka özel şartlar aranmadığı için çeşitli yaş grubu ve farklı sosyal tabakalara mensup kimseler buraya devam etmektedir.

Buna karşılık Ortadoğu Teknik üniversitesi İdarî İlimler fakültesinin öğrencileri, üniversitenin uyguladığı devam sistemi sebebiyle her gün her derse girmeğe mecbur tutulmaktadırlar. Sınıflar ayrıca diğer iki fakültelere nispetle çok daha küçüktür (15-20 kişilik küçük sınıflar) herkes herkesi tanımaktadır, serbest zaman münasebetleri S.B.F. geleneksel atmosferine benzer şekilde resmîyetden hayli uzaktır. Öğretimin İngilizce dilinde yapılması, öğrencilerin Amerikan ve İngiliz fikir kalıpları ile davranışlarını benimsemeğe sevk etmektedir.

TABLO : 1

**Öğrencilerin cinsiyeti, medenî halleri,
ortalama yaş hadleri**

	Cinsiyet		Bekâr %	Sözlü %	Nişanlı %	Evlî %	Yaş
	Kız %	Erkek %					
S. Bilgiler Fakültesi	20	80	88	9	1	1	22
Hukuk Fakültesi	14	86	80	5	4	11	24
Ortadoğu İ.İ.F.	25	75	80	11	5	4	26

Yukarıdaki tabloda dikkatle üzerinde durulmağa değer hususlardan biri, Ortadoğu üniversitesi öğrencilerinin yaş ortalamasının hayli yüksek olmasıdır. Bu özellik kendini kuruluş halinde bulunan bir fakülteye 30 yaşından yukarı birçok kimsenin girmiş olması ile göstermektedir. Nitekim örneğimize dahil olan Ortadoğu grubunda 30 yaşındakileri nispeti % 4, 30 yaşından yukarı olanların nispeti % 2, 24-30 yaş arasında olanların nispeti de % 11 dir. Demek oluyor ki bahsi geçen fakülte öğrencilerden % 16 sı, ortalama üniversite yaşının üstünde bulunan, yetişkin insanlardır. Yaş durumu bu özelliği arz etmekle beraber en yüksek evlilik bu gruplar ara-

sında bulunmayı da kayda değer. Anlaşıldığına göre Ortadoğu Üniversitesi öğrencileri anketimiz içinde en yüksek ölçüde hayat arkadaşlarını seçmek hususundaki kararlarını vermiş görünüyorlar. Ancak bu karar onları henüz bir yuva kurmağa kadar götürmemiştir. Aile kurmak hususundaki kararlarını geciktirmelerine sebep, belki ekonomik mülâhazalardır veya bu öğrenciler bilhassa Amerika'daki gençlerin standartlarına uygun olarak grup halinde arkadaşlık etmekteyse karşı cinse mensup, daimî bir arkadaşına sahip olmağı tercih etmektedirler. Esasen Amerika'da da bu nevi sözleşmeli arkadaşlıklar ergeç evlilikte son bulmaktadır.

Buna karşılık en yüksek evliler nisbetine Hukuk fakültesinde rastlanılmaktadır. Bunun sebebini belki de Hukuk fakültesi öğrencilerinin bir ev kurmak hususunda aranan malî ve ekonomik şartları daha mütevazî bir şekilde tutmalarında, buna karşılık Ortadoğu üniversitesine mensup öğrencilerin konuştukları, daha doğrusu yetiştirildikleri dilin hâkim bulunduğu memleketlerin hayat standartlarına özenmelerinde aramak mümkündür.

Dikkati çeken diğeri bir nokta da S.B.F. öğrencilerinin yüzde 90 nının bekâr ve yüzde 67 sinin yurtlu olmasına karşılık, yüzde 9 nun sözlü olmasıdır. Bu grup üyeleri acaba müstakbel hayat arkadaşlarını kesin olarak seçmiş bulunuyorlar mı? Bu soruyu cevaplandırmazdan önce, hemen şurasını belirtelim ki, S. B. F. öğrencilerden ancak yüzde biri nişanlıdır. Bu durum karşısında söz vermiş olmaları bir ihtimale göre Anadolu'nun her bölgesinden gelen S.B.F. öğrencileri bakımından henüz oturmuş bir hal almamış olan kız erkek münasebetini meşruu kılmak için başvurulmuş bir formüldür. Bir diğeri ihtimal ise bu gençlerin mensup oldukları ailenin uygun bulunduğu eşten farklı bir hayat arkadaşı seçmiş olmaları ve bunu resmî bir nişan yerine iki ferдин anlaşması şeklinde beliren bir sözleşme ile teyit etmeleridir.

Ankete tâbi tuttuğumuz öğrencilerin Türkiye'nin hangi bölgelerinde doğdukları ve ailelerinin halen nerede oturdukları meselesi de ileride inceleyeceğimiz serbest zaman faaliyetlerine karşı ta-kındıkları davranış bakımından önemli bir faktördür.

TABLO : 2

Öğrencilerin menşei
(Büyük şehirlerde doğmuş olanlar ve halen aileleri bulunanlar)

	İstanbul	Ankara	İzmir	Eskişehir	Adana	Bursa	Toplam
	%	%	%	%	%	%	%
Siyasal Bilgiler Fak.							
Doğduğu yer	13	12	7	4	1	1	38
Halen ailesinin oturduğu yer	10	32	7	1	1	1	52
Hukuk Fakültesi							
Doğduğu yer	5	12	10	18	8	16	69
Halen ailesinin oturduğu yer	2	35	2	2	3	2	46
Ortadoğu I. İ. F.							
Doğduğu yer	25	18	7	—	5	—	55
Halen ailesinin oturduğu yer	9	50	5	—	—	—	64

Bu tablonun gösterdiği üzere Ortadoğu üniversitesinin İdarî İlimler fakültesi öğrencilerinin yüzde 55 i Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana gibi nüfusu yüzbinden yukarı büyük şehirlerde doğmuşlardır. Keza yüzde 64 nün aileleri halen Ankara, İstanbul ve İzmir gibi üç büyük şehirde oturmaktadır. Bundan başka Ortadoğu üniversitesi İdarî İlimler fakültesi mensupları arasında Eskişehir ve Bursa gibi büyük şehirlerde doğanlar bulunmadığı gibi taşradan

TABLO : 3

Öğrencilerin menşei
(Taşrada doğmuş olanlar ve halen aileleri taşrada oturanlar)

	SİYASAL BİL. FAK.		HUKUK FAK.		ORTADOĞU I. İ. F.	
	Halen ailesinin		Halen ailesinin		Halen ailesinin	
	Doğduğu yer	oturduğu yer	Doğduğu yer	oturduğu yer	Doğduğu yer	oturduğu yer
	%	%	%	%	%	%
Marmara	8	3	9	—	—	—
Akdeniz	4	5	—	—	14	14
Ege	10	4	13	12	5	5
Doğu Orta	4	7	—	10	1	4
Kuzey Orta	1	9	9	6	7	2
Güney Doğu	5	4	—	6	3	2
Kuzey Doğu	5	3	—	6	—	2
Güney Orta	6	6	—	—	1	2
Karadeniz	11	4	—	2	1	—
Memleket dışı	1	1	—	—	4	4
Cevapsız	7	6	—	12	9	1
Toplam	62	54	31	54	45	36

gelen öğrencilerin çoğu Ege, Akdeniz, Ankara civarı ve Tarsus gibi Anadolu'nun daha çok yabancı dil öğretimi yapan merkezlerle Türkiye'nin ekonomik bakımından en varlıklı bölgeleri sayılan Ege, Akdeniz ve Çukurova'dan gelmektedir.

Tablo 2 ve 3 te görüldüğü üzere Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri gerek Türkiye'nin büyük şehirleri, gerekse Anadolu'nun çeşitli bölgeleri bakımından oldukça dengeli ve demokratik bir şekilde dağılmış bulunuyorlar. Bu durum 1953-54 ders yılında Amerikalı sosyolog A. T. J. MATTHEWS tarafından yapılan «Yetişen Türk idarecileri» başlıklı etüdünde de açıkça görülmektedir. Nitekim MATTHEWS'un araştırmasında doğum yerlerine göre yapılan tasnifte S.B.F. öğrencilerden yüzde 23 ü büyük şehirlerden, yüzde 77 taşradan geliyordu. (9) Beş yıl sonra yapılan bu etüde ise nispetler biraz farklı da olsa, benzer şekilde karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki S.B.F. öğrencilerden yüzde 38 i büyük şehirlerde yüzde 62 si taşrada doğmuş bulunuyorlar. Bu gelişim Türkiye genel nüfusunda büyük şehirlere doğru yapılan akıma paralel bir olay olarak kaydolunabilir.

Hukuk fakültesine gelince, burada dikkate değer husus İstanbul ve Adana'da doğmuş olanların nispetinin düşük olmasına karşılık, İzmir, Eskişehir ve Bursa gibi büyük şehirlerden gelenlerin önplânda yer almasıdır. Bunların örneğimizdeki toplamı yüzde 69 dur. Taşrada doğmuş olanlar ise sadece Marmara, Ege ve Ankara civarından gelme öğrencilerdir.

Ankete tâbi tutulan öğrencilerin baba meslekleri de genç üniversitelinin aile yuvasında maruz kaldığı fikrî telkinler, hayatta başarılı saydığı kimselerin tâyini ve kendi meslek seçimi bakımından önemlidir. İlk göze çarpan özellik Siyasal Bilgiler Fakültesi ile Hukuk Fakültesi öğrencilerinin üçte birinden fazlasının (% 38) babalarının devlet memuru olmasıdır (10).

---

(9) A. T. J. MATTHEWS, Yetişen Türk İdarecileri, Çev. Dr. Nermi'nin Abadan, S. B. F. İdarî İlimler Enstitüsü yayını No. 1, Ankara 1955, sh. 17, 18.

(10) Bu nispetleri Batı Almanya'da uygulanmış olan benzer araştırmalarla kıyasladığımız zaman, Alman üniversitelerinde de bariz bir «sınıf» karakterinin hâkim olduğu göze çarpmakta-

TABLO : 4

Öğrencilerin babalarının meslekî durumu (11)

Meslek grupları	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Memur	38	40	20
Serbest meslek	16	11	38
Çiftçi	12	13	5
Asker	9	3	7
Tüccar	9	8	20
Sanat erbabı	5	3	—
İşçi	5	3	5
Esnaf	3	9	2
Siyaset adamı	—	1	—
Cevabsız	3	7	3
Toplam	100	100	100

dır. Nitekim RATH 1928 - 1955 arasında öğrencilerin baba mesleklerinde esaslı bir değişikliğin meydana gelmediğini tesbit etmiştir. Hernekadar Birinci Dünya Harbi sonunda işçi sınıfı bariz bir yükselme, orta sınıf ise bir duraklama safhası geçirmişse de, bunlar yüksek tahsil yapma dileği üzerinde müessir olmamışlardır. Bu konuda «sosyal rehber» tasavvurları ağır basmış görünmektedir.

Babaları işçi olan öğrencilerin nispeti :

Zaman - yıl : 1928 1932 1949 1952 1955

Öğrenci - nisbet : 2 % 3 % 5 % 6 % 7 %

Gerçekten 1928 den bu yana kadar Alman üniversite öğrencilerinin yüzde 60 ı memur ve müstahdem ailelerinden gelmiştir. Bu nispet 1955 de yüzde 63 tü. Bu nispetin Türkiye'den çok daha yüksek oluşu, sosyal hareketlilik bakımından Türkiye Cumhuriyetinde daha geniş imkânların ve sosyal zümrelerin inhisarcı bir mevkiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Kıyaslamak için bak. RATH, Das soziale Bild der Studentenschaft in Westdeutschland und Berlin, 1954, sh. 29/32.

- (11) Frederick W. EREY ve Arif T. PAYASLIOĞLU, « Babalarının mensup olduğu meslekler bakımından Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrencileri üzerinde bir inceleme », **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt XIII, 1958, No. 3, sh. 230.

Bu sonuçları F. W. FREY - A. T. PAYASLIOĞLU etüdü ile kıyasladığımız zaman, görülüyor ki, Rober kolejinin fen ve edebiyat bölümündeki öğrencilerinin babaları bizim etüdümüzdeki Ortadoğu öğrencilerinin babalarına benzer şekilde büyük ölçüde hususî teşebbüs alanında bulunmaktadır. (12) Buna karşılık bu etüdde S.B.F. de babaları devlet memuru olanlar, bizim etüde benzer şekilde bir nispet muhafaza etmektedirler. FREY - PAYASLIOĞLU araştırmasının işaret ettiği veçhile, Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin trend tahlilleri neticesinde devlet memuriyetine intisab hususunda incelenen devre boyunca (1945 - 1961) nisbî bir devamlılık göze çarpmaktadır. Bu sebeble bazı ailelerde devlet memuriyetini tercih yolunda yerleşen bir geleneğin kısmen kökleştiği sonucuna varılabilir. (13)

Yukarıdaki tablonun işaret ettiği üzere Ortadoğu üniversitesi öğrencilerinin aile başkanlarını yüzde 38 i serbest mesleklere mensubtur, yüzde 20 si ise tüccardır. Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri ile Ortadoğu üniversitesi mensupları arasında görülen bu farklı durum, yabancı dil öğrenimi yapabilmek için aile başkanının malî imkânlarının nekadar önemli bir rol oynadığını açıkça göstermektedir. Memleketimizde yabancı dil öğretimi yapan özel okulların ücreti yılda 3 - 5000 TL arasında oynadığına göre, bu meblağın ödenbilmesi geniş ölçüde aile başkanının sabit ve dar gelirli olmamasına atfedilmek gerekir.

Tablonun işaret ettiği diğer bir husus da, yüksek öğretime devam eden öğrencilerin her üç fakültede daha çok imtiyazlı sayılabilecek sosyal tabakalardan gelmeleri ve mes. millî işgücünde yüzde 64 nispetinde temsil edilen çiftçilerin anketde azamî yüzde 13 (Hukuk F.) asgarî olarak yüzde 5 (Ortadoğu) temsil edilmeleridir. Bu durum böylece memleketin genel öğretim politikası ile şe-

---

(12) Rober kolejindeki nispetler şöyledir :

Fen ve edebiyat bölümünde 1958 hususî endüstri ve ticaret alanında babaları bulunan öğrenciler 55 %, Serbest meslekler 26 % dır. F. W. FREY A. T. PAYASLIOĞLU, *op. cit.*, sh. 240.

(13) F. W. FREY A. T. PAYASLIOĞLU, *op. cit.*, sh. 240 - 241.

hırleşme vakıası arasında yakın bir bağlantı kurma zorunluluğunu ortaya çıkartmaktadır.

Ankete dahil edilen üç fakülte arasında Siyasal Bilgiler Fakültesinde yabancı dil öğrenimi yapmış olan öğrencilerin çoğunluğu Fransızca öğretim yapan Galatasaray, St. Benoit, gibi okullardan gelmektedir. Buna karşılık Ortadoğu İ. İ. fakültesi öğrenci kadrosu üçte ikisi (64 %) İngilizce öğretim yapan okul mezunlarından ibarettir. Bu arada Hukuk fakültesinde yabancı dil öğrenimi yapmış olanların azlığı göze çarpmaktadır.

TABLO : 5
Öğrencilerin mezun oldukları okullarda öğretime esas olan dil

Dil	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Türkçe	87	96	30
İngilizce	4	1	2
Fransızca	7	1	2
Başka diller	2	2	4
Toplam	100	100	100

Görülüyor ki ankete katılan öğrenciler iki ana gruba ayrılmaktadır : a) tercihan İngilizce dilinde yetişip yüksek öğrenimine de bu dilde devam eden, batılı fikir kalıplarını benimsemiş Ortadoğu üniversitesi öğrencileri ile b) lise tahsillerini Türkçe olarak bitirmiş ve bildikleri yabancı dillerin yanıbaşında yüksek öğrenimlerini Türk dilinde ve Türkçe kaynaklar yardımı ile başaran Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültesi öğrencileri. Ancak bu ikinci grubun davranışlarını değerlendirirken S.B.F. ye yılda ortalama olarak başvuran 3000 e yakın öğrenci arasında Türk ve yabancı liselerinden gelen yüksek kaliteli mezunlardan azamî 250 kişinin kabul edildiği unutulmamalıdır. Diğer taraftan Hukuk fakültesi de iki yıldan beri uygulanan kontenjanlı giriş imtihanı uygulamak suretile kısmî bir eleme uygulamaktadır. Millî bütçenin tahsis etmiş olduğu ödenekler ve Türkiye'deki bütün üniversitelere şamil genel kanundan farklı bir hukukî

mevzuatla yönetilen Ortadoğu Teknik üniversitesi ise giriş imtihanlarını nazarı olarak herkese açık tutmakla beraber, fiilen daha çok iyi İngilizce bilenleri kabul etmektedir.

Örneğe dahil öğrencilerin aileleri yanında, yurdda veya kiralık bir odada oturdukları keyfiyet de durumlarının değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

TABLO : 6
Öğrencilerin ikamet tarzı

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Ankara'da nerede oturuyorsunuz ?			
a) Ailemin yanında	28	41	47
b) Yurdda	66	37	33
c) Akraba veya tanıdık yanında	5	10	7
d) Kiralık bir odada	1	11	11
e) Otelde	—	1	2
Toplam	100	100	100

Bu tablodan anlaşıldığı üzere en geniş ölçüde ailelerinin yanında oturan öğrenciler Ortadoğu üniversitesine mensuptur, bu grubu Hukuk Fakülteliler takip etmektedirler. Buna karşılık S.B.F. öğrencilerden yüz de 66 yurdda kalmaktadır. Kiralık bir odada oturanların nispeti ise Hukuk fakültesi ile Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri arasında hemen hemen eşittir. Üniversiteli gençlerin aile gibi kuvvetli bir aslı grubun yanında yetişmeleri veya öğrenci standart ve değerler ortamı içinde bulunmaları, serbest zaman faaliyetlerin tercihinde de büyük rol oynayacağı cihetle, bu konuyu korrelasyonlara ayrılan bölümde tekrar ele alacağız.

BAHİS III.

Aktif ve pasif serbest zaman faaliyetleri :

Serbest zaman faaliyetlerinin çeşitli milletlere mensup gençlik grupları arasında farklı bir şekilde dağılması, yukarıda da be-

lirtmeğe çalıştığımız veçhile, herşeyden önce bu gençlik kütesinin içinde yaşamakta olduğu sosyal toplumun bünyesi ve karakteri ile sıkı sıkıya ilgilidir. Bağımsız bir eğlence sanayiinin hâkim bulunduğu endüstrilemiş bir memleketde hiç şüphesiz serbest zaman faaliyetlerini güdümlü bir şekilde yöneltmeğe çalışan teşkilât ve müesseseler, bir yandan geleneklere bağlı kalan alışkanlıkların azalmasına, öte yandan belli sosyal grupları benimsedikleri özel davranış normlarının kabulüne yol açmaktadırlar. Birleşik Amerika gibi özel hayatın da endüstrinin standartlaşmış ölçülerine uyan, conformist bir memleketde sosyal etki ağır basmakta ve gençliğin davranışı geniş ölçüde «dışa yönelmiş» (akran = peers) grupların benimsedikleri kurallara tâbi olmaktadır. (14)

Buna karşılık Türkiye gibi intikal halinde olan bir toplumda serbest zaman faaliyetleri yönelten kuvvetler iki kutupta toplanmaktadır. Bunlardan eskiden Halkevleri, çeşitli Kültür dernekleri, talebe teşekkülleri, üniversite ves. gibi resmî ve gayri resmî müesseseleri modern, inkilâbçı, ve hamleci faaliyetler aşulamakta; aile, akraba, mensup olunan çevre, meslek grupları, görenekler ise memleketin bazı bölgelerinde serbest zaman faaliyetlerinin muhafazakâr ölçülere tâbi bir şekilde cereyan etmesine vesile olmaktadır.

Modern toplumda insanın serbest zamanında meşgul olabileceği faaliyetler iradî kararına bırakılmayıp, bir piyasa malı gibi «önüne serilmektedir». Bu takdimde ekonomi, eğlence endüstrileri, öğretim müesseseleri, spor kulüpleri ve basın, ferdin ilgisini, zamanını ve parasını celbetmek için birbirleriyle yarışma durumuna giriniş bulunuyorlar. Kaldı ki modern toplumun bu karakteristiğinde aynı zamanda bir nevi sosyal ideoloji de saklıdır. Bu sosyal ideolojiye göre modern toplumda fert serbest zamanının doldurulmasında birbirile rekabet halinde bulunan âdeta sınırsız imkânlar karşısındadır ve bunlar arasında bir tercih yapmak zorundadır. Esasen ferdin giriştiği serbest zaman faaliyetine gerçek bir ağırlık

---

(14) Geoffrey GORER, *The American People*, New York, 1948, Norton and CO., sh. 100;

Margaret MEAD, *Male and Female*, New York, 1952, W. Morrow and Co., sh. 281 ve sonrası

kazandıran da bu şuurlu tercih keyfiyetidir. Bununla beraber şurası muhakkaktır ki modern toplumda yaşayan birçok kimseler serbest zamanlarını başka insanlara karşı duydukları mükellefiyetler sebebiyle veya hedefsiz, tercihsiz bir katılma geçirmektedirler. Şu halde araştırmamızda tesbit etmeğe çalışacağımız başlıca hususlardan biri, gençlerimizin ne çeşit bir serbest zaman faaliyetini, hangi ölçüde iradî bir tercih yolu ile seçmiş olduklarıdır.

«Sert» ve «Yumuşak» serbest zaman faaliyetleri :

Alman sosyologlarından BLÜCHER serbest zaman faaliyetini kesafet ölçüsüne göre «sert» ve «yumuşak» olmak üzere iki kutup etrafın da gruplandırmıştır. Bunlardan kitap okumak, spor yapmak, müzik alanında icra ile uğraşmak, eliş yapmak, v.s. «sert» faaliyetlerdir. Buna karşılık dans ve sinemaya devam etme, gençlik teşkilâtlarında görev alma, radyo dinleme gibi faaliyetler «yumuşak» olarak vasıflandırılmaktadır. BLÜCHER böyle bir tasnife dayanarak «sert» kutup etrafında toplanan serbest zaman faaliyetlerinin yüksek bir şuurluluk, ilgi ve kesafet gösterdiğini belirtmekte ; buna karşılık daha az şuurlu, başkalarına katılma, sürüklenmeğe dayanan «yumuşak» serbest zaman faaliyetlerinin başlıca özelliğinin daha çok bir müstehlik davranışını açığa vurduğunu ileri sürmektedir. (15)

Tanınmış Amerikalı sosyolog David RİESMAN'ın tasnifi de bu müşahedeyi doğrulamaktadır. Buna göre RİESMAN sert faaliyetleri daha çok «içre yönelmiş» tiplere, yumuşak faaliyetleri ise «dışa yönelmiş» tiplere izafe etmektedir. (16)

---

(15) Viggo Graf BLÜCHER, Freizeit in der industriellen Gesellschaft, dargestellt an der Jüngerer Generation, Stuttgart 1956, sh. 64.

(16) David RİESMAN'a göre sosyal karakterler arasında üç tip bulunmaktadır : geleneksel, içre yönelmiş ve dışa yönelmiş tip. Bunlardan geleneksel tipi içtimaleştiren klan, kabile ve köydür. Bu tipin davranışlarına doğrudan doğruya müşahede yolu ile öğrenilen köy hayatının normları rehberlik etmektedir.

İçre yönelmiş tipi içtimaleştiren anne babadır. Bu tipin davranışlarına çocukluk çağında tesbit edilen genel prensipleri önderlik etmektedir. Bu sınırlar çerçevesinde esas olan hürri-

Yabancı memleketlerde istatistik yolu ile yapılmış araştırmaların gösterdiğine göre «sert» faaliyetlere dayanarak yapılan serbest zaman meşguliyetleri genel olarak her yerde azınlık halinde kalan gençler grubunu içine almakta, büyük çoğunluk daha çok bir «müstehtlik» grubu gibi davranmaktadır.

Memleketimizde başkentde bulunan bazı öğrenci gruplarını içine alan anketimiz bu ölçüye göre hayli ilgi çeken bilgiler aksettirmektedir. «Yumuşak», yani pasif serbest zaman faaliyetleri bakımından çeşitli meşgaleler aşağıdaki dağılımı göstermektedir.

TABLO : 6 - a.

«Yumuşak» serbest zaman faaliyetleri

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
Sinemaya devam	100	98	98
Radyo dinleme	98	95	91
Tiyatroya devam	96	90	89
Dans	69	37	91
Operaya devam	67	36	75
Arkadaşlarla maksatsız dolaşma	61	47	30
Kahveye devam	56	63	26
Spor seyretme faaliyetleri	46	43	36

yet, dolayısıyla gruba uymamadır. Sembolik gömme bir psikolojik jiroskop, ferde hayat boyunca rehberlik etmektedir.

Dışa yönelmiş tipi içtimai karakterini bahşeden gözetilen akran gruplarıdır. Bu tipin davranışları özel durumlara göre şekillenmektedir. Modaya uymak ve her yeniliği takip etmek asıldır. Devamlı olarak sosyal çevreyi yoklayan gömme bir radar ferde hayat boyunca rehberlik etmektedir.

David RIESMAN, in collaboration with Reuel DENNEY and Nathan GLAZER, *The Lonely Crowd, A Study of the Changing American Character*, New Haven, Yale University Press, 1950, sh. 10 - 17.

Bu tablonun gösterdiği üzere sinema ve radyo gibi doğrudan doğruya bir memleketin endüstrileşme derecesine bağlı olmaksızın hemen hemen bütün dünya memleketlerine yayılmış olan iki büyük kütle haberleşme vasıtası, Türk gençlerini en geniş ölçüde cezbetmektedir. Buna karşılık ancak Atatürk devrimleri yolu ile memleketimize yerleştirilmeğe çalışılan dans, operaya devam gibi batılı medenî alışkanlıkların dengeli bir şekilde kökleşmediği, bunların en çok batılı fikir kalıpları içinde yetiştirilen gençler tarafından benimsendiği göze çarpmaktadır. Bundan başka benzer araştırmaların yapıldığı batı memleketlerinde karşısı olmayan kahveye devam ve gayesiz dolaşma nevinden serbest zaman faaliyetlerine ayrılan zamanın çokluğuna işaret etmek lâzımdır. Bu nevi maksatsız zaman faaliyetlerine rağbet edilmesinin *sebepleri* arasında herşeyden önce tercih şıklarının azlığını aramak gerekir.

Türkiye'ye ait bu tabloda spor faaliyetlerinin seyrine ayrılan zaman ve gösterilen ilgi mes. Almanya'da aynı konularla âlakalanlara göre çok değişik olduğu görülmektedir. (17)

Müzik icra etmek, spor yapmak, eliş ile uğraşmak, konferans ve kurslara devam eylemek gibi «sert» serbest zaman faaliyetleri mahiyet itibarile ferdin tek başına aktif olarak girişmesi lâzım gelen meşguliyetlerdir. Başka bir deyimle bunlar sinema, radyo gibi istihlâk edilmemekte aksine yapanlar buna iradî olarak ve çoğu defa tek başına girişmek zorunda kalmaktadırlar. Bu sebeble bu faaliyetlere ferdin yaratıcı kabiliyetlerini geliştiren, belli ihtirasları tatmin eden ve ferdin şuurlu ilgisini belli bir noktaya teksif eden işler gözü ile bakmalıyız. Bununla beraber iki faaliyet nevi arasında bir kutuplaşma eğilimi belirirken, her kategorinin iki taraflı bir cephesi olduğunu unutmamalıyız. Nitekim mes. birçok kimse-ler spora karşı duydukları ilgiyi sadece seyirci olmak, okumayı da yalnız gazetelerdeki aktüel haberleri takip etmek suretile tatmin

---

(17) Kıyaslama için şu tabloyu ek olarak sunuyoruz :

Spor	70 %	Dans	53 %
Eliši	63 %	Talebe teşekküllerinde görev alma	35 %
Müzik icra	57 %	Yürüyüş, gezme	22 %
Okuma	54 %	Sinema	19 %

BLÜCHER, Graf Viggo, op. cit., sh. 62.

etmektedirler. Bu anlayışı doğrudan doğruya orantıları bizim araştırmamızda da bulmak mümkündür. «Sert» faaliyetler arasında en yüksek nispetlere başta gazete ve dergi okuyanlar olmak üzere spor yapanlarla konferans ve kurslara devam edenler arasında rastlanmaktadır.

TABLO : 7
«Sert» serbest zaman faaliyetleri

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
O k u m a			
a) Gazete	88	94	91
b) Dergi	50	47	59
c) Kitap	36	24	57
d) Teknik kitaplar	43	36	43
Gençlik teşkilâtında görev alma	48	45	45
Spor yapmak	40	35	52
Müzik (icra)	53	45	47
Elişleri yapmak	65	68	66
Resim yapmak	45	44	59
Konferansa devam etmek	74	68	52
K u r s			
a) Gitmiş olanlar	46	29	69
b) Gidenler	48	8	27

Göze çarpan diğer bir özellik daha çok ferdi bir gayreti gerektiren kitap okuma, spor yapma, müzik icra etme, eliş ve resim yapma gibi faaliyetlerin üç fakülte arasında oldukça dengeli bir şekilde yayılmış olmasıdır. Bu arada dikkati çeken ayrılıkların başında Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin en fazla edebî eser ve teknik kitap okumaları ve en yüksek ölçüde spor yapmalarıdır. Bu durumun izahını kısmen yine bu kategoriye giren öğrencilerin malî durumlarında aramak gerekir. Zira mes. çeşitli spor neveleri arasında muayyen ölçüde masraflar gerektiren tenis ve kayak sporları ile uğraşanlara yine bu fakülte öğrencileri arasında rastlanmaktadır.

Neticede görülüyor ki herhangi bir katılmaya imkân vermeyen aktif-serbest zaman faaliyetlerinin dağılışı, Türk üniversite öğrencileri arasında- batılı araştırmalara paralel olarak- daha mahdut ve azınlıkta kalan bir gençler grubu tarafından benimsenmektedir.

Gerçek bir «hobby» (18) anlayışı taşıyan gençlerin sayısı her alanda son derece azdır. Esasen müzik alanında caz veya kilise müziğinin tarihçesini bilen, tiyatro yazarlarının temsil ettikleri çeşitli ekollerle meşgul olurlar, pul koleksiyonunda belli devirleri seçen meraklılar, batıda da parmakla sayılacak kadar azdır; örneğin bunlar BLÜCHER'in tahminine göre yüzde 3-4 arasındadır.

Oysa ki ihtisasa ve hür tercihlere dayanan bir serbest zaman faaliyeti, bilhassa kültürel faaliyetler alanında, gençliğin şahsiyet ve karakter gelişimini, yaşama tarzı üzerinde derin etkiler bırakmaktadır. Gerçek bir «hobby» ye sahip olan genç, modern dünyanın önüne sermiş olduğu geniş imkân ve malzeme arasında bir seçme yapmak suretile kendine göre bir ihtisaslaşma ve olgunlaşma yolunu tutmaktadır. Bu tutumu elbette belli bir konuyu, mes. dansı, sporu bir iptilâ (tutku) haline getirenlerden ayırt etmemiz lâzımdır.

Bununla beraber şurası muhakkaktır ki gençliğin büyük bir kısmı serbest zamanını bir müstehlik gibi sarfetmektedir. Bu itibarla yüksek bir endüstrileşme derecesine ulaşmış memleketlerde gençlik serbest zamanında daha çok «hazır», belli bir ücret karşılığında takdim edilen eğlence faaliyetlerini tercih etmektedir. Endüstrisi daha az gelişmiş ülkelerde ise gençlik serbest zamanının büyük bir kısmını israf edercesine boş yere harcamaktadır.

«Yapılan» ve «Arzulanan» serbest zaman faaliyet neveleri :

Serbest zaman faaliyetlerinin şuurlu ve özlenilen şekilde yapılması ile gelişmiş güzel ifa edilmesi durumları arasında oldukça önemli farkların bulunduğuna şüphe yoktur. Birinci sıfta fert serbest

---

(18) Hobby = insanın iş zamanı dışında içten ilgi ile giriştiği her türlü faaliyet veya benimsediği meslek. Örneğin Churchill'in yağlı boya tablolar yapması, Adenauer'in gül yetiştirmesi...

zamanının değerlendirilmesinde şahsî merakı, ilgisi ve emellerinin etkisi altında hareket etmektedir. İkinci şıkta ise fert yapacak faaliyetler bulamadığı, maddî imkânsızlıklarla çevrili bulunduğu için aslında özlemediği, hattâ istemediği işlere girişmektedir.

Bu tablonun açıkladığı ilk hususlardan biri, serbest zaman faaliyetlerine karşı beslenen ilgi ile bunun fiilî tezahürlerinin bazı alanlarda eş bir hüviyet taşımasıdır. Bu gibi hallerde gerçek bir serbest zaman faaliyeti, yani yabancı terimi ile bir «hobby» den bahsetmek mümkündür. Bu çeşit faaliyetlerin başında spor, müzik dinlemek veya icra etmek, okumak, eliş yapmak, bir bakıma da dans gelmektedir. Buna karşılık sinema ve tiyatroya devam, yürüyüş gibi faaliyetler, teksifi ölçüde yapıldığı halde (bak. Tablo 6 ve 7) aynı şuurulluk karakterini taşımazlar. Bunlar özel bir gayret istemeyen, daha çok alışkanlık veya kolaylık icabı olarak yapılan faaliyet nevileridir. Şuhalde yukarıdaki sorularda muayyen ölçüde bir kanunîlik saklıdır. Serbest zaman faaliyetinin yapış sırasında duyulan şuurulluk hali «serbest zamanlarınızda en çok ne yapmak istiyorsunuz?» sorusu ankete katılanların çoğunluğu tarafından şuur seviyesine çıkan bir stereotip bir fikir kalıbı ile cevaplandırılmaktadır.

Buna karşılık «Serbest zamanlarınızda en çok ne ile meşgul olursunuz?» sorusu cevap verenlerin bir müddet düşünmelerini ve özel bir gayret sarfetmeksizin giriştikleri faaliyetleri hatırlamalarını gerektirmektedir. Böylece iki soru ilgi ve teksif derecesi bakımından önemli bir müşire (gösterge) vazifesini görürler.

Çeşitli fakülteler arasındaki farklı davranışlara gelince, Orta-doğu İ.İ.F. öğrencilerinin başta müzik olmak üzere resim, tiyatro gibi güzel sanatlarla ve dans, kız - erkek arkadaşlığı gibi batılı anlayış mahsulü sosyal geleneklere karşı daha uyanık ve meraklı oldukları görülmektedir. Buna karşılık düşünmek, yazı yazmak gibi münferit fikrî faaliyetlere karşı en fazla ilgi besleyen grupları Siyasal Bilgiler fakültesinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Yine en çok yabancı dil öğrenmek isteyen gençlerin bu fakültede bulunması, S.B.F. öğrencilerinin Türk dilinde lise öğrenimini yapan gençler arasında batılı düşünce ve ülküleri karşı en açık fikirli ve meraklı bir grup olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer gruplar arasında en

fazla spora meraklı olanların Ortadoğu İ.İ.F.de, gazete okumak, müzik dinlemek, dans yapmak, kız - erkek arkadaşlığı kurmak isteyenlerin ise Hukuk fakültesinde buldukları görülmektedir.

Bu kısa tahlile dayanarak denilebilir ki, serbest zaman faaliyetlerinin nevi ve çeşitleri hususunda en az tatmin edilmiş topluluk Hukuk fakültesinde bulunmaktadır. Bunun sebebini bu fakültede bulunan gençlerin önemli bir kısmının lise tahsillerini çeşitli fikrî ve bedenî faaliyetlere girişmeksizin bitirmelerinde ve kültürel yoksunluklarını gidermek için özelemlerini daha şuurlu ve belirli bir şekilde içlerinde taşımalarında aramalıdır.

Nihayet dikkatle incelemeğe değer bir husus örneğe dahil bütün gençlerin seyahat etmek, yabancı ülkeleri görmek ve tanımak hususunda fazla istekli görünmemeleridir. Bu durumun izahı Türkiye'nin coğrafî mevkii, döviz ve seyahat tahdidi yüzünden NATO ve Avrupa Birliği üyesi bulunmasına rağmen Avrupa ile sık temasın bulunmamasında aramak lâzımdır.

B A H İ S IV.

Serbest zaman faaliyetlerinin konulara göre tahlili :

a) Okuma :

Daha önceki bahislerde de görüldüğü üzere, okuma her üç fakülte mensupları arasında başta gelen bir serbest zaman faaliyetidir. Bu temayülün Türkiye'ye münhasır olmadığı da dış memleketlerde yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Almanya'daki Bielefeld şehrinde EMNİD Halkoyu Araştırma Enstitüsü'nün iki bin yetişkin üzerinde yapmış olduğu bir araştırmanın gösterdiği üzere örneğe dahil olanların yüzde 30 u serbest zamanlarında okumağı tercih etmektedirler (19). Bu nispet elişi, bahçivanlık, gezmek, yürüyüş, v.s. gibi diğer faaliyetlerin hepsinden üstündür.

Gazete ve dergi okumağı, radyo ve film gibi diğer kütle haberleşme vasıtaları ile birlikte ileride inceleyeceğimiz için burada edebî eserlerle teknik eserler üzerinde durmak istiyoruz.

---

(19) LİPPMANN, Walter, Liberty and news, New York, 1920, sh. 57.

TABLO 9

Edebî ve teknik eserlerin okuma nispeti

	S.B.F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ.İ.F. %
a) Edebî eserler okuyanlar	86	84	62
b) Teknik ve meslekî kitap okuyanlar	55	68	86

NOT : Cevap verenler birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardı.

Bu tablonun açıkça gösterdiği üzere daha çok genel kültürü arttıran eserler Türkçe öğrenim yapan S.B.F. ve Hukuk fakültelerinde hemen hemen eşit bir oran dahilinde okunmaktadır. Buna karşılık Ortadoğu İ.İ.F. öğrencileri -teknik bir öğretimi takip etmedikleri halde- teknik ve meslekî kitaplara karşı çok büyük bir ilgi göstermektedirler.

Okunan edebî eserlerin nevi ve yapılan tercihler keza genç neslin okuma zevkleri hakkında oldukça ilgi çeken sonuçlar arz etmektedir.

TABLO : 10

Okunan edebî eserlerin neveleri

	S. B. F.		Hukuk F.		Ortadoğu İ.İ.F.	
	Yerli %	Yabancı %	Yerli %	Yabancı %	Yerli %	Yabancı %
Roman	38	51	40	29	25	52
Hikâye	29	25	27	16	16	32
Şiir	40	11	42	12	23	18
Piyas - Tiyatro eseri	7	9	7	3	3	9
Fikrî ve felsefî eserler	16	17	23	13	18	38
Polis romanı	5	5	5	4	3	12
Mizahî eserler	23	9	24	10	25	14

NOT Cevap verenler birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardı.

Tablo 10 dikkatli bir şekilde gözden geçirilince, edebî eserler başlığı altında en fazla rağbet gören fikrî eserlerin yabancı romanlar, yerli ve yabancı hikâyeler, yerli şiir ve yerli mizahî eserler olduğu görülmektedir. En az ilgi çekenler tiyatro piyesleriyle polis romanlarıdır. Bu arada fakülteler arasında da ilgiye değer farklılıklar göze çarpmaktadır. S.B.F. ve Hukuk fakülteleri yerli roman, hikâye ve şiire karşı birbirine çok yakın nispetler çerçevesinde Türk edebiyatı örneklerine değer verdikleri halde, Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri yalnız Türkçe şiir ve mizahî eserlere karşı diğer fakülteler ölçüsünde ilgi göstermektedirler. Buna karşılık öğretim metodunun bir neticesi olsa gerek, Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri S.B.F. ve Hukuk F. öğrencilerine nispetle iki misli fazla fikrî ve felsefî eserler okunmaktadırlar.

Meslekî ve teknik eserleri takip edenleri bu istikamete yönelten saiklerin araştırılması da bahse değer.

TABLO : 11

Meslekî ve teknik kitapları okumağı teşvik eden saikler

	S. B. F.	Hukuk F,	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
a) Merakını tatmin için	9	15	23
b) İleride veya halen maddî menfaat sağlamak için	9	15	25
c) Genel kültürümü arttırmak için	45	53	71
d) Cevapsız	37	17	—

NOT: Cevap verenler birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardı.

Tablodaki nispetler cevap verenlerin genel olarak kişinin şahsî değerini yükseltecek cevabı tercih ettiklerini göstermektedir. Bu durum psikolojinin genel eğilimlerine uygun, tabii bir tepkidir. Bununla beraber realiteleri olduğu gibi görenlerin de eksik olmadığı ve bunların daha çok maddî menfaatlere üstün değer veren batılı düşünce kalıplarına maruz kalanlar arasında bulunduğu kayda değer bir husustur.

Okuma faaliyetinin hangi dil grupları arasında dağıldığı da seçtiğimiz fakülteler bakımından oldukça önemlidir.

TABLO : 12

Okuma faaliyeti ve dil

	S.B.F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ.İ. %
a) Yalnız Türkçe dilinde okuyanlar	48	85	9
b) Yabancı dillerde de okuyanlar	52	15	91
	100	100	100

Burada ilk göze çarpan özellik, S.B.F. öğrencilerinin yarısından fazlasının yabancı dil yayınlarını takip edebilme durumunda olmalarıdır. Bunun başlıca sebebi S.B.F.'nin gerek giriş imtihanında, gerekse dört yıllık öğretim faaliyeti sırasında yabancı dil bilgisinin geliştirilmesine büyük önem vermesidir. Böylece S.B.F. de genel öğretim Türkçe dilinde yapıldığı halde Ortadoğu üniversitesi İ.İ. fakültesi ile Siyasal Bilgiler fakültesi öğrencileri arasındaki dil farkı, Hukuk fakültesine nispetle çok daha azdır.

Yabancı dilde okunan materyelin dağılışı bize harpten sonra yetişen kuşaklar arasında İngilizce dilimin en önde yer aldığı, Fransızcanın onu takip ettiğini ve Almancanın ancak küçük bir azınlık halinde temsil edildiğini göstermektedir.

TABLO : 13

Okunan yabancı dillerin dağılışı

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ.İ.F. %
a) İngilizce	36	11	91
b) Fransızca	22	5	7
c) Almanca	3	1	9
d) Başka dilde	1	—	5
	100	100	100

Gençlerin bu okuma faaliyetine nerede giriştikleri de kayda değer. Batı üniversitelerinde üzerinde en çok durulan husus, yüksek tahsil öğrencisinin kendi kendini yetiştirmesini öğrenmesidir. Bu hedefe ulaşabilmesi için herşeyden önce herhangi bir ilmî konu hakkında yayınlanmış olan çeşitli eserleri, kısaca ilgili literatürü bulabilmesi ve bunları taramak suretile sistematik etüdlere malzeme teşkil edecek materyel toplayabilmesi gerekir. Bütün bu çalışmalar ise geniş ölçüde kütüphanelerden faydalanma esasına dayanmaktadır. Oysa ki Türkiye'deki yüksek tahsil öğrencilerinin büyük bir kısmı sadece profesörün ders takrir ve teksirleriyle yetinmekte, yeter derecede seminer çalışması yapmamakta ve kütüphanelerde çeşitli bu kötü alışkanlıklar aşağıdaki tabloda olunca canlılığı ile görülmektedir.

TABLO : 14
Okuma faaliyetinin cereyan ettiği yer

	S. B. F.	Hukuk F,	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
Umumiyetle okuduğularınızı nerede okursunuz ?			
a) Evde	63	80	92
b) Kütüphanelerde	34	44	43
c) Otobüs, park, kantin, kahve gibi umumî yerlerde	15	5	3
d) Sınıfta	22	3	5

NOT : Cevap verenler birden fazla şıkki işaretlemekte serbest bırakılmışlardı.

Bu tabloda açıkça görülüyor ki, daha varlıklı bir sosyal tabakaya mensub olan Ortadoğu üniversitesi İ.İ. fakültesinin öğrencileri en yüksek nispetde evlerinde okumakta, daha çok yurt öğrencisi bulunan S.B.F. mensupları ise umumî yerlerle sınıflarda da çalışmaktadırlar. Şurasını belirtmek gerekir ki, ders süresince kitap okuyanlarla ilgili soruyu S.B.F. öğrencileri daha çok ders dışında nerede oturup okudukları şeklinde anlamış, bu yüzden soruyu 22 % gibi yüksek bir nispetle cevablandırmış bulunuyorlar. Esasen Hukuk fakültesi ile Siyasal Bilgiler fakültesi arasındaki başlıca fark, birinci mües-

sesenin faaliyetlerini ancak resmî ders saatlerine inhisar ettirmesi, buna karşılık S.B.F. nin eski yatılı Mülkiye geleneğini, bitişikte bulunan yurt sebebiyle fiilen devam ettirmesi, öğrencilerin her gece geç saatlere kadar sınıflarda çalışmalarınıdır.

Okuma materyelinin tedariki de yukarıdaki müşahedeleri doğrulayan bir veçhe taşımaktadır.

Okuma materyelinin tedariki

TABLO : 15

	S. B. F.	Hukuk F,	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Okuduklarınızı ne suretle elde ediyorsunuz ?			
a) Satın almak suretiyle	72	84	73
b) Ödünç olarak	38	24	53

NOT : Cevap verenler birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardı.

Öğrenciler okudukları materyeli daha çok satın almaları — sarf edebildikleri mahdud aylık ödenek gözönünde bulundurulunca (bak. Tablo 88) geniş bir özel kitaplığın varlığından çok, okudukları eserlerin daha çok ucuz cep kitapları ve mahdud ders kitap ve tektirlerin olduğuna delil sayınak lâzımdır. Bu arada Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin en geniş ölçüde ödünç kitap almaları, değişik öğretim metoduna ve bu metodun gerektirmiş olduğu geniş okuma listelerinin takip edilmesi olayı ile açıklamak lâzımdır. Birçok Avrupa hukuk kitaplıkları ile boy ölçüşecek zenginlikte bulunan Ankara Hukuk fakültesi kütüphanesinden öğrencilerin ancak çok ölçülü şekilde faydalanmaları üzerinde durulmağa değer bir noktadır. Bundan anlaşılıyor ki köklü alışkanlıkların bulunmadığı ortamlarda, müesseseleri kurmakla iş bitmiyor ; bu müesseselerden lâyıkıyla faydalanmağı da öğretmek gerekiyor.

b) Gazete :

Yirminci yüzyılın en göze çarpan özelliklerinden biri gerçekten kütle haberleşme devrinde yaşamakta olduğumuzdur. Basın,

radyo, televizyon, fil, ucuz dergi ve magazinler, cep kitapları, toplumumuzun bilgi edinmek, olayları takip etmek ve eğlenmek için başvurduğu esaslı kaynaklardır. Walter LİPPMANN'ın dediği gibi «Gazete herkesin okuduğu tek kitaptır. Bir bakıma göre herkesin her gün okuduğu tek kitaptır » (19) Bu müşahedeyi doğrulayan ampirik gözlem, Türk öğrencileri arasında şu dağılımı göstermektedir :

TABLO 16
Gazeteyi okuma tarzı

	S. B. F. %	Hukuk F, %	Ortadoğu İ. İ. F. %
Gazeteyi devamlı mı yoksa ara sıra mı okursunuz ?			
a) Her gün	81	81	78
b) Yalnız pazarları	—	—	—
c) Ara sıra	19	19	22
	100	100	100

Bu arada dikkati çeken tek nokta, Ortadoğu üniversitesi İ.İ. fakültesi öğrencilerinin çok hafif bir farkla daha az ölçüde aktüaliteyi takip etmeleridir. Basın, okuyucuya bu vasıttan faydalanmakta olduğu zaman ve temposunu bizzat tesbit etmesine elverişli olması, tekerür imkânı vermesi ve en geniş ölçüde azınlık, yani muhalefet görüşlerini ifadeye kavuşturması bakımından diğer kütle haberleşme vasıtaları arasında önemli bir mevki işgal etmektedir. (20) Bundan başka fertlerin kütle haberleşme vasıtalarından faydalanma tarzının, mensup oldukları sosyal sınıf ve statü ile yakından ilgili bulunduğu da çeşitli araştırmalarca ortaya konulmuştur. (21)

(20) ABADAN, Nermin; Kütle haberleşme vasıtaları, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt : XV, Yıl : 1960, Sayı : 1, sh. 17.

(21) Büyük Britanya'da bu alanda 13.620 kişi üzerinde yapılan bir araştırma belli vasıflara sahip seçkinlerin nüfusuna diğer tabakalarına nispetle farklı bir haber istihlak tarzına sahip olduklarını göstermiştir. Nitekim bu etüt «The Times» ve «The Manchester Guardian» gibi günlük gazetelerle «The Sunday

Türk üniversite gençliğinin hangi gazeteleri tercihan okuduğu, bu açıdan hareketle bizim aynı zamanda üniversite gençliğinin siyasi kanaat ve görüşleriyle eğilimlerine ait fikirlere de nüfuz etmemizi sağlamaktadır.

TABLO 17 (22)
Okunan gazete neveleri

	S. B. F.	Hukuk F,	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Hangi gazete veya gazeteleri devamlı olarak okursunuz ? (Nisan 1959)			
Cumhuriyet	42	41	32
Vatan	24	26	5
Ulus	22	9	9
Yeni Gün	21	12	11
Milliyet	17	14	38
Dünya	15	7	7
Zafer	12	9	9
Yeni Sabah	10	7	9
Tercüman	5	7	5
Akşam	2	5	28
Havadis	1	5	2
İngilizce gazeteler	6	--	11

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Times» ve «The Observer» gibi pazar gazetelerin hemen hemen istisnasız bir şekilde yüksek ve orta gelirli, yüksek tahsillerini bitirmiş 25 yaşından yukarı gibi vasıflar taşıyan okuyucular tarafından takip edildiğini göstermiştir. Mark ABRAMS, The Mass Media and Social Class in Great Britain, Stresa 4 th World Congress of Sociology, Stresa 1959.

(22) Bir Fullbright bursu ile 1960/61 akademik ders yılını Ankara üniversitesi çeşitli fakültelerinde incelemeler yapan G. Field de bu konu ile ilgili olarak uygulamış olduğu anketden mukayese bakımından hayli ilginç bilgiler çıkarılabilmektedir. Field'in örneğinde S. B. F. 2 ci ve 3 cü sınıf öğrencilerinin toplam 126/120 - 246 olup, bizim örneğimizden (162) 82 öğrenci fazladır.

Bu tablonun açıkça gösterdiği noktaları şöyle özetlemek mümkündür : Müstakar bir basın politikası güden ve objektif haber verme tarzı ile temayüz etmiş sayılan «Cumhuriyet» gazetesi her üç fakülte mensuplarının tercihlerinin başında gelmektedir. Onu takiben açık bir farklılaşma göze çarpmaktadır. S.B.F. öğrencileri muhafazet partilerinin görüşlerine en çok yer veren tarafsız gazetelerle, parti organlarına öncelik tanımışlardır. (Örneği Vatan 24 %, Ulus 22 %, Yeni Gün 21 %, Dünya 15 %) ; Hukuk Fakültesi öğrencilerinin siyasî merak derecesi keza yüksek olmakla beraber daha ortalama bir yol takip etmiştir. (Örneği Vatan 26 %, Ulus 9 %, Yeni Gün

---

1961 ilkbaharında S. B. F. öğrencilerinin takip ettikleri gazeteler

Akşam	19 %
Cumhuriyet	66 %
Dünya	18 %
Havadis	5 %
Hürriyet	24 %
Milliyet	30 %
Ulus	40 %
Tercüman	2 %
Vatan	20 %
Yeni Gün	4 %
Yeni Sabah	14 %

Bu listeden görüldüğü üzere iki yıl farkla yapılan gazete tercih yoklamasında bazı esaslı farklar meydana gelmiştir. Başta Cumhuriyet olmak üzere Akşam, Milliyet ve Ulus'un okurları geniş ölçüde artmış, iki yıl önce S. B. F. hiç zikredilmeyen Hürriyet gazetesinin okurları hâyli genişlemiş, Dünya, Yeni Sabah ise aşağı yukarı okur nispetini muhafaza etmişlerdir, buna karşılık Vatan % 4 nispetinde, Yeni Gün çok geniş ölçüde okuyucu sayısını kaybetmiştir.

Bu münasebetle şu noktaya işaret etmeden geçemeyeceğiz Mr. Field'in anket cetvelinde bütün gazetelerin isimleri sıralanmış olduğu halde, bizim anket cetvelinde - diğer tablolarda soruların belirli şık ve ihtimalleri açıklanmasına karşılık -, okunan gazeteler ve aranılan dergiler konusunda hiç bir isim zikretmeksizin, tercih edilen gazete ve derginin adının beyanı doğrudan doğruya anket muhatabına bırakılmış bulunuyordu. Daha açık bir deyimle, bu konuya ait soruda hiç bir telkin yapılmamış, gazete veya dergilerden isimlerinden herhangi biri zikrolunmamış, sadece muhatablarından hangi gazete ve dergileri okudukları sorulmuştu. Aynı açık soru usulü, dinlenen radyo istasyonları hakkında da uygulanmıştı.

12 %, Dünya 7 %) ; buna karşılık Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri açıkça spor, kadın, film, magazin sayfelerine önem veren, daha çok spor, sanat, içten ve dıştan röportajlara önem veren siyasî taraf tutmayan gazeteleri tercih etmişlerdir. (Örneği Milliyet 33 %, Akşam 28 %); buna benzer şekilde en çok iktidar partisi organı olan «Zafer» gazetesinin hemen hemen bütün gruplar tarafından eşit ölçüde takip edilmesi, siyasî meselelere karşı aşırı bir ilgi besleyen grubun büyüklüğü hakkında bir fikir vermeğe yarayabilir. (S. B. F. 10 %, Hukuk F. 9 %, Ortadoğu İ. İ. F. 9 %)

Türkiye'de en yüksek tiraja sahip (200.000) nüshadan fazla olan «Hürriyet» gazetesinin son senelerde mutlak bir ilgisizlikle karşılanması hayret ve dikkate değer bir olaydır.

Örneğe dahil olan öğrencilerin sıralamış oldukları gazeteleri neden tercih ettiklerini de belirtmişlerdi. Buna göre gazetenin inanılır haber vermesi, okuyucunun siyasî düşüncelerine uygun düşmesi ve alışkanlıklar ağır basmaktadır.

TABLO : 18
Gazeteleri tercih sebepleri

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
a) İnanılır haberler verdiği için	53	53	57
b) Siyasî düşüncelerime uygun düştüğü için	44	46	36
c) İyi bir spor sahifesi olduğu için	17	53	21
d) Alışkanlık icabı	22	53	39
e) Elime o geçtiği için	12	14	5

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardı.

Dağılımın gösterdiği üzere S.B.F. öğrencileri sporla az ilgilenmekte, buna karşılık gazetenin objektif karakteri ve siyasî yönüne daha çok önem vermektedirler. Hukuk F. öğrencileri alışkanlık ve iyi bir spor sahifesi ile inanılır haber verme görevini eşit saymaktadırlar, Ortadoğu Üniversitesi öğrencileri ise tesadüfi okumaya en az iltifat eden bir grup teşkil ettikleri halde, gazetenin temsil ettiği

siyasî düşüncelere diğer iki gruba nispetle daha az önem atfetmektedirler.

Ortadoğu Üniversitesi İ. İ. F. öğrencilerini daha çok aktüel haberler, ekonomiye ve spora kayan siyaset dışı (apolitik) eğilimleri, gazetede ilk okunan sütunları gösteren tabloda da aksini bilmaktadır. Bunun gibi tercih ettikleri gazeteler yolu ile açığa vurdukları canlı siyasî ilgi S.B.F. öğrencilerinin ilk okudukları sütunlarda da kendini göstermektedir.

TABLO : 19
Gazetede ilk okunan sütun veya sütunlar

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
a) Ekonomik haberler	18	53	36
b) Başmakale	37	61	27
c) Siyasî haberler	67	50	52
d) Spor sayfası	18	54	32
e) Yıldız falı	10	17	9
f) Sanat sayfası	11	14	9
g) Sosyete dedikoduları	4	11	5
h) Karikatür	19	12	21
i) Zabıta haberleri	5	14	9
k) İlân	1	4	11
l) Tefrika	7	11	11

NOT Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Genel olarak denilebilir ki, Hukuk Fakültesi öğrencileri gazetenin bütün muhtevasına karşı, bu arada önemsiz, hattâ çocuksu denilebilecek yayınlarına karşı da çok ilgili görünmektedirler. (Örneği yıldız falı 17%, sanat sayfası 14%, sosyete dedikoduları 11%, karikatür 12%, zabıta haberleri 14%, tefrika 11%). Başmakale gibi siyasî konuda belli bir şahsî görüşü aksettiren yazının en çok Hukuk F. öğrencileri tarafından takip edilmesi, bu öğrencilerin olayların yorumuna fazla önem vermeleriyle izah edilebilir. Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin ilânlarla sosyete dedikodularına karşı en yüksek ilgiyi göstermeleri, tüketim bakımından en varlıklı

sınıfa mensup olmaları, bu sebepten aynı zamanda belli bir sosyal zümreye mensup olanların faaliyetlerini de daha belirli bir ilgi ile takip etme husus ile izah edilebilir. S.B.F. öğrencisi yapmakta olduğu lisans tahsilinin tabii bir sonucu olarak en çok iç ve dış siyasî olayları yakından izlemektedir.

Bu eğilimlerin farklı bir doğrulamasını dergilerin tercihinde aradık. Dergiler, gazete ölçüsünde olmamakla beraber, önemli bir nispet içinde takip edilmektedir. Bu arada Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin gazete alanında olduğu gibi burada da üçüncülüğü işgal ettikleri görülmektedir.

TABLO : 20
Dergi okuyanlar

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
a) Okuyanlar	83	84	78
b) Okumayanlar	17	16	22
	100	100	100

Devamlı olarak dergi ve magazin okuyanlar arasında konu bakımından ilgiye değer bir dağılımı göze çarpmaktadır.

TABLO : 21
Okunan dergi neveleri

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
a) Siyasî	62	56	39
b) Edebi	36	40	23
c) İlmî	18	26	36
d) Spor	7	7	9
e) Magazin (sinema, aktüalite)	20	15	39
f) Dinî	6	10	5
g) Mizahî	24	24	23

NOT Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Gazetelerde olduğu gibi dergi konusunda da S.B.F. öğrencilerinin en yüksek ölçüde siyasî dergileri takip ettikleri göze çarpmaktadır. Ortadoğu öğrencileri bir yandan sinema ve aktüalite haberleri ihtiva eden magazinlere, diğer yandan ilmi yayınlara itibar ederken, Hukuk F. öğrencileri edebî ve dinî dergilere karşı en yüksek ilgiyi açığa vurmuş bulunmaktadır.

Öğrencilerin dergi alanında belli bir fikrî yönü şuurlu olarak benimseme hususundaki tercihlerini yoklamak üzere belli bir dergiyi arama kesafeti de araştırılmıştır. Bu soruyu S.B.F. ve Hukuk F. öğrencileri aşağı yukarı aynı şekilde cevaplandırmış bulunuyorlar, şükadar ki «Forum» dergisinin en fazla taraftarı S.B.F. öğrencileri arasında yer almaktadır.

TABLO 22

En çok aranan dergi

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
Bulamadığınız takdirde en çok arayacağınız dergi hangisidir ?			
a) Akis	17	23	11
b) Kim	17	9	3
c) Forum	13	7	2
d) Varlık	10	9	3
e) Hayat	2	5	11
f) Türk Yurdu	1	7	—
g) Time	4	1	7

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar birden fazla şıkkı işaretledikleri cihetle cevap vermiyenlerin nispeti belirtilememiştir.

Bu tablo diğer sorularda meydana çıkarttığımız özellikleri bir daha teyit etmektedir : Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri öğrencileri Türk edebiyat ve şiiri ile değişmeyen bir azınlık halinde ilgilidirler, buna karşılık Ortadoğu Üniversitesinin öğrencileri Akis ve Hayat (11 %) ile Time (7%) dergilerine karşı gösterdikleri ya-

kın ilgi sebebiyle daha fazla aktüalite tipi magazinlere öncelik tanımaktadırlar. S.B.F. öğrencilerinin siyasî problemlere karşı açığa vurdukları yakın ilgi Akis, Kim ve Forum dergilerini arama şiddetinde aksetmektedir.

c) *Radyo* :

Okuma gibi iradî bir fiil dolayısıyla aktif bir vaziyet alışması gerektiren «sert» bir serbest zaman faaliyetine karşılık, radyo dinleme, endüstrileşmiş ve endüstrileşmemiş toplumları tesir alanına çekmiş bulunan pasif, yani «yumuşak» bir serbest zaman faaliyetidir.

Modern kütle haberleşme vasıtalarından radyo, genel olarak, televizyon hariç, diğer kütle haberleşme vasıtalarının erişemedikleri, yaygın ve kalabalık, tahsil seviyesi orta ve aşağı bulunan, bu sebeple daha kolaylıkla telkine açık bir dinleyici kütlesine hitap etmektedir. Radyo aynı zamanda dinleyiciye aktüel olaylara vasıtalı bir şekilde şahsen katılmağa yardım etmektedir. Üstelik radyo dinleme, elişisi, okuma, v.s. gibi başka faaliyetlere devam etmeğe de imkân verdiğinden, çoğu defa yarım kulakla, şuarsuz olarak da dinlenmektedir (23). Bizim araştırmanın gösterdiği üzere radyo dinleyenlerin yüzdesi her gün gazete okuyanlardan daha yüksektir.

TABLO : 23
Radyo dinleyenler

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	I. İ. F. %
Radyo dinler misiniz ?			
a) Evet	98	95	91
b) Hayır	2	5	9
	100	100	100

Bu arada radyo yayınlarının hangi dilde ve hangi istasyonlar vasıtasıyla takip edildiği meselesi de araştırılmıştır.

(23) ABADAN, Nemmin, Halk efkârı mefhumu ve tesir sahaları, S. B. F. yayını No. 50 - 32, Ankara 1956, sh. 44.

TABLO : 24
Dinlenen radyo istasyonları

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Yalnız Türk radyo istasyonlarını mı, yoksa yabancı radyolarını da mı din- lersiniz ?			
a) Yalnız Türk radyosunu	46	76	28
b) Yabancı istasyonları da	67	52	78
c) Sadece yabancı radyoları	—	—	5

NOT Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Bu tablonun gösterdiği üzere Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri en fazla yabancı istasyonları takip etmektedirler. Sadece Türk radyosuna sadık kalan en kalabalık grup Hukuk F. öğrencileri arasındadır. Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinden yalnız yabancı radyoları dinleyen %5 ise — örneğe yabancı uyruklular dahil edilmediğine göre— bir nevi snob sayılabilecek mahdut bir grubu temsil etmektedir (24).

TABLO : 25
En çok dinlenen yabancı radyo istasyonu

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
a) B.B.C. (Loñdra)	26	16	64
b) Montekarlo	16	7	14
c) Amerika'nın sesi (V.O.A.)	12	14	14
d) Kıbrıs	10	16	7
e) Paris	4	3	2
f) Kahire	2	2	3
g) Moskova	2	1	—
h) Atina	1	1	2
k) Şam	1	4	—

(24) Araştırmamızın uygulanmış olduğu 1959 yılının Nisan ayında Türk radyoları, bilhassa siyasî yayınlar bakımından, mutlak

Bu tablonun açıkladığı ilgiye değer nokta, Londra radyosunun diğer bütün radyo istasyonlarına kıyasla işgal etmiş olduğu önemli mevkiidir. Bunun yanıbaşında önemli bir husus da Şam radyosunun Hukuk F. öğrencileri arasında yüzde 4 nispetinde dinleyici çekebilmesidir (25).

TABLO : 23

Türk radyolarında en çok dinlenen program

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
1. Temsil	19	35	16
2. Spor haberleri ve maç	31	33	28
3. Müzik :			
a) Alaturka	55	63	23
b) Halk türküleri	36	55	18
c) Klâsik batı müziği	30	24	41
d) Caz	47	35	59
e) Hafif batı müziği	44	35	64
4. Siyasî haberler :			
a) Ajanslar	39	28	19
b) Radyo gazetesi	8	24	19
c) Siyasî söylevler	5	17	2
5. Dinî yayınlar	14	24	7
6. Özel programlar	39	39	46
7) Konuşmalar	10	22	12

NOT Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

bir tarafgirlik içinde yönetiliyordu. Materyelin değerlendirilmesinde bu durumun göz önünde bulundurulması gerekir. Daha fazla tafsilât için bk.

Muammer AKSOY, Partizan radyo ve D. P., Forum Yayınları No. 1, 1960 Ankara.

- (25) Columbia üniversitesi Sosyal Araştırma bürosunun sağladığı materyel yardımı ile Daniel LERNER tarafından yayınlanmış olan «The Passing of Traditional Society» (Geleneğe bağlı toplumun göçüşü) adlı eserde Türkler modern, intikal halinde ve geleneğe bağlı olmak üzere üç grup halinde incelenmişlerdir.

Çeşitli radyo programlarının tercihi konusundaki tahlil, bize müzik bakımından oldukça ilgi çeken sonuçlar sunmaktadır. Alaturka şarkılarla halk türküleri en çok S.B.F. ve Hukuk F. öğrencileri tarafından dinlenmektedir, şukadar ki Hukuk F. nin tercih nispeti ağır basmaktadır. (Alaturka 63%, halk türküleri 55%). Klâsik batı müziği tercih edenlerin en yüksek nispeti Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. bulunmakla beraber, S.B.F. öğrencileri bu grubu yakından takip etmektedirler. Buna karşılık Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri en çok hafif batı müziğinden (64%) ve onu hemen takiben cazdan (59%) hoşlanmaktadırlar.

Gazete ve dergilerin siyasî muhtevasına karşı izhar ettikleri canlı ilginin diğer bir delili olarak ajans haberlerinde öncelik tanıyan S.B.F. (39%) grubudur. Buna karşılık gazetelerdeki başmakaleleri, dolayısıyla yorumları ikinci elden almağa değer veren Hukuk F. öğrencileridir. (Radyo gazetesi 24%). Siyasî nutukları da diğerlerinden daha büyük bir sabır ve ilgi ile dinleyen yine aynı gruptur. (Siyasî nutuklar 17%). En yüksek nispette dinî dergileri takip eden Hukuk F. ler olduğuna göre, dinî yayınlara karşı da en yüksek ilgiyi gösteren de onlardır (24%). Bu arada çeşitli eğlendirici yayınları bir araya toplayan özel programların gençler tarafından çok sevildiği ve bunların en çok Ortadoğu Üniversitesi öğrencileri tarafından merakla beklendiği anlaşılmaktadır (46%).

Televizyonun bulunmadığı yerlerde en tesirli kütle haberleşme vasıtası sayılan radyo — tarafsız bir idarenin sağlanmadığı yerde dahi — kanaat oluşumu hızlandırmakta, matbu kelimelere kıyasla daha şahsî ve dramatik bir hitab tarzı sağlamak suretiyle yüzyüze karşı temasın yerine geçmektedir. Radyonun bu çekiciliğinin 1959

Eserde Türkiye'nin genel nüfusunun kütle haberleşme vasıtalarından faydalanma şeklini aksettiren tablo bizim sınırlı süjeli araştırmamızla hayli benzerlikler taşımaktadır.

Kütle haberleşmeden faydalanma alışkanlıkları

	Modern Türkler	İntikal ha- linde Türkler
Yabancı radyo yayını dinleyenler	67 %	44 %
Dinlenen radyo istasyonları		
B. B. C.	83	63
Amerika'nın sesi	51	37
Moskova	17	11

Türkiyesinde — D.P. nin partizan tutumuna rağmen — gençlik üzerinde müessir olduğu yukarıdaki tablolardan açıkça görülmektedir.

d) *Sinema* :

Yirminci yüzyıl kütle haberleşme vasıtalarından filmin, bütün dünyada müşahede edildiği üzere, Türk Üniversite gençliğini de olağanüstü bir şekilde cezbediği kesin olarak anlaşılmaktadır. Daha yukarıda da belirttiğimiz üzere serbest zaman faaliyetlerinin ferdi alanda teşebbüsü ele alma yerine bir nevi eğlence endüstrisine (radyo, film, spor maçları, v.s.) doğru kaydığı yerde, RİESMAN'ın tasvirine uygun olarak «dışa yönelmiş» tipler türemekte ve serbest zaman faaliyeti âdeta bir istihlâk malı şeklinde tüketilmektedir. Bu takdirde müziğe karşı izhar edilen ilgi sadece radyo dinlemeğe, okuma haber almağa, spor seyretmeğe, gençlik teşkilâtında sunulanı kabul etmeğe doğru şekillenmektedir (26).

Kütle haberleşme devrinde gençlik gazete, dergi, radyo, film, çeşitli ilânlar yolu ile değişik tahrik, davet ve tekliflerle karşılaştığı cihetle elbette pasif bir katılmadan başka külfet taşımayan bu yeni tip serbest zaman faaliyetine daha çok iltifat edecektir.

Bu eğilimi menfi yönde değerlendirmek yanlış olur, çünkü ilk bakışta sathî ve düşünülmezsizin girilen bu intibak vetiresi, bir bakıma gençliği bu aldatıcı ve sun'î tahriklere gerçekten kapılmaya alakoymaktadır. Başka bir deyimle onlar «fikren nasırlaşmakta», gözlerinin önüne serilen tehlikeli yollara karşı bir nevi muafiyet kesbetmektedirler. Diğer görevsel sebeplerle mecburî olarak yapılan intibak vetirelerinde olduğu gibi serbest zaman faaliyetleri alanında da bir müstehlik gibi davranma, sadece topluma hâkim olan değerleri benimseme anlamına gelmektedir.

Bununla beraber müstehlik davranışında aşırı bir kesafetle karşılaştığımız zaman, buna serbest zaman «*iptilâsı*» (salgın) adını vermekteyiz. Bu durumda arzedilen eğlencelere insiyakî ve sınır tanımayan bir düşkünlük göze çarpmaktadır. Bu tip davranışlara küçük, fakat göze çarpan gruplar arasında dans deliliği, sinemaya müfrit derece devamlılık, polis romanlarına düşkünlük ve devamlı

---

(26) SCHELSKY, Helmut, Die Skeptische Generation eine Soziologie der deutschen Jugend, Eugen Diederichs Verlag, 1958, sh. 354. 1

alkol alma şekillerinde rastlanmaktadır. Alman sosyologlarından BEDNARİK «Genç Alman işçisi» adlı eserinde belirttiği üzere, mensup olduğu sosyal sınıf ve onun gerektirmiş olduğu sosyo-politik davranıştan kurtulan genç işçiler «boşalan benliklerini» sinemadaki realiteye uydurma ve film kahramanını bir nevi «ersatz» (ikame) şahsiyeti olarak kabul etmek suretiyle sinemada hayallerinin gerçekleşmesine şahit olmaktadır. Buna benzer bir ruhi vetireyi lise bitirme yılına kadar bir Anadolu il merkezinde büyümüş ve sonra birdenbire başkentin bir yurduna yerleşen üniversiteli gençte müşahede etmek mümkündür.

Kaldı ki, Türkiye gibi geçiş halinde bulunan bir toplum için film — televizyonun bulunmaması sebebiyle — bir nevi millî öğretmen durumundadır. HOURANİ'nin haklı olarak belirttiği veçhile, fikri, sosyal değişimi hızlandıran önemli bir teknik vasıttır. Üstelik film kadın ve erkek arasında İslâm dünyasından çok farklı bir münasebet şekli getirmektedir.

Buna benzer bir mütalea LERNER'in eserinde genç bir Suriyeli'nin ağzı ile şu ifadeye bürünmüştür: «Batıdaki insanların hayatlarını seyredip, bu yaşayışı bizimki ile kıyaslarsak, katetmemiz gereken mesafeyi idrak ediyoruz. Filmler bizim için neyin yapılması veya neyin yapılmaması gereken bir öğretmen gibidir!..» (27)

Türk Üniversite gençliği mevcut kütle haberleşme vasıtaları arasında en yüksek ölçüde sinemaya iltifat etmektedir.

TABLO : 27

Kütle haberleşme vasıtalarından faydalanma

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
Gazete	81	81	78
Radyo dinleme	98	95	91
Sinemaya devam	100	98	98

Bu arada sinemaya devam edenler — kısmen en ucuz ve yaygın kütle eğlencesi olmak sıfatıyla — bu alışkanlıklarını âdeta bir tutku derecesine çıkartmaktadır.

(27) LERNER, Daniel, *op. cit.*, sh. 400.

TABLO : 28

Sinemaya devam şekli

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
Sinemaya sık gider misiniz ?			
a) Haftada bir	6	46	36
b) Haftada birden fazla	86	35	48
c) Ayda bir	4	8	9
d) Çok seyrek	4	11	7
	100	100	100

Gençlerin hangi sebeple sinemaya devam ettikleri gerçekten dikkate değer, çünkü bu sayede bir yandan kütle haberleşme vasıtalarının tesir yollarını, öte yandan buralara iten sosyal sebepleri öğrenmemiz mümkün olmaktadır. Şurası da unutulmamalıdır ki, Türkiye’de film, tahsil seviyesi düşük olan kimselerde olduğu kadar yüksek tahsil gençliğine en geniş ölçüde batılı yaşayışı, davranış tarzları ve çeşitli stereotipleri gösteren bir teknik vasıtaadır.

TABLO : 29

Sinemaya devam sebepleri

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
Sinemaya neden gidirsiniz ?			
a) belli bir konu veya sanat eseri görmek için	53	60	50
b) Sinemayı diğer eğlencelere tercih ettiğim için	34	31	53
c) Başka yapacak iş olmadığı için	29	8	27
d) Beğendiğim bir artisti görmek için	22	21	18
e) Sırf ucuzluğu dolayısıyla	10	10	9
f) Arkadaşlarımın ısrarlı tavsiyeleriyle	9	15	14
g) Reklâmına kapılarak	4	6	9

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Yukarıdaki tablonun açıkladığı üzere sinema bir yandan gençleri en çok belli bir konuyu veya artisti görmek üzere, yani şuurlu bir hedef sebebiyle cezbetmekte, öte yandan ise gerçek anlamda bir boş zaman faaliyeti teşkil etmektedir. Bunu başka yapacak işleri olmayan S.B.F. ve Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin cevaplarından açıkça çıkartabildiğimiz gibi sinemaya sırf ucuzluğu sebebiyle devam edenlerin nispetinden de anlıyabiliyoruz. (Her üç grupta % 10 civarındadır).

Konu itibariyle en çok takdir edilen filmler lise çağındaki öğrencilerin zevkinden farklı olarak kovboy ve cinayet filmleri olmayıp, daha çok önemli bir tez işleyen kordelâlarla gönül alâkalarını belirten filmlerdir.

TABLO : 30
Tercih edilen film konuları

	Ortadoğu		
	S. B. F.	Hukuk F.	İ. İ. F.
	%	%	%
Konu itibariyle hangi filmleri en çok tercih ediyorsunuz ?			
a) Danslı, müzikal filmler	51	40	46
b) Cınaî, dedektif filmleri	18	16	50
c) Kovboy, macera filmleri	8	11	11
d) Aşk filmleri	46	35	37
e) Önemli bir tez işleyen filmler	52	62	68
f) Kültür filmleri	7	30	25

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Bu tabloda dikkate değer bir nokta, Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin diğer iki gruptan farklı olarak cınaî dedektif filmlerle kültür filmlerine büyük önem vermeleri, Hukuk Fakültesi öğrencilerinin en çok önemli bir tez işleyen filmleri tercih etmeleri, S.B.F. öğrencilerinin ise aşk filmlerine öncelik tanınmalarıdır. Bunu kısmen S.B.F. öğrencilerinin Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerine kıyasla sosyal davranış konusunda daha az serbest olmaları ve gönül problemlerini kısmen beyaz perde yolu ile çözüme ulaştırma dilekleridir.

Sinema konusunda bir de seyredilen filmlerin menşesine de işaret etmek yerinde olur. Türk filmciliği son yıllarda gittikçe artan ölçüde çok sayıda eserler piyasaya çıkarttığı halde, bunları üniversite gençliğine beğendirmeye muvaffak olmuş sayılamaz.

TABLO : 31
Seyredilen filmlerin menşei

	Ortadoğu		
	S. P. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
a) Türk filmleri	2	5	2
b) Yabancı filmler	74	63	75
c) Her ikisi	24	32	23
	100	100	100

Türkiye’de gösterilen yabancı filmlerin ezici çoğunluğu Amerikan menşeli olduğuna göre, tamamen farklı gelenek ve sosyal davranış kaidelerine sahip olan bir toplumun, filmleri yolu ile zihniyetini ve stereotiplerini (klişelerini) batılama çabasında bulunan gençliğe aşulamakta olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Tanınmış Amerikalı siyasî bilginlerden William ALBİG’in isabetle belirttiği üzere filmler genel olarak imal edildikleri memleketlerin standart, ümit, dilek ve hasretlerini aksettirmektedir. Aynı müellife göre yılda imal edilen 400 - 600 filminden ikiyüzü devamlı surette dış ülkelerde bir nevi küntürel elçi sıfatıyla gösterilmektedir. 1951 de Avrupa’da gösterilen filmlerden 63 % Birleşik Amerika Devletlerinden geliyordu, bu nispet Yakın Doğu için 57 % bulmuştu, ancak sanımcı Türkiye’nin ithal etmekte olduğu Amerikan filmleri bu nispeti aşmaktadır (28). Bilhassa endüstrileşmemiş, dolayısıyla değişik serbest zaman faaliyetleri imkânlarından ancak ölçülü şekilde faydalana-bilen memleketlerin gençliği üzerinde filmlerin bu büyük tesir derecesi gözönünde bulundurulursa, hükümetçe bir yandan İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Japonya gibi seviyeli sanat film-

(28) W. ALBİG, Modern Public Opinion’dan naklen, **Annual Report, Motion Picture Producers and Distributors of America, Inc.** 1951, Sh. 30.

leri imal eden memleketlerden de film ithal etmesi, öte yandan Türk filmciliğini yüksek bir sanat seviyesine ulaştırma maksadı ile yardımda bulunması, böylece dengeli bir Türk film kültür politikası gütmesi, âcil bir zarurettir.

Türkiye’de geniş yığınlar üzerinde olduğu kadar üniversite gençliğini de tesir alanına çeken kütle haberleşme vasıtalarından sonra, sıra gerçek anlamda sanat faaliyetlerine gelmiş bulunmaktadır.

e) *Tiyatro* :

Türkiye’nin en seviyeli, değişik ve yüksek kaliteli tiyatro faaliyetlerine sahne olan Ankara’da Üniversite gençliğinin yeter derecede tiyatro sanatının takdir edildiği söylenemez. Gerçi tiyatroya gidenlerin nispeti hayli yüksektir (S.B.F. 96%, Hukuk F. 90%, Ortadoğu İ.İ.F. 89%) ancak bunlardan önemli bir kısmı tiyatro ile film arasında bir fark gözetmemektedir.

TABLO : 32
Tiyatro ile sinemayı tercih edenler

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
Tiyatro ile sinemadan hangisini tercih edersiniz ?			
a) Sinemayı	28	25	25
b) Tiyatroyu	38	39	29
c) Fark gözetmem	34	36	33
	100	100	100

Bu arada sinemayı en fazla tercih edenlerin başında Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin gelmesi, geniş ölçüde Amerikan eğitim metoduna uygun bir öğretim gören bu grubun batılı örneğe lüzumundan fazla bağlı kalması dikkate çarpmaktadır.

Tiyatroya devam edenlerin nispeti oldukça olmakla beraber, kesafet derecesi sinemaya kıyasla çok daha düşüktür.

TABLO : 33
Sinema ve tiyatroya devam

	Haftada birden fazla sinemaya giden	Hiçbir tiyatro tem- silli kaçırmayan
Siyasal Bilgiler Fakültesi	86%	20%
Hukuk Fakültesi	35%	9%
Ortadoğu Üniv. İ.İ.F.	48%	9%

Tiyatroya devam şekli ve buna âmil olan sebepler de sinemaya devam şeklinden hayli değişiktir.

TABLO : 34
Tiyatroya devam tarzı

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
Tiyatroya devam şekliniz ?			
a) Hiç bir temsili kaçırmam	20	9	9
b) Bazı beğendiğim yazarların pi- yeslerine giderim	32	24	37
c) Bazı beğendiğim artistlerin temsillerine giderim	9	10	16
d) Ara sıra vakit buldukça gide- rim	51	56	53
e) Davet edildiğim zaman	5	8	3
f) Arkadaş grubundan ayrılma- mak için	5	5	2

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Bu tablodan açıkça görülüyor ki en olağan tiyatro sebebi tesadüfi ve belli bir niyete dayanmıyandır. Bu arada S. B. F. ve Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin piyeslerin yazarlarına daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır.

f) *Opera ve Konser :*

Kütle haberleşme vasıtalarından uzaklaşıp, klâsik eğlence tarzlarına yaklaştığımız ölçüde kutuplaşmanın daha keskin şekillere bü-

ründüğü göze çarpmaktadır. Opera ve batı müziği konserlerine gidenler arasında bilhassa Hukuk Fakültesinde bulunan öğrenciler arasında bariz bir azalış görülmektedir.

TABLO : 35
Opera ve Batı müziği konserlerine devam

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F.
	%	%	%
Opera ve batı müziği konserine gider misiniz ?			
a) Evet	67	36	75
b) Hayır	33	54	25
	100	100	100

Bu münasebetle batılılaşma azim ve zaruretini kabul eden S. B. F. öğrencilerinin, devam sebebi olarak gösterdikleri açıklamalar gerçekten üzerinde durulmağa değer.

TABLO : 36
Opera ve konsere devam sebepleri

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F.
	%	%	%
a) Zevkime uygun müzik dinlemek için	47	27	68
b) Batı müziğine alışmak için	24	16	12
c) Cemiyet hayatının bir icabı olduğu için	10	12	5
d) Arkadaşlarımın tavsiyesine uymak için	1	2	3
e) Cevapsız	18	43	12
	100	100	100

Batı müziğini anlamak, sevmek, onu batılı cemiyet hayatının bir parçası olarak kabul etme cehdi, bilhassa S. B. F. öğrencileri arasında göze çarpmaktadır. Onlar bu müziği Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri gibi zevklerine uygun bulmadıkları halde, bu alanda da,

yani mânevî zevk bakımından batılılaşma lüzumuna kanaat getirmişe benzemektedirler.

Gerek S. B. F., gerekse Hukuk F. öğrencilerine bu alanda yardımda bulunacak olan bir pikap veya ses alma cihazının şahsî eşyaları arasında ancak çok mahdud ölçüde yer alması, bu husustaki gayretleri engellemektedir.

TABLO : 37
Pikap veya Teyp âletine sahip olanlar

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Pikap veya ses alma cihazı (Teyp) âletiniz var mıdır ?			
a) Vardır	10	20	43
b) Yoktur	90	80	57
	100	100	100

İleride temas edileceği üzere Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin daha müreffeh malî durumları kendini burada da açıkça göstermektedir.

Müzik dinleme bahsini kapatmadan önce başkente verilen çeşitli konserlerin değişik müdavimleri bulunduğu ve meselâ Üniversite konseri gibi izahlı kültürel faaliyetlerin önemli eğitici değerine işaret etmek yerinde olur.

TABLO : 38
Konserlere devam şekli

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Hangi konserleri tercih edersiniz ?			
a) Üniversite konserleri (29)	34	30	27
b) Plâk konserleri	19	5	23
c) Diğer batı müziği konserleri	31	16	50
d) Cevapsız	16	49	—
	100	100	100

(29) Üniversite konserleri, üniversitenin açık bulunduğu devirlerde önemli solistlerin iştirakile ücretsiz olarak Dil, Tarih ve Coğ-

Muhtelif memleketlerin kültür merkezleriyle Millî Kütüphane v.s. gibi müesseselerde tertiplenen plâk konserlerine karşı Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri en yüksek ilgiyi gösterdikleri gibi paralı konserlere devam edebilen en kalabalık grup yine bu müessese-den gelmektedir.

Müziğe karşı duyulan ilgi aynı zamanda doğrudan doğruya müzik icra etmekle ilgili bulunduğuna göre, müzik dinlemeyi sadece pasif bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda bizzat girilen bir sanat dalı olarak da incelemek gerekir. Bu alanda da yine ekonomik ve ailevi alışkanlıklarla imkânların önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır.

TABLO : 39
Müzik icra edenler

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Herhangi bir müzik âleti çalar mısınız ?			
a) Piyano	4	—	5
b) Keman	1	3	2
c) Saz, bağlama	3	5	2
d) Kemeçe	1	—	—
e) Mandolin	16	7	7
f) Akordiyon	2	3	7
g) Nefesli saz	7	7	12
i) Hiç biri	61	71	58
	100	100	100

Bu tablo diğer memleketlere benzer şekilde müziği bir«hobby» suurlu bir serbest zaman faaliyeti olarak benimseyip icra edenlerin kaliteli bir azınlık teşkil ettiğini, bu alanda en faal grubun Ortadoğu Üniversitesi İ. İ. F., öğrencilerinin ve en küçük grubun Hukuk F. öğrencilerinin olduğunu göstermektedir.

rafya fakültesi de tertiplenmektedir. Bu münasebetle çalışacak eserler hakkında her zaman dinleyicilere aydınlatıcı bilgiler verilmektedir.

g) Spor :

Yüksek bir sosyal hareketliliğin bulunduğu ve kısmen yahut tamamen endüstrileşmiş olan toplumlarda spor daha çok «*istihlâk*» esasına göre benimsenen «*yumuşak*» bir serbest zaman faaliyetidir. Başka bir deyimle «*pasif*» katılma şekli ağır basmaktadır. Ancak azınlıkta kalmakla beraber, sporu «*aktif*», yani bizzat iştirak suretiyle benimseyenler bu «*hobby*» lerini âdetâ bir ihtisas konusu haline getirmiş bulunuyorlar. Antrenman tarzları geniş ölçüde bir çalışma disiplinine bağlı cereyan etmekte ve randımanlı sonuçlar sağlamaktadır. Bu olayı Alman sosyologu PLESSNER şu şekilde izah etmektedir : «Spor modern toplumların anlayışına göre bir yandan oyun, öte yandan çalışma dünyasının bir temel unsurunu ihtiva eden, toplumsal bir davranışı kapsamaktadır.» (30). Ancak bu ikinci kategori spor faaliyetlerinin çok daha cömert bir ölçüde yapıldığı batı memleketlerinde dahi sadece bir azınlığı temsil etmektedir (31).

Örneğimize dahil öğrencilerin doğrudan doğruya spor yapanların nispeti oldukça yüksek olmakla beraber, yaptıkları spor neveleri içinde buldukları ekonomik şartlara göre değişik bir dağılımı göstermektedir.

TABLO : 40
Sporla ilgilenme tarzı

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Sporla uğraşır mısınız? Yoksa sadece seyirci olmakla yetinir misiniz?			
a) Spor yaparım	40	35	52
b) Sadece seyirciyim	46	43	35
c) Cevapsız	14	22	13
	100	100	100

Spor müsabaka ve maçlara devam şekli demoskopide kullanılan histogramlara göre bir normal U harfi şekli ile tasvir edilebilir. Baş-

(30) PLESSNER, Helmuth, Die Funktion des Sports in der industriellen Gesellschaft, in *Wissenschaft und Weltbild*, Vierteljahresschrift f. d. Grundfragen der Forschung, Jg. 1956 Sh. 269.

(31) BLÜCHER, Graf Viggo, *op. cit.* Sh. 274.

ka bir deyimle spor-totoya karşı açığa vurulan büyük rağbet ve tutkuya rağmen sinemaya devam, spor maçlarına nispetle daha teksifi olarak girilen bir serbest zaman faaliyetidir.

TABLO : 41
Spor müsabaka ve maçları

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Müsabaka veya maçlara gider misiniz?			
a) Çok sık	20	16	17
b) Ara sıra	52	45	55
c) Tesadüfen	15	30	25
d) Hiç	13	9	3
	100	100	100

Bu tabloda göze çarpan hususların başında S.B.F. öğrencilerinin -- Fakülte binasında mevcut kapalı spor salonu sebebiyle olsa gerek -- en fazla maçlara itibar etmeleri, buna karşılık yine aynı camiaya mensubu bir grup öğrencinin spor maçları ile hiç ilgilenmemesidir (% 13). Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri arasında genel olarak spor, müsabaka ve maçlara karşı yüksek bir ilginin mevcudiyeti göze çarpmaktadır.

En fazla yapılan ve en çok seyirci cezbeden spor nevelerine gelince, bunlar da şöyle bir dağılım göstermektedir :

TABLO : 42
Yapılan spor neveleri

	S. B. F.		Hukuk F.		Ortadoğu İ. İ. F.	
	Yapılan	Seyredil.	Yapıl.	Seyred.	Yapıl	Seyred.
		%		%		%
a) Futbol	28	53	32	53	30	49
b) Basketbol	15	52	1	27	20	48
c) Ping - pong	32	15	24	10	41	14
d) Güreş	10	26	10	32	2	18
e) Bisiklet	18	6	21	5	32	—
f) Yüzme	44	10	31	9	53	12
g) Tenis	7	23	2	7	16	20
h) Kayak	4	4	7	5	14	7

NOT : Diğer spor nevelerinin nispetleri çok küçük olduğundan buraya nakledilmemiştir.

Gerek aktif, gerekse pasif spor yapma tarzını açığa vuran yukarıdaki tablo bize şu bellibaşlı özellikleri göstermektedir: Aktif olarak yapılan spor nevilerin başında *yüzme* gelmektedir. Yüzme faaliyeti bilhassa İstanbul, İzmir, Adana gibi deniz kıyısında bulunan veya denizden istifadesi kolaylıkla mümkün sayılan şehirlerde yetişmiş olan Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri arasında çok yaygındır. (53 %) Buna karşılık Hukuk fakültesi öğrencileri tarafından bu spora karşı fazla bir ilgi göze çarpmamaktadır. Ping-pong gibi yüzmeye benzer şekilde nispeten az masraflı olan bir spor da yine en fazla Ortadoğu öğrencileri arasında yaygındır. (14 %) Bu spora karşı Hukuk F. öğrencilerinin gösterdiği ilgi hayli düşüktür. (15 %) Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri memleketimizin ekonomik şartlarına uygun olarak yapılabilecek olan ucuz sporların yanbaşında kayak, tenis gibi daha masraflı spor alanlarında da hayli geniş bir ilgiyi açığa vurmaktadırlar. Bu bakımdan genel olarak denilebilir ki Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri spora en fazla aktif olarak benimsemiş bir gençler grubu sayılırlar, öte yandan S.B.F. öğrencilerinin aktif olarak basketbol ve yüzmede Hukuk fakültesindekilerden daha ileri durumda oldukları anlaşılmaktadır. Spor gösterilerini pasif olarak seyredenler arasında kardeş fakültelerde paralel bir ilginin mevcudiyeti göze çarpmaktadır.

Maddî imkânsızlık yüzünden yapılamayan spor neveleri aynı zamanda örneğimize dahil öğrencilerin en fazla özledikleri spor faaliyetleri hakkında da bize bir fikir vermektedir.

TABLO : 43
Maddî imkânsızlık yüzünden spor yapamamak

	Ortadoğu		
	S. B. F.	Hukuk F.	İ. İ. F.
Maddî imkânsızlık yüzünden yapamadığınız spor nevi varmıdır?	%	%	%
a) Evet	43	33	40
b) Hayır	48	47	60
c) Cevabsız	9	20	—
	100	100	100

Bu tabloda göze çarpan mahrumiyeti idrak dereceleri hayli ilginçtir. Zira belli bir hayat standardına ulaşmak gibi belli bazı spor

faaliyetleri yapmak, çevreden edinilen telkin ve stereotiplere bağlıdır. Bu konuda S.B.F. öğrencilerinin en fazla talepçi oldukları göze çarpmaktadır. (43 %) Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri nispeten yüksek bir refah seviyesini temsil etmeleri sebebiyle arzulanları sporları yapma mahrumiyetini yüksek ölçüde duymamaktadırlar. (40 %). Buna karşılık Hukuk fakültesi öğrencilerinin bu mahrumiyet duygusuna ait soruyu yüzde yirmi nispetinde cevabsız bırakmaları, aslında spor faaliyetlerine karşı kayıtsızlıklarını açıklamaktadır.

TABLO : 44

Maddi imkânsızlık yüzünden yapamadıkları spor neveleri

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	%
a) Kayak	18	10	16
b) Tenis	13	6	11
c) Yüzme	7	4	3
d) Atletizm	1	5	2

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretledikleri sebeple yüzdeler tamamlanamamıştır.

Bu tablodan anlaşıldığı üzere üniversitelerimiz bilhassa kayak, tenis, atletizm gibi pahalı tesis ve teçhizat gerektiren sporları maddî imkânsızlıklar yüzünden yapamamaktadırlar.

Bilhassa İngilizlerin spor faaliyetleri konusunda üzerinde ısrarla durdukları «gentleman»e yakışır şekilde yenilmeyi kabul etmek (fairplay), spor meseleler yüzünden tartışmanın memleketimize henüz lâyıkiyle yerleşmediği bilinen bir gerçektir. Karşılıklı tolerans derecesini gösteren aşağıdaki tablo, bize bu sosyal eğilim hakkında bir fikir verebilir.

TABLO : 45

Spor yüzünden tartışma

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
Bir spor müsabakası yüzünden ar- kadaşınızla kavga ettiniz mi ?	%	%	%
a) Evet	13	17	12
b) Hayır	84	70	80
c) Cevabsız	3	13	8
	100	100	100

Burada en çok tartışmanın Hukuk fakültesi öğrencileri arasında çıktığı görülmektedir. Sebebini bu fakülte öğrenci topluluğunun homojen olmayan, büyüklü küçüklü gruplardan meydana gelmiş bünyesinde, bu yüzden taraf tutulan konularda bazen çatışmaların vukuu bulmasında aramalıdır. Yüz yüze karşı temasın yüksek olduğu, arkadaşlık çevresinin ağır bastığı müesseselerde bu nevi tartışmalar daha seyrek cereyan etmektedir. Nitekim bu durum örneğimize dahil öğrencilerin takım tutup tutmadıkları meselesinde de kendini göstermektedir.

TABLO : 46
Takım tutma

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Taraf ve takım tutarmısınız ?			
a) Evet	78	69	78
b) Hayır	22	31	22
	100	100	100

Hukuk fakültesi öğrencileri S.B.F. ve Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerine nispetle daha az ölçüde taraf tuttıkları halde daha kolaylıkla bir tartışmaya sürüklendikleri vakıası, ahenkli beşerî münasebetler bahsinde aileden sonra gelen köklü okul ve arkadaş gruplarının önemini bir kerre daha doğrulamış oluyor.

h -- Dans

Kadın ve erkek ayırımını henüz mutlak bir sosyal kontrol olarak kabul eden taşralı çevrelerin bulunduğu, başkentde dahi kadınlara has sinema ve gazino matinelерinin son zamanlara kadar tertiplendiği ve ayrı ayrı cinse mensub gençlerin batılı anlamda özel bir şekilde mânalandırılmadan arkadaşlık etmenin, sinemaya beraber gitmenin normal sayılmadığı bir ülkede, dans gibi batılı sosyal muâşeret müessesesinin gençler tarafından yorumu, bize sosyal hayatın modernleşmesi alanında katlettiğimiz mesafe hakkında bir fikir verebilir. Bu konuda herşeyden önce danslı eğlence balo veya partilere devam alışkanlıkların tesbiti gerekmektedir.

TABLO : 47
Danslı eğlencelere devam

Danslı eğlence, balo veya partilere gider misiniz ?	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
a) Çok defa	13	6	31
b) Ara sıra	56	31	60
c) Hiç	31	63	9
	100	100	100

Bu tablo bu vakte kadar eşine az rastlanan bir kümeleşme olayını göstermektedir. Modern toplumların normal saydıkları danslı eğlencelere en geniş ölçüde Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri iltifat etmektedir, bunlardan yarıdan fazlası ara sıra, üçte biri ise sık sık partilere katılmaktadırlar. Bunun tam zıddı sayılan Hukuk fakültesi öğrencileri arasında % 63 bu nevi eğlencelere hiç gitmemektedir, S.B.F. liler ise danslı eğlenceler konusunda tam mânası ile ortayı temsil etmektedirler.

Bununla beraber kızılı erkekli eğlencelere devam etmemenin tek sebebini muhafazakârlık ve taassupta aramak çok yanlış olur. Nitekim aşağıdaki tablo bu konuda bize muhafazakârlıktan başka yalnızlığın ve maddî durumun da rol oynadığını göstermektedir.

TABLO : 48
Danslı eğlencelere gitmeyenler

Danslı eğlencelere gitmemenizin sebebi nedir ?	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
a) Bu nevi eğlenceleri tasvib etmediğim için	7	13	7
b) Böyle eğlencelere giden arkadaşım olmadığı için	14	16	7
c) Danstan hoşlanmadığım için	16	11	3
d) Masraflıdır	7	10	—
e) Cevabsız	64	50	83
	100	100	100

Örneğimize dahil gençlerin dansın mahiyeti hakkındaki düşünce ve kanaatleri de oldukça mânidardır. Bu konuda bilhassa ayrı ayrı müesseselere mensup olan gençlerin farklı düşünüş tarzları göze çarpmaktadır.

TABLO : 49
Dans hakkındaki kanaatler

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu İ. İ. F.
Dans hakkındaki fikriniz nedir ?			
a) Hoş vakit geçirme vasıtasıdır	59	55	80
b) Dam ve kavalye için başbaşa imkânını yaratır	25	19	18
c) Bir tanışma vesilesidir	20	31	23
d) Toplumumuzun göreneğine aykırıdır	8	17	3

Bu tablodan görülüyor ki Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri büyük bir çoğunluk halinde dansı tam mânası ile batılı şekilde, yani hoş bir vakit geçirme vasıtası olarak değerlendirirken, Hukuk fakültesine mensup öğrenciler bunu daha çok bir tanışma vesilesi, S.B.F. liler ise bir başbaşa kalma imkânı olarak saymaktadırlar. Bu arada dansı millî göreneğimize aykırı sayan en kalabalık grubun yine Hukuk fakültesinde bulunduğu görülmektedir. Esasen aynı grubun en yüksek nispet dahilinde bu eğlenceleri tasvib etmediklerini belirtmişlerdi. (13 %, bak Tablo 46).

Serbest zaman faaliyetlerinden sayılan dans hakkındaki kanaat ve davranışları batılı araştırmalarla kıyasladığımız zaman, görülüyor ki, batıda da danstan hoşlanılmayan bir hayli kabarık bir grup mevcuttur (32). Ancak batıda eşine rastlanılmayan ve Türkiye gibi intikal halindeki toplumlara has olan tepki, dansın «millî geleneklere aykırı» olmasıdır.

(32) Almanya'da yapılan bir araştırma'da genç kızlardan % 45'inin hemen hiç dans etmedikleri anlaşılmaktadır. SCHELKY, Helmut *op. cit.* Sh. 361.

Ortadoğunun müslüman memleketleri arasında özel bir mevkii işgal eden Türkiye, Daniel LERNER'in isabetli olarak belirttiği üzere, «henüz bizim ölçümüze uygun modern bir toplum değildir, fakat artık geleneksel bir toplum da sayılamaz». (33)

Gerçekten İslâm dininin fertlerin özel hayatı üzerinde icra etmekte olduğu düzenleyici sosyal kontrol kuvveti, nüfus kesafeti, büyük şehir, taşra ve köy topluluğu olmak üzere değişik şiddet dereceleri göstermektedir. Dolayısıyla belli ve sınırlı bir çevre içinde doğru ve yapılması lâzım gelen bir hareket olarak vasıflandırılan bir davranış tarzı, aynı ülkenin diğer bir noktasında mes. Diyarbakır, Erzurum, Hakkâri'de geçerlik vasfından mahrum kalmaktadır. Büyük şehirlerde barınan geniş nüfus tabakaları arasında cemaat tipinde statik toplumlara nispetle daha kaygan ve oynak davranış tarzları hâkim olduğu cihetle, genel olarak denilebilir ki Türk gençliği kız erkek münasebetleri konusunda benimseyebileceği kesin, belirli normlardan, yani zorlayıcı davranış kurallarından yoksundur. Başka bir deyimle Atatürk inkilâplarının yeni kuşakları en uzun zaman süresini gerektiren sosyal devrimin henüz belli bir duraklama noktasına gelmemesi sebebiyle, kadın erkek ve aile münasebetleri gibi hassas konularda Amerika'daki «dating» müessesesine benzer tartışma götürmez sosyal davranış kaidelerine sahip değildir. (34) Bu yüzden buldukları öğretim müessesesi, telkin edilen eği-

---

(33) LERNER, Daniel, *op. cit.* Sh. 111.

(34) «Dating» adı ile Amerika'da müesseseleştirilmiş bulunan kız erkek arkadaşlığı, çok genç yaştan anne ve babanın teşviki ve kısmen gözetimi ile başlamaktadır. Gayesi daha çok müstakbel eşlerin birbirini yakından tanımalarını sağlama olan bu müessese geleneklerin geliştirdiği sıkı normlara bağlı olarak cereyan etmektedir, birçok genel muâşeretle ilgili elkitapları ile dergilerde bu normlar ve dating süresince gözetilmesi gereken karşılıklı davranışların caiz olan şekilleri tafsilâtlı bir şekilde belirtilmektedir.

Daha fazla tafsilât için bk. Margaret MEAD, *Male and Female*, ve Geoffrey GORER, *The American People*.

tim verileri ve bağı bulunduğları sosyal çevre çok defa çelişkili usullerle gençlere tesir etmektedir. Kadın erkek münasebetinin mutlaka cinsiyetler arası cazibe ve tansiyona açılan bir bağlantı olduğuna kanaat getirenlerin nispeti oldukça yüksektir.

TABLO : 50
Kız - erkek arkadaşlığı

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu I. İ. F. %
Sizce iki cins arasında gerçek arkadaşlık bağları kurula bilir mi ?			
a) Evet	80	70	78
b) Hayır	18	18	18
c) Cevabsız	2	18	4
	100	100	100

Burada yine göze çarpan özellik S.B.F. lilerin kız erkek arasında gerçek bir arkadaşlığın kurulabildiğine en geniş ölçüde ihtimal vermeleridir. Bu imkân tanıma derecesinin yükselişinde Siyasal Bilgiler Fakültesine her yıl kaydolan ve giriş imtihanlarını kazanan kız öğrenci oranının gittikçe artarak beşte bir nispetine ulaşmasının büyük rolü olsa gerektir. Bu fiilî durumun bu etkisi S.B.F. öğrencilerinde kız erkek arkadaşlığı duygusunun daha çok kuvvetlenmesine de tesir edebilir. (Mes. 1960 - 61 ders yılında 827. öğrenciden 167 si kız öğrencidir.)

Genel olarak üç fakülte öğrencilerinden -garip bir tesadüfle her üç fakültede sabit bir nispet halinde yüzde 18 i - kız erkek arkadaşlığı konusundaki soruyu şüphe ve tereddütle karşılamışlardır.

Problemi bir akademik tartışma çerçevesinden çıkarıp, şahsî hayatın bir denemesi olarak mütalea edersek, memleketimiz gençleri arasında normal bir kız erkek arkadaşlığın sınırlı bir ölçü içinde - daha çok yüksek tahsil yıllarına tesadüf ettiğini görüyoruz.

TABLO : 51

Kız - erkek arkadaşlığı ve öğretim müesseseleri

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
Karşı cinsten gerçek bir arkadaşınız oldu mu ?			
a) Orta okulda	17	18	21
b) Lisede	27	29	39
c) Üniversitede	26	35	59
d) Hiç olmadı	53	36	28
	100	100	100

Psikoloji ilminin bulgularına uygun olarak normal bir gelişim vetiresi içinde kız erkek arkadaşlığının tahsil kademeleri ile birlikte artması icab eder. Bu trendi en açık bir şekilde Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F, öğrencileri daha şuurlu ölçüde Hukuk F. öğrencilerinde görebiliyoruz. Buna karşılık S.B.F. lilerde kız erkek arkadaşlığı-Fakülteye intisap eden kız öğrencilerin sayısı her yıl arttığı halde bir artış değil, hafif bir gerileme kaydetmektedir. Bunun bir izah tarzını belki S.B.F. öğrencilerinin, diğer fakülte mensupları ile kıyasla daha geniş ölçüde taşradan gelmesidir. Yukarıdaki tabloda S.B.F. lilerin en yüksek orantı halinde teorik olarak kız erkek arkadaşlığın mümkün olduğuna kanaat getirmelerini görmüştük. Şuhalde belki de S.B.F. lilerde bazı psikolojik engeller, aşırı bir çekingenlik ve acemilik aramak lâzımdır.

Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin yarısı Ankara, İstanbul ve İzmir'de doğduğu halde (49 %), bu orantı S.B.F. lilerde sadece yüzde 32 yi bulmaktadır, üstelik geri kalanlar daha geniş çapta Anadolu'nun çeşitli bölgelerine dağılmaktadırlar. Bu durum karşısında batılı yaşayış tarzını benimseme, dolayısıyla kadın erkek münasebetlerini İslâm dünyasının ayırıcı çerçevesi yerine batının birleştirici zemini içinde incelemede büyük şehirlerin önemli bir rol

oynadığı görülmektedir. Bundan başka S.B.F. öğrencilerin en geniş sayıda yurtda kalmaları, onları normal komşuluk, ahbablık, ves. nevinden sosyal temas vesilelerinden uzak tutmaktadır. İki cins arasında bir arkadaşlık yürütememiş olanların şahsî açıklamaları da bu yoksunluğun elverişli bir ortamın eksikliğinden ileri geldiğini göstermektedir.

TABLO : 52
Karşı cinsten arkadaş bulamamanın sebepleri

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
Böyle bir arkadaşı neden bulamadınız ?			
a) Ailem buna muhalefet ediyor	1	3	2
b) Muhitim hoş görmüyor	5	6	5
c) Böyle bir tipe henüz rastlamadığım için	23	15	16
d) İstemediğim için	9	11	3
e) Sıkılganlığımdan	26	22	9
	100	100	100

Bu tablo bize herşeyden önce aile ve çevrenin baskısının, sıkılganlık ve aşırı derecede ideal standartları nevinden ferdi komplekslerden üstün olmadığını göstermektedir. Bu arada «*ideal tip*» i bulamamış olmak her üç fakülte mensupları için eşit derecede önemli görüldüğü halde, «*sıkılganlık*» S.B.F. liler için bellibaşlı engel vazifesini görmektedir. Bu nokta yukarıdaki müşahademizi doğrulayan diğer bir veridir.

Türkiye'nin sosyal davranış bahsinde henüz gerçekten intikal halinde bir toplum olduğu, kız erkek arkadaşlığının mevcudiyetinin müstakbel bir evlenme kararı üzerine icra edebileceği tesirde de kendini göstermektedir.

TABLO : 53
Kız - erkek arkadaşlığı ve evlilik

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
Müstakbel eşinizin karşı cinsden yakın arkadaşları olması evlenme kararınıza tesir edebilir mi ?			
a) Evet	54	62	43
b) Hayır	42	32	52
c) Cevabsız	4	6	5
	100	100	100

Bu tabloda ilk göze çarpan özellik Latin memleketler hariç, bütün batılı ülkelerin âdeta nefes almak, su içmek, yemek yemek nevinden tabii ve normal saydıkları kız erkek arkadaşlığının Türkiye'de normal sayılmak şöyle dursun, bir aile yuvasının kurulmasına engel olabilecek bir sebep olarak mütalea edilmesidir. Çünkü bu durum kadının evlenmeden önce sadece bir erkekle, yani müstakbel kocası ile tanışmasını hedef tutan eski âdet ve geleneklere aykırı düşmektedir.

Kız erkek arkadaşlığını tabii saymayan bu eğilim böylece genç kuşakları samimiyetsizliğe, kaçamaklı izah ve dolambaçlı hareketlere sevkedeceğine şüphe yoktur. İlgi çeken hususlardan biri de Ortadoğu üniversitesi İ. İ. F. ile S. B. F. öğrencilerinin bu konuda tam mânası ile ters orantılı bir kanaat taşımalarıdır. Nihayet anketin diğer sorularından görüldüğü üzere en muhafazakâr eğilimli gençlerin Hukuk Fakültesinde bulunduğu da göze çarpmaktadır.

Harvard üniversitesi profesörlerinden G. W. Allport ve J. M. Gilespie'nin «Gençliğin istikbal hakkındaki görüşleri» konusunda girişmiş oldukları araştırmalar çeşitli meseleler hakkında muhtelif milletlere mensup gençlerin görüşlerini aksettirdiği gibi kız - erkek tefrikinin bu kanaatlerin teşekkülünde oynadığı rolü de belirtmektedir. Beklenildiği üzere kadınlar bütün memleketlerde erkeklere nispetle kendilerine daha geniş hürriyet tanınmasına taraftardır. Nitekim evli ve bekâr kadınların evin dışında çalışmaları - İsrail hariç

erkekler tarafından fazlasile tasvib edilmemektedir. Kadınların erkeklere nispetle daha fazla seyahat etmek, daha geniş ölçüde kültürel faaliyetlere girişmek istemeleri kadınların ulaşmak istedikleri daha geniş hürriyet ve daha yüksek statü dileklerinin mantıki sonuçlarıdır.

Kadının evlendikten sonra çalışmasını tasvib etmemek

Evin dışında herhangi bir meslek veya işi tasvib etmiyorum	Erkek	Kadın
Birleşik Amerika	43	22
Yeni Zelanda	41	34
Güney Afrika — İngiliz	40	23
» — Afrikaner	58	49
» — Bantu	56	43
Mısır	74	38
Meksika	82	49
Fransa	59	44
İtalya	63	40
Almanya	50	45
Japonya	54	19
İsrael	33	20

Kadınlar kendilerini sadece evişlerine mahkûm eden günlük, yeknesak faaliyetlerden kurtulmak istemelerine karşılık, erkeklere nispetle aile hayatına daha fazla değer atfettikleri dikkati çekmektedir. Kısacası erkekler, kadınlara nazaran daha az ölçüde monogam aile münasebetlerine bağlıdırlar. Alman ve İtalyan gençleri hariç, diğer bütün memleketlerdeki genç erkekler, kadınlara nispetle daha geniş ölçüde deneme evliliğine ve boşanma ihtimaline yer verneğe mütemayil görünüyorlar.

Yine aynı araştırmanın açıkladığı üzere kadının evlendikten sonra mesleğini ifa hususunda en fazla engele rastlıyacakları memleketler Mısır, Meksika, İtalya ve Japonya'dır. Bu memleketler erkekleri, kadınlara nispetle daha yüksek sayıda çocuk sahibi olmağı ve aile babasının mutlak hâkimiyete kavuşmasını dilemektedirler.

Uygar bir yaşıyışın gerektirmiş olduğu iki cins arasında normal, gergin olmayan münasebetlerin yerleşmesinin güçlük derecesi diğer bazı kriterler yardımı ile benzer tepkilere yol açmaktadır. (35)

TABLO : 54
Denize girme ve taassup derecesi

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	I. İ. F. %
Kızkardeş ve eşinizin siz yanında iken denize girmesine müsaade eder misiniz ?			
a) Herkese açık olan plajda	31	25	50
b) Tenha bir kumsalda	25	30	20
c) Aile kamplarında	26	28	20
d) Hiç bir yerde	7	17	7
e) Cevabsız	11	—	—
	100	100	100

Burada göze çarpan husus, tahmin edileceği üzere, Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin batılı standartlara en yakın tepkide bulunmaları, buna karşılık Hukuk F. öğrencilerinin diğer konularda olduğu gibi, bu meselede de muhafazakâr vaziyet alışları benimsemeleridir. S.B.F. liler ise, bilhassa B, c ve d şıklarında, Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin kanaatlerine benzer bir zihniyet taşımaktadırlar. Başka bir deyimle, zihniyet bakımından S.B.F. liler, Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerine nispetle daha az liberal olmalarına rağmen, aralarında taassuba karşı davranışlarında Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerine benzer bir kanaat sahipleri barındırmaktadırlar.

Bundan yedi yıl önce Türkiye’de sosyal ilimler alanında yapıl-

(35) MATTHEWS, A. T. J., Yetişen Türk İdarecileri, Çev. Nermin Abadan, S.B.F. İdarî İlimler Enstitüsü Yayını, No. 1, Ankara 1955, Sh. 63 görülen Tablo : 55 bu konuya da temas etmiştir. Nişanlının karşı cins mensup arkadaşlar edinmiş olması tabii sayılabilir mi sorusu, yüzde 33 evet ve yüzde 67 hayırla cevaplandırılmıştır. Buradaki % 33 nispeti ankete katılmış olan S.B.F. li ve Hukuk fakültesine mensup öğrencilerin ortalamasını temsil etmektedir.

miş olan başka bir araştırmanın bizim incelemeye çok benzer sonuçlar almış olması kayda değer Amerikalı sosyolog A.T.J. MATHEW'un «Yetişen Türk idareci» leri adlı eserinde şöyle bir soru yer almıştı : «Kadının ve kızın uygun düşen yerlerde dekolteli elbise veya mayo giymesini nasıl karşılırsınız ?» Bu soruyu, araştırmanın yapıldığı 1954 yılı ilkbaharında S.B.F. ve Hukuk fakültesinden ankete katılan öğrencilerden bir grup toplu olarak bu orantılar içinde cevaplandırmışlardır :

Lehte : 30 %, aleyhte 53, şiddetli itiraz 17 %. (36).

j — Arkadaşlık

Amerika'da olduğu gibi «dating» müessesesi şeklinde millî bir gelenek haline bürünebilen veya Avrupa memleketlerinin çoğunda müşahede edildiği üzere gençliğin normal ve özenilen bir serbest zaman faaliyeti sayılan kız erkek arkadaşlığını, Türkiye gibi intikal halinde olan bir toplumun Atatürk kuşaklarının dahi batılı akranlarına kıyasla daha kararsız ve tereddüdü bir duruma sürüklediğini böylece tesbit etmiş olduk. Acaba aynı cinse mensub gençler arasında kurulan arkadaşlık bahsinde Türk üniversite gençlerinin durumu nedir ? Bunların münasebetleri daha ileri derecede endüstrileşmiş toplumlardaki gençlerin tutumuna benzemekte midir yoksa farklı bir davranışa sahip midirler ?

Bu konunun aydınlanması için herşeyden önce yakın bir arkadaşlığın lüzumuna inananların nispetini tesbitle işe başlayalım :

TABLO : 55
Arkadaşlığın lüzum derecesi

	Ortadoğu		
	S. B. F.	Hukuk F.	I. İ. F.
Aynı cins arasında yakın arkadaşlığın lüzumuna inanır mısınız ?	%	%	%
a) Evet	91	76	84
b) Hayır	9	14	16
	100	100	100

(36) MATTHEWS, A. T. J., *op. cit.* Sh. 61.

Kuvvetli bir grup dayanışma atmosferinin hâkim bulunduğu S.B.F. fakültesi öğrencilerinin bir gruba mensup olmanın verdiği katılma şuuruluğu içinde bu konuya en fazla müsbet anlamda değer verdikleri anlaşılmaktadır.

Arkadaşlığın önemliliği meselesinin incelenmesinden sonra sıra aynı cinse mensup iki genç arasında çok derin bir dostluk şeklinin mi yoksa grup şeklinde bir kolektif arkadaşlığın mı daha yaygın olduğu problemine gelmiş bulunmaktadır.

TABLO : 56
Arkadaşlığın şekli

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
Fikrinize en uygun gelen bir arkadaşı mı yoksa bir grubu mu tercih edersiniz ?			
a) Tek arkadaşı	64	77	71
b) Bir arkadaş grubunu	36	23	29
	100	100	100

Almanya'daki EMNİD Halkoyu yoklaması enstitüsünün yapmış olduğu iki araştırma da buna yakın sonuçlar vermiştir. Erkeklerden 65-69 %, kızların 62-66 % sı aynı cinse mensup «samimî bir dost» a sahip olduklarını bildirmişlerdir. Ancak bu «içli dışlı arkadaş, samimî dost» terimlerinin arkasında dünkü edebiyat örneklerinde rastlanan hissî ve romantik bağlardan çok, realist ve gerçekçi, kişinin psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan bir tekli arkadaş şeklindedir. Başka bir deyimle bugünkü anlamda arkadaşlık, bir müesseseye veya teşkilâtda birlikte bulunmaktan ötürü meydana gelen bir şahsî münasebettir.

Ayrıca sosyal ve siyasî baskının ferdin özel hayatına kadar girmeyen toplumlarda aile, çocukluktan kalma arkadaşlar, komşuluk gibi aslî grupların önemi gözönünde bulundurulursa, tek arkadaşlığın idamesini teşvik eden bir sebep daha bulunmuş oluyor. Nitekim aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere Hukuk Fakültesi ve Orta-

doğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin hemen hemen dörtte biri çocukluk çağında kurmuş oldukları arkadaşlıklara karşı sadakat göstermektedirler.

TABLO : 57
Tek arkadaşı tercih sebepleri

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
Tek bir arkadaşınız varsa, onu niçin tercih ediyorsunuz ?			
a) Manevî bir destek bulduğum için	58	63	43
b) Çocukluktan beri tanıştığımız için	15	23	23
c) Gruplara katılmaktan hoşlanmadığım için	7	13	16
d) Cevapsız	20	1	18
	100	100	100

Türk yüksek tahsil gençliğinin arkadaşlık anlayışı henüz endüstrileşmemiş toplumlara has bir objektifliğe erişmemiştir. Bunu gençlerin arkadaşlarını sık sık görme arzusundan, onlar için feda ettikleri zaman ve güven derecesinden anlıyoruz.

TABLO : 58
Arkadaşlığın şümul derecesi

	Her gün yakın arkadaşlarını görmek isteyenler %	Arkadaşları ile her fikri problem tartışanlar %
S. B. F.	84	80
Hukuk Fakültesi	84	76
Ortadoğu Üniv. İdarî İlimler Fak.	70	82

Buradan görülüyor ki, Türk gençleri büyük çoğunluk halinde günün serbest zamanlarını seve seve yakın arkadaşları ile geçirmekte ve onlarla her nevi fikrî problemleri tartışmaktan çekinmemekte-

dirler. Bu arada zaman değerlendirme bakımından yakın arkadaşlarını her gün görmek hususunda en az istekli görünenler Ortadoğu Üniversitesinin İ.İ.F. öğrencileridir. Zamanın değerlendirilmesini aksettiren bir ikinci soru da şu gerçekleri aydınlatmaktadır.

TABLO : 59
Arkadaşlık ve ona verilen zaman

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
Arkadaşlarınızla geçen zamanı bir fedakârlık sayıyor musunuz?			
a) Evet	11	23	14
b) Hayır	76	63	82
c) Çok kerre	9	12	3
d) Cevapsız	4	2	1
	100	100	100

Bu tablodan görülüyor ki, Hukuk Fakültesi öğrencilerinin azınlık halinde olmakla beraber küçümsenmiyen bir kısmı — en fazla dışarda iş sahibi öğrenci barındıran fakülte sıfatıyla— arkadaşlığa ayrılan zamanı mutlak veya ara sıra bir fedakârlık şeklinde yorumlamaktadır. Bu hususta en büyük cömertlik Ortadoğu Üniversitesi öğrencileri arasında görülmektedir. Bu davranışta adı geçen Üniversite gençlerinin yakın arkadaşları ile nisbeten az buluşma eğiliminde olmalarının da etkisi olsa gerek.

Yüksek ölçüde endüstrileşmiş memleketlerdeki gençliğin göze çarpan bir özelliği, toplumun sosyal hareketlilik derecesine paralel bir şekilde genel standart ve normlara uygun, fazla bağlayıcı olmayan sathî ahbaplıklar ve daha çok kollektif tarzda dostluklar kurmalarıdır. Başka bir deyimle endüstrileşmiş bazı ülkelerin genç kuşakları, bir yandan yüksek bir sosyal intibak kabiliyeti, öte yandan ferdi bir çekingenlik göstermektedirler. İngiliz antropologu Geoffrey GORER, bilhassa Amerikalılarda göze çarpan süratli bir samimiyet derecesine inkilâb eden, çok taraflı, kucaklayıcı, fakat o nispete çabuk değişen, geçici dostlukların sebebini Amerikan toplumunun olağan-

üstü yüksek sosyal hareketlilik derecesine bağlamaktadır (36). Alman sosyal psikologu HOFSTAETTER sosyal alanda yatay seviyedeki yer değişimi ile dikey seviyedeki sosyal mevkii farklılaşmalarının kurulacak dostluk ve ahabaplığın karakteri ile doğrudan doğruya orantılı olduğunu ileri sürmektedir (37). Böylece denilebilir ki, kesif bir endüstrileşme oluşumu içinde bulunan bütün toplumlarda sosyal ve bölgevî hareketlilik artmakta, dolayısıyla gençliğin sosyal davranışının temelini teşkil eden samimi arkadaşlıklarla ufak dost gruplarının özelliği sayılan sıkı ağlar gevşemektedir.

Örneğimize dahil Türk Üniversite gençleri yukarıdaki tahlillerin ışığı altında gerçekten henüz intikal halinde bulunan bir toplumun üyeleri olduklarını, benimsemiş oldukları arkadaşlığın nevini tercih suretiyle belirtmiş oldular. Nitekim bir arkadaş grubunu tercih edenler yüzde 36'yı aşmamaktadır. (Bak. Tablo 54).

Grup halindeki arkadaşlığı tercih eden gençlerin bu eğilimlerinin sebepleri bize bazı psikolojik izahlar sağlayabilecekleri.

TABLO : 60
Grup halinde arkadaşlığın sebepleri

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Bir arkadaş grubuna hangi sebeple katılırsınız ?			
a) Görüşlerimiz uyduğu için	61	71	82
b) Yaşayış tarzlarını beğendiğim için	22	19	32
c) Ailemin tasvib ettiği bir grup olduğu için	1	4	2
d) Bazı kolaylıklar sağladığı için	13	9	12

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

(36) Geoffrey GORER, *op. cit.* Sh. 132.

(37) HOFSTAETTER, Peter R., *Die Psychologie und das Leben*, Wien 1954 ; ayrıca *Sozialpsychologie, Sammlung Göschen Bd. 104*, Berlin 1956, S. 12.

Gençlerin serbest zaman faaliyetlerinin belli bir noktaya doğru yönelmesinin psikolojik nedenini araştırırsak, bunun tam veya kısmen endüstrileşmiş toplumlarda herşeyden önce sosyal bir prestij (itibara) karşı duyulan ihtiyaçtan ve sosyal statünün tasdikinden ileri geldiğini görürüz. Alman sosyologu KLUTH'a göre gençlerin sosyal topluluklara katılmaları ve serbest zamanlarını belli bir şekilde geçirmeleri «bulunmak istedikleri sosyal seviyeye» tâbidir. Böylece serbest zaman faaliyetlerine Amerikalı sosyolog Thorstein VEBLEN'in daha 1899 da ortaya attığı «*gösterişçi tüketim*» dileği de hâkimdir; bunlar orada olmuş olmak, birlikte gezip görmüş bulunmak, belli bir olay hakkında bir şeyler anlatabilmek özentilerinin toplanmaktadır. Yukarıdaki tablo bu gruplara katılmada ailenin hemen üzerinde aile etkisinin genişliğini, grup dostluğunun tercihi konusunda da müşahede ediyoruz. İkinci şık, yani b de, biraz önce anlatmağa çalıştığımız «*özenilen sosyal statü*» ye karşı duyulan iştiyakı açıkça ortaya koymaktadır (38). Dostluklarını sosyal prestije dayatanlar içersinde Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin daha yüksek ölçüde yer almaları, bunların batı endüstri toplumunun değer ölçüleri ile daha yakından temasta bulunmalarına ve içinde yetiştikleri sosyal çevrede gösterişe yönelmiş ekonomik faaliyetlere daha büyük önem verilmesine bağlanabilir.

Modern ve endüstrileşmiş toplum gençliğinde göze çarpan bir diğer değişim, eski kuşakların sarsılmaz bir geleneği sayılan gençlik teşkilâtlarına mensubiyetin hemen hemen tamamen gevşemiş olmasıdır. Belibaşlı Avrupa memleketlerinde yetişkinler dünyasından farklı, kuvvetli bir dayanışma duygusunun hâkim bulunduğu ve üyeleri üzerinde kuvvetli bir disiplin otoritesi kurmuş gençlik veya talebe teşkilâtları gitgide azalmaktadır. Herhangi bir teşkilâta mensup olan genç oraya devam ettiği takdirde dahi, «*serbest vaktimi arkadaşlarımla geçiriyorum*» demektedir. Yeni gelişme gençliğin şekli gruplaşmasını çözüp, bir boşluk yaratmamış, sadece belli bir teşkilâta bağlı bir gençlik yerine, serbest bırakılmış bir gençlik topluluğu yaratmıştır. Örneği; Almanya'da (batı'da) üniversite genç-

---

(38) CHAPMAN, Dwight W. and VOLKMANN, John, **A Social Determinant of the level of Aspiration**, in *Reading in Social Psychology*, Ed. E. E. Maccoby Theodore M. Newcomb, Eugene L. Hartley, New York 1958, Sh. 281.

lerinin ancak yüzde 14 ünün bir talebe teşekkülünde faal olduğu tesbit edilmiştir (39).

Buna karşılık bu çeşit geleneklerin kökleşmediği, daha doğrusu batılı anlamında üniversite muhtariyeti prensibinin henüz yeni yerleşmekte olduğu Türkiye’de aynı eğilim başka sebeplerle izah edilmek gerekir. Bir kerre Türkiye’de eskiden beri mes. Almanya’daki öğrenci korporasyonları (Studenten - Verbände) veya Amerika’daki «fraternity» ve «sorority» denilen özel talebe kulüplerinde olduğu gibi kendilerini az çok katılmağa teşvik eden veya zorlayan teşekküllerle karşılaşmamışlardır. Ayrıca Türk üniversiteli gençler çoğunluğu kendilerinin bir talebe³ teşekkülünde çalışmalarının lüzumlu veya faydalı olacağı kanısında değildirlir. Bu yüzden talebe teşekkülleriyle sıkı ilgi kuranlar ancak bir azınlık temsil etmektedirler.

TABLO : 61
Talebe teşekküllerinde faaliyet

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
Talebe teşekküllerinde faal vazife almayı, Üniversiteli olmanın bir icabı sayar mısınız ?			
a) Evet	48	45	44
b) Hayır	52	55	56
	100	100	100

Talebe teşkilâtına katılmayı tercihte S.B.F. öğrencilerinin ön plânı tutmaları eski Mülkiye mektebinin yatılı öğrenci alışkanlık ve geleneklerine bağlılığın sonucu olarak yorumlanabilir. Bu faaliyeti zarurî görmeyenler sebep olarak da şunları göstermektedirler :

(39) SCHELKY, Helmut, **op. cit.** Sh. 377.

TABLO : 62
Talebe teşekküllerine katılmama

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Neden ?			
a) Derslerime mani olacağı düşüncesiyle	18	31	20
b) Umumiyetle işler bir kişiye yüklendiği için	7	4	21
c) Böyle işleri lüzumsuz bulduğum için	18	20	21
d) Seçilmediğim için	6	3	3
e) Cevapsız	41	42	35
	100	100	100

Bu tablonun aksettirdiği kanaatlerde rol oynayan düşüncelerin başında talebe teşekküllerindeki işlerin muhakkak surette normal öğrenci faaliyetlerini belli ölçüde engellediği gelmektedir. Bunun yanında gönüllü olarak yapılan ekip halindeki çalışmaların sosyal önem ve faydalılığı henüz anlaşılmamış olduğunu da dikkatten uzak tutmamak gerekir.

k) Kahvehanelere devam :

Türk üniversite gençliğinin çeşitli serbest zaman faaliyetlerini bu vakte kadar benzer yabancı araştırmalardan elde edilen materyel ile kıyaslama imkânını bulmuştuk. Ancak Doğu ile Batı arasında gidip gelen, henüz sosyal davranış normları durulmamış olan Türkiye'mizin bazı özel problemleri dolayısıyla sosyal geleneklerinden kaynak alan serbest zaman faaliyetleri bulunacağı tabiidir. Bunların başında bütün İslâm ve bilhassa Ortadoğu memleketlerinde Avrupa'dakilerden tamamen farklı bir görev ve anlam taşıyan kahveler gelmektedir. Türkiye'de kahve, kadın erkek münasebetleri azamî ölçüde batılılaşmış olan büyük ve orta şehirlerde dahi genel olarak kadınların girmediği umumî lokallerdir. Bu lokallerde içki satmak yasak olmasına karşılık tavla ve kâğıt oyunları oynanmakta,

hemen istisnasız hepsinde radyo çalmakta, gazete ve dergiler ise buralara nadiren girmektedir. Memleketimiz gibi gizli işsizliğin fazlasıyla yaygın bulunduğu, ekonomik bakımdan az gelişmiş bir ülkede, kahvehaneler zaman öldüren, hiç bir yapıcı karakteri bulunmayan, parazit müesseselerdir. Avrupa'nın bilhassa Viyana ve Almanya'nın kahvelerinde çeşitli gazete, dergileri takip etmek imkânına karşılık, bizim kahvehanelerde bu nevi kültürel kolaylıklar sağlanmadığı cihetle, buralar sadece sokağı seyretmeğe, dedikodu yapmağa, tavlâ oynamağa elverişlidir. Bununla beraber kütle haberleşme vasıtalarının henüz yeteri kadar gelişmemiş olması sebebiyle diğer Ortadoğu memleketlerinde görüldüğü üzere bizde de kahve, öğrenci, küçük esnaf, işçi, çiftçi gibi belirli sosyal kategori ve coğrafi bölgelerden gelen kimselerin halkoyunu ilgilendiren konuları tartıştıkları mihraklardır.

İlk kabul edilen tasnife göre kahvelere devam, «pasif» serbest zaman faaliyetlerinin en kötü bir örneğidir, zira buraya girip oturan bir şahıs belli bir gaye gütmeksizin ve yapıcı hiç bir gaye takip etmeksizin, vaktini kelimenin gerçek anlamı ile öldürmektedir.

Örneğimize dahil öğrencilerin oldukça yüksek bir kısmının kahvelere devam etmeleri memleket ölçüsünde ciddi bir problem teşkil eden bu sosyal alışkanlık üzerine titizlikle eğilme lüzumunu belirtmektedir.

TABLO : 63
Kahveye devam

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Kahveye gider misiniz ?			
a) Pek sık	9	14	6
b) Ara sıra	47	49	20
c) Hiç	43	33	70
d) Cevapsız	1	4	4
	100	100	100

Bu tablodan anlaşılıyor ki, Cebeci gibi kahveleri bol miktarda bulunan bir semtin yüksek tahsil öğrencilerinin hemen hemen yarısı kahvelere devam etmekte, buna karşılık Ortadoğu Üniversitesi gibi

civarında buna benzer lokallerin bulunmadığı bir müessesenin öğrencileri kahveye çok daha az sayıda devam etmektedirler. Bu arada gerek sık sık, gerekse arasıra devam edenler arasında Hukuk F. öğrencilerinin başta geldikleri göze çarpmaktadır.

Kahveye devam saatlerinin arzedeceği önem derecesi düşünülerek, bu hususlar da ankete ithal edilmişti. Ancak bu konuda cevap vermeyenlerin yüksek nispeti, cevapların yeterliliğini zayıflatmaktadır.

TABLO : 64
Kahveye devam zamanı

Günün hangi zamanlarını kahvede geçirirsiniz ?	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu I. İ. F.
	%	%	%
a) Günü büyük bir kısmını	2	4	2
b) Yalnız sabahları	1	2	—
c) Akşam üzerleri	20	34	16
d) Geceleri	21	10	3
e) Cevapsız	56	50	79
	100	100	100

Görülüyor ki kahveye devam edenlerin çoğunluğu buralara akşam üzeri gitmeği tercih etmektedirler.

Kahvede en çok ne ile meşgul oldukları sorusu da diğer bir sosyal problemin deşilmesine yol açmış bulunmaktadır : Oyun oynamak !.

TABLO : 65
Kahvedeki meşgulliyet

Kahvede en çok ne ile uğraşırsınız ?	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu I. İ. F.
	%	%	%
a) Oyun oynamakla	44	39	21
b) Tartışmakla	2	8	3
c) Etrafı seyretmekle	9	14	5
d) Cevapsız	45	39	71
	100	100	100

Bundan anlaşılıyor ki bilhassa S.B.F. öğrencileri kahveye bilhassa oyun oynamak üzere devam etmektedirler. Buna karşılık tipik bir doğulu davranış sayılan «*etrafi seyir*», yani hiç bir şey yapmaksızın gelip geçene dalmak nevinden bir faaliyet Hukuk Fakültesine mensup olanlar arasında daha rağbet bulmaktadır. Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri bu faaliyetlerin hepsinde en düşük iştirak nispetini göstermektedirler.

Üniversite öğrencileri gibi dinamik, faal ve müteşebbis bir gençlik grubu içinde bu derecede fazla kimsenin kahveler nevinden sosyal miskinlik müesseselerine dadanmaları, bu alışkanlığın sebepleri üzerinde durulmasını fazlası ile haklı kılmaktadır.

TABLO : 66
Kahveye devamı teşvik eden ihtiyaçlar

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
Kahveye gitmenizi teşvik eden ihtiyaç nedir ?			
a) Mesken şartlarının elverişsizliği	1	7	—
b) Aile muhitimin anlayışsızlığı	2	2	7
c) Gençlerin uygun şartlarla devam edebilecekleri başka çeşit lokallerin bulunmaması	34	38	12
d) Bilmiyorum	10	16	2
e) Cevapsız	33	37	79
	100	100	100

Örneğe dahil olan gençler arasında sık sık aralıklı olarak kahveye devam edenleri bu alışkanlığa sevkeden başlıca ihtiyaç, herşeyden önce gençlerin uygun şartlarla devam edebilecekleri başka çeşit lokallerin bulunmamasıdır. Bu arada kahveye neden devam ettiklerini bilmeyen Hukuklu ve S.B.F. li öğrenciler, bilhassa bizim gibi intikal halindeki toplumların gençlere sadece serbestî tanınmanın yetersiz olduğunu, onları Halkevleri veya Kültürocakları gibi vasıtalar.

la şevklendirme zaruretini ortaya koymaktadır. Üniversitelerle fakültelerin bu konuyu ciddiyetle ele almaları ve gençlerin fikrî, bedeni ve sanat kabiliyetlerini geliştiren «*Fakülteler arası öğrenci kulüpleri*» nin kurulmalarını zarurî kılmaktadır.

1) *İçki içme :*

Batılı üniversite gençleri eğlenme kabilinden serbest zamanlarında içki içtikleri zaman, bunu daha çok arkadaş grupları halinde belli kaidelere göre yerleşmiş bir sosyal gelenek şeklinde yapmaktadırlar. Tercihan erkeklerin toplu olarak buluştukları birahane safaları hariç, içki bahsinde kız ve erkek öğrenciler arasında farklı bir davranış göze çarpmamaktadır. Buna karşılık Türkiye gibi intikal halindeki toplumlarda batılı standartlara göre yerleştirilmeğe çalışılan yeni ve alışılmamış örf ve âdetlerin benimsenmesi, elbette daha uzun duraklamalara yol açmaktadır. Bu sebeple Türk Üniversite gençlerinin içki konusundaki açıklamaları — sayısı belirli kızlı erkekli toplantılar hariç — daha çok yetişkin erkeklerin âlemini ilgilendiren hususlar olarak değerlendirilmelidir. Başka bir deyimle Türk Üniversite gençlerinin içkiyi sosyal bir toplantıda neşeyi arttıran bir yardımcı unsurdan çok, erkekliğin bir kudret ve gösteriş vesilesi olarak kullandıkları anlaşılmaktadır.

İçki kullanan gençlerin dağılımı şu manzarayı göstermektedir :

TABLO : 67
İçki kullanmak

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F.
	%	%	%
İçki içer misiniz ?			
a) Devamlı	3	3	2
b) Ara sıra	62	58	63
c) Hiç	35	35	33
d) Cevapsız	—	4	2
	100	100	100

Görülüyor ki bu üç fakülte mensuplarının hemen hemen üçte ikisi, ara sıra içki içmektedir. Buna karşılık içkiyi bir tutku şeklinde kullananları nisbeti önemsiz denecek derecede azdır. Bununla beraber asıl dikkate değer nokta, örneğimize dahil öğrencilerin tercihan grup halinde içmeleri, (S.B.F. 57%, Hukuk F. 56%, Ortadoğu İ.İ.F. 55%), ayrıca öğrencilerin sosyal statüsünün içkinin içildiği yere de tesir etmesidir. Bu ikinci nokta aşağıdaki tabloda daha aydın bir hüviyet kazanmaktadır.

TABLO : 68
İçkinin içildiği yer

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
Nerede içersiniz ?			
a) Evde	14	15	27
b) İçkili yerlerde	41	33	25
c) Davetlerde	33	33	48
d) Cevapsız	12	19	—
	100	100	100

Bu tabloda göze çarpan başlıca husus, S.B.F. ve Hukuk F. öğrencilerinin davetler kadar içkili yerlere devam etmeleri, buna karşılık Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin daha çok evde ve dâvetlerde alkol kullanmalarındır. Böylece anlaşılıyor ki, spor, konser, seyahat v.s. neviden serbest zaman faaliyetlerinin şekillenmesi, tahmin edileceği üzere, geniş ölçüde gençlerin içinde buldukları ailevî ve ekonomik şartlara bağlıdır.

Öğrencilerin üçte ikisine varan kalabalık bir miktarının hangi sebeple içki içtiklerini araştırmada da fayda vardır.

TABLO : 69
İçki içmenin sebepleri

	Ortadoğu		
	S. B. F.	Hukuk F.	İ. İ. F.
	%	%	%
Neden içersiniz ?			
a) Dertlerimi unutmak için	19	21	13
b) İkramı reddedemediğim için	16	22	29
c) Arkadaşlar zorladığı için	9	13	15
d) Bir başarıyı kutlamak için	32	33	20
e) Sosyal muhitim içmeyi takdir ettiği için	5	3	9
f) Cevapsız	19	18	14
	100	100	100

Bu tablonun b ve c şıklarını birleştirdiğimiz zaman, sosyal grupların baskısının kuvvetini anlamış bulunuyoruz. Örneğimize dahil gençleri içkiye sevk eden sebep «*Sosyal muhitin takdirini*» kazandıracak bir nevi «*akit*» den çok, devamlı veya geçici olarak katıldıkları küçük grupların ısrarı olmaktadır. Bu arada içkinin «*hüzün giderici*» hassasından en çok ümit arayanların Hukuk Fakültesine mensup olanlar olduğu görülmekte, Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri arasında ise içkinin bir stereotipe, fikir klişesine uymak için en fazla miktarda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Dikkate değer bir husus da daha önceki bahiste görüldüğü üzere, Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin grup halindeki arkadaşlığı tercih etmeleri, bu sebeple de içme konusunda arkadaşlarının zorlamalarına karşı en az mukavemet gösterebilmeleridir.

m) Gayesiz dolaşma :

Batılı araştırmaların hepsinde dağa çıkmak, yürüyüş yapmak, v.s.

başta gelen bir serbest zaman faaliyeti olarak görülmektedir. Ancak bedenî hareket yapmak, hava almak nevinden normal bir fizyolojik ihtiyacı karşılamaktan başka, bilhassa Akdeniz ülkelerinde «*gayesiz dolaşmak*», «*piyasa yapmak, tur atmak*» şeklinde bir çeşit dolaşma vardır. Bunun gayesi sportif olmaktan çok, sosyaldır, yani bu tip bir dolaşma fertleri çevrelerine bağlamakta, bazı yeni ahbaplıkların kurulmasına vesile olmaktadır. Böylece de kız erkek arkadaşlığı, kahveye devam, içki içme bahsinde olduğu gibi bu tip hedefsiz dolaşmaların nispeti de Türkiye gibi intikal halindeki toplumlara hâkim, özel anlamlı bir serbest zaman faaliyeti sayılmaktadır.

TABLO : 70
Gayesiz dolaşma

	Ortadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
Boş vakitlerinizde uzun uzun sokakta dolaşır mısınız ?			
a) Evet	61	47	30
b) Hayır	37	53	64
c) Cevapsız	2	—	6
	100	100	100

Bu tabloda dikkate çarpan bir nokta Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. ve S.B.F. öğrencileri arasında ters orantılı bir dağılımın bulunmasıdır. S.B.F. öğrencilerinin en yüksek nisbet dahilinde maksatsız dolaşmalarının, öğrencilerin büyük çoğunluk halinde yurttan kalma- larına; malî kâlfetler yükleyen serbest zaman faaliyetlerine diledik- leri ölçüde girişmemelerine, şahsî ihtiyaçları nisbetinde karşı cins- ten bir arkadaşına sahip olmamalarına bağlamak gerekir.

TABLO : 71
Dolaşmanın maksatları

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
Hangi maksatla dolaşırsınız ?			
a) Hava almak için	35	39	34
b) Herhangi bir gruptan ayrı gezmemek için	12	13	5
c) Sokaklarda kalabalığı görmek için	12	13	5
d) Karşı cinsten bir arkadaş edinmek ümidiyle	20	12	5
e) Cevapsız	20	22	51
	100	100	100

Bu tablodan görüldüğü üzere daha önce tesirlilik derecesine işaret etmiş olduğumuz küçük gruplar, bu konuda da ağır basmaktadır. Ayrıca kalabalığı seyretmek, karşı cinsten bir arkadaş edinmek ümidi nevinden gereğçeler sosyal yaşamımızın henüz nekadardolu düşünce klişelerine bağlı olduğunun bil delilidir. Bu konuda Hukuk F. ile S.B.F. öğrencileri arasındaki kuvvetli benzerlik de dikkate değer. Davranışlar alanındaki bu açık uyuşma her iki öğrenci grubunun zihniyet ve prensipler bakımından ayrılıklarına rağmen topluma hâkim olan sosyal normlar bahsinde ortak bir tepki göstermelerinin nedenini açıklamaktadır. Böylece Cebeci semtinde yaşayan bu öğrenci grupları, yerleşmiş alışkanlıkları bulunmayan ve yabancı dilde öğretim gören Türk vatandaşı Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinden ayrılmaktadır.

n) Hayal kurma :

İnsanın en bariz vasfı, düşünen içtimaîlik hassası yüksek bir yaratık oluşudur. Kişi işte bu kabiliyeti sayesinde hayal kurabilmekte, içinde bulunduğu durum, statü, şartlardan farklı çevre, değer, gayeler benimseyebilmektedir. Bundan başka kişi benimsemiş olduğu izafet çerçevesine göre (reference frame) erişmek istediği mevki, sınıf veya mesleği de tesbit etmektedir. Ferdin içinde bulunduğu

çevre ile olan mutabakat derecesini anlamak bakımından, dilekleri en kolaylıkla ifadeye kavuşturulan gizli arzularını ve hayallerini araştırmak da büyük bir önem taşımaktadır. Örneğimize mensub olan öğrencilerin hemen hemen dörtte biri hayal kurmakta ve yarısına yakın bir kısmı normal uyku zamanı dışında yatakta vakit geçirmektedir.

TABLO : 72
H a y a l k u r m a

	Uyku dışında yatakta	Hayal kuranlar
	vakit geçiren %	%
S. B. F.	41	21
Hukuk F.	42	21
Ortadoğu İ.İ.F.	37	23

Bu gençlerin hayallerinde erişmeği tasarladıkları gayeler bir yandan onların şahsî emellerini, öte yandan belli bir sosyal grubun mevcut şartlar karşısındaki davranışlarını ortaya koymaktadır.

TABLO : 73
Hayal kurma ve dilekler

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Hayallerinizde ne olmayı arzu edersiniz ?			
a) Din adamı olmak	2	4	3
b) Büyük bir sanatkâr olmak	24	10	14
c) Mesleğimin zirvesine ulaşmak	44	47	14
d) Cumhurbaşkanı veya başbakan olmak	14	15	5
e) Milyoner olmak	12	13	23
f) Bilgin olmak	12	19	11
g) Seyyah olmak	18	10	18
h) Başka bir memleket vatan-daşı olmak	—	2	5

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Burada ilk dikkatimizi çeken husus, meşru bir benciliğin, daha doğrusu soylu bir ihtirasın, gayeleri karyerin en üst mevkiine ulaşmağa teşvik etmesidir. Kurulan bu hayal normal bir dileğin ifadesi olmak sıfatıyla araştırmamıza değişik bir ışık getirmemektedir. Buna karşılık milyoner bilgin ve seyyah olmak tarzındaki hayallerin dağılışı ilgi vericidir. Buna göre en materyalist düşünceli grup, Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinde, dış âleme karşı en yüksek merak S.B.F. ve Ortadoğu'lularında, ilme en fazla meraklı olanlar Hukuk F. yer almaktadır. Daha önce de belirttiğimiz üzere, Hukuk F. li öğrenciler arasında mevcut muhafazakârlık kendini burada da göstermiştir, en yüksek nisbette din adamı olmak isteyenler bu grup içinde yer almaktadır. Maamafih diğer fakültelerde de buna benzer sınırlı bir eğilim mevcuttur. Nihayet memlekete bağlılık derecesini gösteren son şıkta görülüyor ki, başka bir memleketin vatandaşı olmak isteyenler en yüksek ölçüde Ortadoğu İ.İ.F. mensub öğrenciler bulunmaktadır. Bunun sebebini ilk plânda bu gençlerin modernleşme dâvalarını büyük ölçüde çözmüş bir toplumun fikir kalıplarının tesiri altında kalmasıdır. Memleketin siyasî hayatında rol oynama dileği bakımından S.B.F. liler ile Hukuk F. öğrencileri arasında tam bir yakınlık dikkate çarpmaktadır. Buna karşılık daha çok maddî nüfuz ve imkânlar peşinde koştukları her vesilede beliren Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinde politikaya karşı ilgisizlik açık olarak meydana çıkmaktadır.

Bir yandan Türk Üniversitelerin çeşitli fakültelerine belli kontenjanların tesbiti veya eleme imtahanlarının engel olması dolayısıyla giriş imkânlarının sınırlı olması, öte yandan üniversite tahsili yapacak gençlere önceden çeşitli meslekler hakkında yeter derece aydınlatıcı bilgiler verilmemesi, bazı hayal kırıklıklarının doğmasını önlenilmez bir hale getirmektedir. Bu arada muhayyel meslek seçiminde sosyal prestij ve itibar düşüncesinden çok maddî faktörlerin ağır bastığı görülmektedir.

TABLO : 74
Başka bir mesleğe intisab

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
Fakültenizin size sağlayabileceklerinden başka bir mesleğe girmeği ister misiniz ?			
a) Evet	59	36	32
b) Hayır	41	58	61
c) Cevabsız	—	6	7
	100	100	100

Bu tablonun yorumlanmasında günün şartları hesaba katılmazsa, bir nevi çelişmeye düşülmesi tehlikesi vardır. Çünkü S.B.F. öğrencilerinin imtihana girenlerin ancak yüzde onunun kaydolma hakkını kazanabildiği bir giriş sınavı sonucunda fakülteye girdikleri cihetle, seçmiş oldukları meslek konusunda çok kararlı kimseler olmaları gerekir. Bugüne kadar da olaylar bu öğrenci grubunun idarî hayatta da mesleklerine sadık kalmaları bakımından bu gerçeği doğrulamıştır. Şukadar ki özellikler bu etüdün yapıldığından önceki son beş yılın idarî tatbikatı, S.B.F. mezunlarının girmiş oldukları faaliyet sahalarında siyasî iktidarın meşruu olmayan eğilim ve gayelerini gerçekleştirme amacı ile bir baskı rejiminin hâkim olması neticesini doğurmuştur. Bu durum âmmeye ve topluma hizmeti ideal sayan ülkücü genç idarecileri esas gayelerinden ayrılma ve vicdanlarının emrine karşı gelme durumuna sokmuştur. Meslek değiştirme isteyenlerin en çok S.B.F. öğrencileri saflarında oluşunu, onların Mülkiye ailesi bağlılığı içersinde «ağabeî» diye vasıflandırdıkları bu idarecilerin karşılaştıkları geçici ve fakat hayal kırıcı muamelede aramak gerekir (40).

(40) Mukayese için bk. Fahir H. ARMAOĞLU ve Guthrie G. BİRKHEAD, S.B.F. 1946 - 1955 mezunları hakkında bir araştırma, Türkiye ve Ortadoğu Âmme İdaresi Enstitüsü, A/15 - t, Sh. 15 - 16.

TABLO : 75
Değiştirme halinde tercih edilecek meslek

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
a) Mühendislik	9	12	18
b) Tıp	6	3	2
c) Konservatuar	3	1	2
d) Hukuk	6	—	—
e) Mimarlık	2	1	2
f) Ticaret	2	3	4

NOT : Bu soru açık tutulduğu cihetle, tercihler çok dağılmış, bu yüzden sadece başlıcaları buraya nakl olunmuştur.

Tercihler arasında mühendisliğin ve doktorluk gibi serbest mesleklerin ön plânda gelmesi, bir yandan iktidar baskısından uzak kalma eğiliminin, diğer yandan da daha geniş kazanç sağlama dileğinin sonuçlarıdır. Daha geniş kazanç sağlama faktörünün meslek değiştirme dileğinde siyasî baskıdan daha önemli yer aldığını doğrulayan veriler, 1954 yılında A.T.J. MATTHEWS'un «Yetişen Türk İdarecileri» başlıklı etüdünde bulmak mümkündür (41).

o) İbadet :

Dinî inanç ve onun telkin ettiği ibadet mükellefiyeti, normal olarak serbest zaman faaliyetleri kategorisine ithal edilmemektedir. Bununla beraber bu konuya araştırmamızda yer vermiş olmamızın başlıca sebebi teokratik bir devlet yapısından sıyrılan cumhuriyetçi ve laik devlet sistemimizin taşıyıcısı olan ATATÜRK kuşaklarının bu alandaki kanaatlerini tesbit edebilmektir.

Dinî kanaatler, toplumun çeşitli grupları tarafından rasyonel mülâhazaları benimsedikleri ölçüde, ahlâki normlara bilgi esasına dayanan bir meşruluk bahşetmeleri dolayısıyla olağanüstü kuvvetli bir istikrar kazandırmaktadır (42). Öte yandan dinî davranışlar, ka-

(41) MATTHEWS, A. T. J. Yetişen Türk İdarecileri, çev. Nermin Abadan, S.B.F. İdari İlimler Enstitüsü Yayını, No. 1, Sh. 28 - 29.

(42) FİSCHER - Lexikon, Soziologie, Dietrich RÜSCHEMEYER, Religion, Sh. 241 Frankfurt 1960.

naatler ve inançlar zaman zaman kökleri sosyal - kültürel ortama kadar uzanan çeşitli sebepler yüzünden değişikliklere uğramaktadır. Dolayısıyla siyasî, ekonomik, ilmî ve teknik alanları olduğu kadar genel zihniyet ve hâkim ideolojide değişiklik olduğu takdirde, bunun dinî alanda tepkiler yaratacağına en ufak bir şüphe yoktur. Bu değişiklikleri tesbit üzere faaliyete geçen din sosyolojisi — bilhassa Fransa'da Gabriel LE BRAS ve Hollandalı bilginler kiliseye veya dinî cemaate bağlılık, kiliseye veya camiye devam, dinî davranışların siyasî kanaatlerle olan ilgisi gibi belirli problemlerle meşgul olmaktadırlar. Anketimize dahil ettiğimiz sorular da bu yön- de vaziyet alışları tesbite çalışmaktadırlar.

TABLO : 76
İbadetin mahiyeti

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
İbadetin mahiyeti sizce nedir ?			
a) Her zaman her şeyi feda ettirecek önemle ulvî bir mükellefiyet	18	26	9
b) Müsait zamanlarda yerine getirilmesi gereken bir mükellefiyet	18	28	22
c) Şahsın takdirine kalmış bir husus	53	41	22
d) Bir alışkanlık	2	3	—
e) Bir gösteriş	5	2	2
f) Cevapsız	4	—	45
	100	100	100

Tabloda görüldüğü üzere dinî inançlarına körü körüne bağlı olan öğrenci orantısı örneğe dahil olan gruplara nispetle dörtte bir ile onda bir arasında değişmektedir. Burada yine yukardaki gözetime uygun olarak Hukuk F. mensupları en sofu, Ortadoğu Üniver-

sitesi İ.İ.F. öğrencileri ise en az dindar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. İbadeti bir alışkanlık, hattâ gösteriş yapmak suretiyle ona karşı kesin olarak cephe alanlar çok daha küçük bir grup teşkil etmektedirler. Bu ikinci aşırı grup içinde ibadete en fazla karşı koyanların S.B.F. de yer aldıkları görülmektedir. En fazla kabarık olan iki grup ibadeti zamanın uygunluğu ve şahsın takdiri gibi gevşetici kriterlere bağlamak suretiyle esas itibariyle ibadet etmeği aslî, zorunlu karakterinden çözüp, onu rasyonel ve yoruma elverişli bir hale getirmektedir. Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin yarısına yakınının bu soruyu cevaplandırmamış olmaları da ayrıca mânalıdır. Nitekim Almanya'da EMNİD Halkoyu yoklaması enstitüsü tarafından sorulan aynı sorular üçte bir nispetinde cevapsız kalmışlardır (43).

Dinî inançların dayanak noktalarını bulabilmek için bir adım daha ileri gitmek zarureti vardır.

TABLO : 77
Kâinata hâkim kuvvet

	S. B. F.		Ortadoğu	
	%	Hukuk F. %	İ. İ. F. %	
Sizce kâinatın hâkimi olan yüce bir yönetici kuvvet var mıdır ?				
a) Vardır	91	92	78	
b) Yoktur	3	2	7	
c) Bilmiyorum	6	6	6	
d) Cevapsız	—	2	4	
	100	100	100	

Bu tablodan anlaşıldığı üzere açıktan açığa ateist olduklarını bildiren gençlerin en yüksek nispeti Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğ-

(43) EMNİD - Institut für Meinungsforschung, **Jugend zwischen 15-24, Eine Untersuchung zur Situation der deutschen Jugend im Bundesgebiet** im Auftrag der Deutschen Shell Aktiengesellschaft, Bielefeld 1954, durchgeführt im November 1953, Sh. 272.

rencileri arasında bulunmaktadır. Bu gruba ayrıca en yüksek nispet dahilinde bulunan agnostik, yani şüpheçileri de katmak gerekir. İlgiye değer bir husus onların gayet açık olan bu soru karşısında, diğer konularda açığa vurdukları muhafazakârlık eğiliminin aksine - Hukuk ve S.B.F. öğrencilerinin hemen hemen eş kanaatler taşımasıdır.

Kâinata hâkim bir yüce kuvvetin varlığına inananlar bunun sebebini şöyle sıralamaktadırlar :

TABLO : 78
Allaha inancın sebepleri

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F.
	%	%	%
Kâinata hâkim bir yüce kuvvetin varlığına neden inanıyorsunuz ?			
a) Mânevî bir destek olduğu için	67	62	64
b) İnsan zekâsının çözemediği meseleleri açıkladığı için	36	38	39
c) İlâhî adaletten çekindiğim için	15	12	3
d) Ailem bana bu telkinde bulunduğum için	10	12	7
e) Sosyal muhitin eğilimine uymak için	2	3	—

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Harvard Üniversitesi profesörlerinden Gordon W. Allport ve Golby Kolejinden James M. Gillespie'nin «Gençliğin istikbal hakkındaki görüşleri» konusunda Birleşik Amerika, Yeni Zelanda, Güney Afrika, Mısır, Meksika, Fransa, İtalya, Almanya, Japonya, İsrail olmak üzere on değişik memlekette ilgili ilmî enstitülerin işbirliği ile etraflı bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmada kullanılan anket cetvelinde, üniversiteli gençlerin herhangi bir dinî inanç veya rehberliğe muhtaç olup olmadıkları da sorulmuştu. Cevaplar şöyle bir dağılım göstermektedir :

Dinî inanca karşı duyulan ihtiyaç

	Evet		Hayır veya şüpheli	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Birleşik Amerika	64	77	36	23
Yeni Zelanda	53	69	47	31
Güney Afrika - İngiliz	73	69	27	31
» - Afrikaner	80	90	20	10
» Bantu	49	62	51	38
Mısır	68	59	32	41
Meksika	54	53	46	47
Fransa	56	42	44	58
İtalya	95	92	5	8
Almanya	84	73	16	27
Japonya	33	72	67	28
İsrael	27	40	73	60

Görülüyor ki, genel olarak tahlile tâbi tutulan bütün memleketlerin gençleri dinî inançlara önem vermektedir. Bununla beraber çeşitli milletler arasında farklı görüşler belirmektedir. Dinî inanca karşı en koyu bağlılık İtalyanlarla beyaz Güney Afrikalılar'da, buna karşılık en gevşek inanç İsrail ve Japonya, onu takiben Meksika ve Fransa'da görülmektedir. (44)

Dinî inançların nedeni tablosu bize aslında illiyet kaidesini kenara itmek suretiyle irrasyonel bir çözüm formülünü teşkil eden ikinci şıktan çok, bu inancın ferdin psikolojik ihtiyaçlarından kaynak aldığını göstermektedir. Kişi kalabalık içinde dahi bazan düşmüş olduğu ruhî yalnızlık ve bunaltıdan kurtulmak için bir inanca ihtiyaç duymaktadır. Bu arada dinî kuralların yanbaşında öte dünyada uygulanacak cezaî müeyyidelerden (cehennem âzabı, v.s.) korkanların S.B.F. ve Hukuk F. birbirine yakın nispette, buna karşılık daha realist düşünceli Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri arasında çok

(44) James M. Cillespie, G. W. Allport, **Youth's Outlook on the Future**, Doubleday Papers in Psychology, 1955. Sh. 9, 57.

cüz'î olduğu görülmektedir. Bu arada aile telkininin önemsiz kaldığı, en fazla Hukuk Fakültesi öğrenciler üzerinde tesir yarattığı göze çarpmaktadır.

Diğer monoteist dinlerde olduğu gibi müslümanlık da aslında bütün dünyaya yayılma dâvasını güden, geniş kütleleri kapsayan, evrensel bir dindir. Böylece İslâmiyet, benzer durumda bulunan diğer evrensel inanç sistemleri gibi sinesine geniş ölçüde kütleler çekebilmek için derinliğinden ve özelliğinden bazı fedakârlıklarda bulunma zaruretini duymuştur (45). Bu dinî sistemlere hâkim olan diyalektik şöyle ifade edilebilir : Belli başlı dünya dinlerinin hepsi, ferdiyetçi, kişisel ve spiritualist'dirler. Bu vasıflar ise kütle ve kütle dinine aykırı düşmektedir. Zira kütle inançlarında şahsî ve ferdî hususlar kolektif değerler uğruna arka plâna atılmaktadır, dolayısıyla dış görünüşlere bağlı diğer hükümleri, ferdin iç âlemine hitab eden ahlâkî kuralların yerini tutmaktadır. Hazreti Muhammed bu zarurete uyarak Kur'anda şöyle demektedir : «Allah size imanınızda bir tahdit yüklememiştir!». İşte bu yoldandır ki kavranması biraz güçlük gösteren bir fikrî zorlama yardımı ile mes. şarap ve tütün içme konusunda Kur'anın koyduğu yasaklardan kolaylıkla sıyrılmak mümkündür (46).

TABLO : 79
Dindarlık hakkında

Dindar sayılmak için şarap yasağına riayet etmek, oruç tutmak, domuz eti yememek ve kadınların örtünmesi gibi sıkı kurallara riayet etmek şart mıdır ?	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
a) Evet	20	23	2
b) Hayır	80	77	98
	100	100	100

(45) MENSCHING, Gustav, *Soziologie der Religion*, Ludwig Röhrschheid Verlag, 1947 Bonn, Sh. 155.

(46) MENSCHING, Gustav, op. cit. Sh. 156 dan naklen Kuran'ın suresi 22, 77.

Bu tahlil yukarıdaki tabloda yeni bir doğrulamaya kavuşmaktadır. Yüzde doksandan fazlasının kâinatın yüce kuvvetine inandıklarını bildiren örneğimize dahil gençler Kur'anın yasaklarına riayeti dindar sayılmanın şartı olarak görmemektedirler.

Burada yine yukarıdaki tabloya benzer bir durumla karşılaşırız. Dinî inançlarını hiç bir suretle sarsmağa müsaade etmeyen ve örneğin beşte birini biraz fazlasıyla kapsayan Hukuk ve S.B.F. öğrencileri nispet itibariyle denk bir durumda görünüyorlar, buna karşılık Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri herhangi bir sekter dinî kaideye saygı konusunda son derece gevşektirler. Örneğimize dahil gençlerden Kur'an derslerine devam etmiş olanların nispeti de, açığa vurdukları kanaatleri destekler bir dağılışı göstermektedirler : Kur'an kursuna gitmiş olanlar : S.B.F. 5%, Hukuk F. 8%, Ortadoğu İ.İ.F. 2%.

Aynı vaziyet alış kendini bir nevi serbest zaman faaliyeti sayılan dinî bayram günlerinin kullanılması konusunda da göstermektedir :

TABLO : 80
Dini bayram günlerinin kullanılışı

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
Dinî bayram günlerini nasıl geçirirsiniz ?			
a) Sadece aile büyüklerimi ziyaretle	62	70	50
b) Evimize gelenlere iadei ziyaret			
c) Fırsat olursa, şehir dışı bir geziye çıkmakla	19	20	39
d) Evde oturup ziyaretçilere çıkmıyarak	12	9	11

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Örneğimize dahil gençler — başta Hukuk Fakültesi öğrencileri olmak üzere — asgari nezaket kaidelerini yerine getirmekle yetinmekte, bununla beraber yine en geniş sayı Hukuk Fakültesine mensup öğrenciler arasında olmak üzere bir kısım öğrenci gelenlerin ziyaretini iade etmektedir. Buna karşılık Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri fırsat buldukları nispetde şehir dışı seyahatlere çıkmakta veya S.B.F. lilerle birlikte hemen hemen eşit nispet dahilinde gelen ziyaretçilere karşı pasif mukavemette bulunmaktadırlar.

Sonuç olarak denilebilir ki, Türkiye gibi intikal halindeki bir toplumda bir yandan uygulanan laik öğretim ve din istismarı ile irticaya karşı girilen mücadele, öte yandan modernleşme gayesiyle batılı kültürü benimseme çabası, dinî kanaatleri hiç şüphesiz belli bir ölçüde zayıflatmıştır. Esasen süratli bir değişikliğe maruz kalan herhangi bir cemiyette dinî kanata ve tatbikatın modern medeniyetin yaratma temayülünde olan hayat şartlarına uymadığı hususunda kuvvetli bir meyil belirmektedir. Ancak 'batılı memleketlerin çoğunda din konusundaki eğilimler genel bir trend halinde çeşitli sosyal tabakalarda kendini duyurduğu halde, Türkiye'de yarımın liderleri sayılan bugünün gençleri geniş bir halk tabakalarından hayli farklı kanaat ve davranışlara sahiptirler.

TABLO : 81
Misafir ağırlama

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
Boş zamanınızda evde misafir ağırlıyor musunuz ?			
a) Her gelen misafirle istiyerek oturup konuşuyorum	31	38	34
b) Mesken şartları dolayısıyla gelen misafirle oturmak zorundayım	12	13	5
c) Sadece akrabam olanlarla konuşurum	47	44	53
d) Ailemin zoru ile her misafire çıkıyorum	6	10	3

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

p) *Misafirlik :*

Misafirliğe gitmek, evde ziyaretçi kabul etmek, bir yandan herkesin geniş ölçüde katıldığı bir serbest zaman faaliyeti, öte yandan toplumun çeşitli sosyal tabakalarına göre değişen bir gelenektir. Köklü ve yıllanmış sosyal alışkanlıklara göre değişik veçheler taşıyan bu sosyal münasebetler, belli bir ölçüde zorlayıcı bir karakter taşıdıklarından, gençliğin bu mükellefiyetlere uyma derecesi, onların serbest zamanları üzerindeki tasarruf hürriyetine işaret edecektir.

Tablo 81 de görüldüğü üzere, geleneksel Türk misafirperverliğinin icabı olarak habersiz şekilde gelen her misafiri ağırlama âdetine seve seve katlanan en kalabalık grup, Hukuk F. öğrencileri arasındadır. Genel olarak bu düşüncede olanlar örneğimize dahil öğrencilerin üçte biridir. Buna karşılık modern endüstrileşmiş toplumlarla sosyal değişime tâbi bulunan intikal halindeki toplumların açık bir özelliği sayılan sadece akranelarla arkadaşlık, ahbablık etme eğilimi, bizim örneğimizde de ağır basmaktadır. Bu arada bilhassa Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin yarısından fazlasının (53%) kendilerinden farklı bir yaş kategorisinde bulunanlarla arkadaşlık etmeme kararları, batılı standartları benimsedikleri ölçüde gençlerin

TABLO : 82
Ziyarete gitme

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F.
			%
Boş zamanınızda ziyarete gider misiniz ?			
a) Çok sevdiğim yakın arkadaşlara yalnız olarak giderim	76	75	70
b) Ailemle birlikte giderim	20	22	21
c) Gruptan ayrılmamak için giderim	4	4	9
d) Ziyarete gitmek âdetim değildir	9	10	11

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

«dışa yönelmiş» tipler halinde yetiştiklerini göstermektedir. Mesken şartlarının elverişsizliği ile aile zorunun bu gruba fazlasıyla tesir etmediği anlaşılmaktadır. Her zaman Hukuk Fakültesi öğrencileri arasında müşahade ettiğimiz muhafazakârlık eğilimi burada da en fazla ailenin zoruna boyun eğme nispeti ile karşımıza çıkmaktadır (10¹/₂).

Buna benzer bir fikrî eğilim iradî olarak yapılan ziyaretler konusunda da görülmektedir.

Yukarıda tesir derecesinin kuvvetine işaret ettiğimiz «akranlarla arkadaşlık» (peers group) eğilimi kendini hem misafir ağırlamada, hem de ziyaret bahsinde eşit ölçüde göstermektedir. Serbest irade yolu ile yapılan ziyaretlerin dörtte üçününün yalnız yakın, dolayısıyla aynı yaş kategorisinde bulunan arkadaşlara yapılması bunun açık delilidir. Bu arada örneğimize dahil gençlerin beşte birinin henüz aile otoritesini serbest zaman faaliyetleri konusunda dahi kabul ettiğine işaret etmek yerinde olur. Nihayet Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinde diğer sorular dolayısıyla meydana çıkan küçük gruplara bağlılık eğilimi kendini bu ziyaret bahsinde de göstermektedir. Bu durum serbest zaman faaliyeti alanında endüstrileşmiş memleketlerde fazlasıyla göze çarpan «gelişigüzel katılma» eğiliminin, küçük gruplar yolu ile bilhassa batılı fikir kalıplarına göre eğitime tâbi tutulan Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinde kök saldığını göstermektedir. (Gruptan ayrılmamak için ziyarete gidenler Ortadoğu İ.İ.F. 9¹/₂). 'W. I. THOMAS'ın dediği gibi «ferdiyetçilik, iki ayrı tip sosyal teşkilât arasındaki intikal safhasıdır». Gerçekten geleneksel toplumlarda gençler kuvvetli bir sosyal kontrol vazifesi gören örf ve âdete; modern, endüstrileşmiş toplumlarda ise akranlarının yaratmış olduğu, sık sık değişen sosyal normlara tâbi olmaktadırlar. Küçük gruplara mensup olan kanaat liderleri bu hususta takip edilecek yönü belirtirler (47).

q) *Hobby* :

Kelimenin tam mânası ile ferdin serbest zamanında mesleği ve-

---

(47) Eliot D. CHAPEL and Carleton S. COON, *The Equilibrium of Groups*, in Paul Hare, Edgar F. Borgatta, Robert F. Bales, *Small groups* New York 1955, Alfred A. K. Nopf Co. Sh. 54 - 55.

ya tahsili ile ilgili olmaksızın giriştiği faaliyetlere «*hobby*» (serbest zaman merakı) adı verilmektedir. Bu tip meşguliyetlere her çeşit sanat denemeleri, koleksiyon, eliş veya bahçe ile uğraşma v.s. nevin-den değişik faaliyetler girmektedir. Bu konuda modern ve endüstrileşmiş toplumlarda, geleneksel veya intikal halindeki toplumlar arasındaki başlıca fark, birincisinde «*hobby*»lerin kanaat liderleri ile kütle haberleşme vasıtaları tarafından telkin edilmesi, dolayısıyla bir nevi modaya tâbi olması, ikincilerde ise bu eğilimler hiç bir teşvik görmeksizin ferdin şahsî merak derecesi ve teşebbüs kabiliyetine terk edilmiş bulunmasıdır. Başka bir deyimle endüstrileşmiş toplumlarda «*hobby*» materyel bolluğu yüzünden eksik kalmış olan öğretim programının boşluklarını gidermeğe yarayan bir nevi tamamlayıcı eğitici faaliyettir. Bu sıfatla da mahiyet itibariyle geniş ölçüde ihtisas bilgisine dayanmaktadır. Schelsky'nin dediği gibi modern toplumun fertlerinin merakları, teksifî bir müstehlikin davranışından ilham almaktadır (48).

Buna karşılık intikal halindeki toplumun genç veya yetişkininde «*hobby*»lerin, geliştirilmesi tamamen onların takdirine terkedilmiş olup gerçek anlamı ile amatör iş vasfını taşımaktadır. Örneğimize dahil gençleri yarısından fazlası mes. resim yapmamakta, buna karşılık resim sergilerini ziyaret etmektedirler. (Resim sergisine gidenler : S.B.F. 80%, Hukuk F. 73%, Ortadoğu İ.İ.F. 66%).

---

(48) Birleşik Amerika'nın hemen bütün büyük mağazalarında satılan ressam takımlarında konturları önceden çizilmiş tuvallerle yağlı boya fırça, boya ves. mevcuttur. Amatör ressam bir eltalimatına göre sadece numaralı yerleri renklerle doldurmaktadır. Buna benzer şekilde belli-boyda kesilmiş küçük taş parçaları ile «mozayik» kompozisyonları yapılmaktadır. Modern Amerikan toplumun serbest zaman faaliyetinin en mükemmel tahlili Chicago üniversitesi ünlü sosyologlarından Reuel DENNEY'in «The Astonished Muse» (Şaşırın ilham perisi) adlı eserinde bulmak mümkündür. The University of Chicago Press, 1957.

TABLO : 83
Resim ile uğraşma

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Resim yapar mısınız ?			
a) Yağlı veya sulu boya	24	16	16
b) Renkli veya kara kalem	16	22	23
c) Karikatür	4	9	11
d) Hiç birini	56	53	50
	100	100	100

Gençlerin resim sanatı alanında hangi ekolleri tercih ettikleri başkenti bugüne kadar hiç bir orijinal ve reproduction galerisi olmaması durumu karşısında - hayli ilgi çekicidir.

TABLO : 84
Resim üslûbu

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F. %
Hangi nevi resimlerden hoşlanırsınız ?			
a) Klâsikler	64	67	58
b) Impressioniste, cubiste gibi modernler	20	9	25
c) Non - figuratif'ler	13	7	17
d) Cevapsız	3	17	--
	100	100	100

Bu tablodan anlaşıldığı üzere resim konusunda en kararlı ve cesur zevk dağılımı Ortadoğu Üniversitesi İ. İ. F. öğrencileri arasında bulunmaktadır. Bu grup modern ve non-figuratif ressamları tutmak-

tadır. Buna karşılık yabancı dil bilgisi sınırlı olan, bu sebeple kıyas imkânları daha dar bulunan Hukuk Fakültesi öğrencileri bu konu ile az ilgilenmekte, zevk tercihinde ise muhafazakârlığı benimsemektedirler. S.B.F. öğrencileri, Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. mensuplarının eğilimlerini çok yakın bir mesafeden takip etmektedirler.

Elişi alanındaki tercihler «hobby» karakterinden çok, pratik faydalar sağlayan yardımcı maharetler karakterine bürünmektedir.

TABLO : 85
E li ş l e r i

	Ortadoğu		
	S. B. F.	Hukuk F.	İ. İ. F.
	%	%	%
Elişleri ile meşgul olur musunuz ?			
a) Oyma ve marangozluk	10	12	14
b) Nakış	15	7	12
c) Dikiş	18	12	23
d) Örgü	12	5	14
e) Elektrik, musluk, kilit gibi küçük tamir işleri	29	35	28
f) Hiç birini	35	32	34

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkki işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Örneğimize dahil kız, erkek öğrencileri tabiata uygun olarak farklı bir istikamet takip etmektedirler. Elişleri ile uğraşma bakımından dağılışı, kızların daha sınırlı ölçüde bilhassa dikişle, erkeklerin ise küçük tamir işleriyle meşgul olduklarını göstermektedir. Her ikisine bir «hobby» den çok, para tasarrufunu hedef tutan yardımcı faaliyetler adı verilebilir.

Çeşitli koleksiyon yapanların nisbeti de hayli düşüktür. (Koleksiyon yapanlar : S.B.F. 36%, Hukuk F. 36%, Ortadoğu İ.İ.F. 45%). Bunlar arasında pul koleksiyonculuğu başta gelmektedir : S.B.F. 30 %, Hukuk F. 23 %, Ortadoğu İ.İ.F. 23 %.

Nihayet çeşitli lisan kurslarına karşı gösterilen ilgi de bahse değer, çünkü Türk gençleri — açıkça belirttikleri batı uygarlığına eriş-

me dileğinden — kuvvet alarak, yabancı dil bilgisi ile öğrenimine karşı aşırı derecede önem atfetmektedirler. Bu arada çeşitli dillerin rağbet derecesi de İkinci Dünya Harbinden sonra bütün dünyaya yayılmış olan Anglo-Amerikan kültürünün devamlı şekilde yeni alanlar fethettiğini açıklamaktadır.

TABLO : 86
Yabancı dil kurslarına devam

			Ortadoğu
	S. B. F.	Hukuk F.	İ. İ. F.
	%	%	%
<i>İngilizce :</i>			
a) Gitti	27	8	27
b) Gidiyor	24	5	—
c) Gitmek istiyor	25	37	—
<i>Fransızca :</i>			
a) Gitti	14	15	18
b) Gidiyor	20	2	12
c) Gitmek istiyor	16	18	27
<i>Almanca :</i>			
a) Gitti	2	4	16
b) Gidiyor	2	1	9
c) Gitmek istiyor	16	21	23

Bu tablodan anlaşılacağı üzere İngilizce gerek geçmişte, gerekse halen ve müstakbel niyetler alanında başta tercih edilen yabancı dildir. İkinci tercih olarak eskiden beri Ortadoğu bölgesinde kuvvetli bir kültürel geleneği tesis etmiş olan Fransızcadır. Almanca ise üçüncü tercih olarak en çok Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. mensuplarını çekmektedir.

r) Yaz tatili :

Türk Üniversitesi batıdaki kardeş müesseselerden farklı olarak yazları — Temmuz, Ağustos, Eylül, bütünleme imtihanına tâbi olanlar için Ekim olmak üzere — dört aylık gibi uzun süreli bir tatil yapmaktadırlar. Bu arada Üniversiteli gençlerin serbest vakitlerini ne şekilde değerlendirdikleri — memleketin kendilerinden fay-

da lanabilecek çeşitli çalışma alanları olduğuna göre — çok önemli bir konudur.

TABLO : 87
Yaz tatili

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F.
	%	%	%
Yaz tatilinizi nasıl geçirirsiniz ?			
a) Dinleniyorum	65	51	70
b) Aileme evde veya büroda yardım ediyorum	15	22	18
c) Aileme maddî yardım için dışarda çalışıyorum	12	11	3
d) Kışın harcayacağım parayı temin için bir yerde çalışıyorum	8	12	7
e) Yaz kış bir işte çalışıyorum	2	8	7
f) Ders çalışıyorum	16	36	5

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemekte serbest bırakılmışlardır.

Bu tabloda en dikkate değer nokta, batılı akranlarının tamamen tersine olarak, gençlerimizin yarısı ile üçte ikisine yakın bir kısmının dört ay gibi uzun yaz tatilinde sadece «dinlenmeği» tercih edişleridir. Bu nispet ekonomik yönden daha üstün bir mevkiye sahip olan Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinde % 70 e kadar çıkmakta, en düşük nispet olarak Hukuk F. öğrenciler arasında % 50 yi bulmaktadır. Bu arada ailesine yardım etmek, tahsil ücretini karşılamak veya geçimini temin etmek gayesiyle en fazla olarak dışarda çalışanların Hukuk Fakültesinde toplandıkları görülmektedir (% 53). Diğer taraftan S.B.F. ve Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinin aksine olarak yazın en fazla ders çalışmak mecburiyetinde olanların yine Hukuk Fakültesinde bulunduğu anlaşılmaktadır (% 36). Bu sayılar bize herhangi bir fakülteye alınacak öğrenci sayısının tahdit edilerek, sınıf mevcudunun azaltılması halinde başarı nispetinin yük-

seldiğini ve ikmal imtihanına girenlerin miktarının azaldığını göstermektedir.

Tatilde hangi sebepten ötürü çalışmadıkları sorusu, bu konuda da eski zümre düzeninin hâkim bulunduğu, yarı feodal Osmanlı İmparatorluğu bünyesinin köstekleyici tesirlerinin henüz sönmediğini açığa vurmaktadır.

TABLO : 88
Tatilde çalışmamak

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
Tatilde niçin çalışmıyorsunuz ?			
a) İş bulamadığım için	18	11	7
b) İhtiyacım olmadığı için	29	29	46
d) Bulabileceğim bir işi sosyal mevkiime yakıştıramadığım için	5	3	3
e) Ailem müsaade etmediği için	15	13	7
f) Sıhhatim elverişli olmadığı için	4	4	5
g) Cevapsız	27	35	31
	100	100	100

Bu tablo 1959 Türkiye'sinin inkılâpçı, hamleci kuşaklarının insanı asilleştiren, ona asıl benliğini ve ruhunu kuvvetlendiren, yaratıcı faaliyet yani «iş, çalışma» ya karşı takınmış olduğu üzücü vaziyet alışını açığa vurmaktadır. Öğrencilerin üçte biri ile yarısına yakın olan bir kısım çalışmaya muhtaç olmadığını, küçük bir kısım ise bulacağı işin «Sosyal mevkiime yakışmayacağını» ifade etmektedir. Bu tutum yaz tatillerinde yabancı memleketleri tanımak gayesiyle inşaat işçiliği, rençberlik, v.s. nevinden basit ve bedenî işlerde çalışmaktan çekinmeyen batılı akranlardan nekadarkıdır. Gönül diler ki, film, dergi, kitap v.s. gibi kütle haberleşme vasıtalarının telkini sebebiyle batılı yaşdaşlarına benzemeğe çalışan Türk gençleri kısmen yersiz bir gurur, kısmen millî bir umursamazlık ve kaygısız-

lıktan kaynak alan bu meşum «*parazitlik*» durumunu terketsin ve kendilerini millî gelirin artmasında faal bir duruma geçirsinler.

BAHİS V. Masrafların Kaynağı

Gençlerin serbest zaman faaliyetlerine tahsis edebilecekleri para miktarının, dolayısıyla tercih edilen faaliyetin mahiyetini de tâyin edeceği sebeple, bu konu üzerine önemle eğilmek gerekmektedir. Bu maksatla gençleri herşeyden önce «*harçlık veya burs*» alanlarla, «*ücret veya maaş*» alanlar olmak üzere ikiye ayırmak gerekir.

Birinci kategoriye mensup olanlar paralarını ya anne babalarından veya çeşitli âmme müesseselerinden burs alarak tedarik etmektedirler. Genel olarak bu takdirde aylık masraf miktarı oldukça düşük olup, sırf şahsî ihtiyaç ve dileklere tahsis edilmekte, buna karşılık giyim eşyası, seyahat veya önemli yeni alışverişler aile ocağı yardımı ile başarılmaktadır.

İkinci kategoriye mensup olanlar gelirlerini değişik bir şekilde sarfetmektedirler. Onlar daha yüksek bir gelire sahip oldukları gi-

TABLO : 89
Masrafların karşılanması

	Örtadoğu		
	S. B. F. %	Hukuk F. %	İ. İ. F. %
Masraflarınızı hangi kaynaktan karşılırsınız ?			
a) Ailemden harçlık alırım	54	65	80
b) Burs alırım	31	12	7
c) Burs ve harçlık alırım	15	7	—
d) Bütün ihtiyaçlarımı çalışmakla karşılarım	4	15	9
e) Bazı ihtiyaçlarımı karşılamak için çalışırım	8	10	25

NOT : Bu soruyu cevaplandıranlar, birden fazla şıkkı işaretlemede serbest bırakılmışlardır.

bi giyim, tasarruf hesabı, v.s. yerlere para ayırabilmekte, üstelik şahsî dileklerini daha cömert bir şekilde tatmin edebilmektedirler.

Bu tablodan anlaşıldığı üzere ekonomik bakımdan piramidin zirvesinde bulunan grup, Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileridir. Bunlar en yüksek ölçüde harçlık aldıkları gibi (80%), en kabarıktayda kısmî çalışmalarda bulunuyorlar. Buna karşılık en yüksek burslular sayısı S.B.F.liler arasında bulunmakta, Hukuk Fakültesinde bulunan öğrenciler ise geçimlerini bağımsız bir şekilde sağlayan en kalabalık grubu kapsamaktadırlar.

TABLO : 90
Serbest zaman faaliyetine harcanan aylık miktar

	Ortadoğu .		
	S. B. F.	Hukuk F.	İ. İ. F.
	%	%	%
Serbest zamanınızdaki faaliyetleriniz için ortalama olarak ayda kaç para harcarsınız ?			
a) 0 - 25 TL.	20	31	5
b) 25 - 50 TL.	40	31	20
c) 50 - 100 TL.	22	21	32
d) 100 TL. dan yukarı	17	13	39
e) Cevapsız	1	4	4
	100	100	100

Bu tablonun açıkladığı üzere en geniş malî imkânlarla sahip olan Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencileri (yüzde 40'ı yüz TL. dan yukarı aylık almaktadır), en mütevazî yaşayışı idame ettirenler ise Hukuk Fakültesi öğrencileridir. Almanya'da yapılmış olan benzer bir araştırma Alman Üniversite öğrencilerinden yüzde 52 sinin ayda ortalama olarak 20 DM. (resmî kur'a göre 50 TL.) civarında para harcadıklarını göstermektedir (49).

(49) BLÜCHER, Graf Viggo, op. cit. Sh. 46.

BAHİS VI.

Değişen faktörlere göre serbest zaman faaliyetinin dağılışı

Bu vakte kadar yaptığımız tahliller münferit serbest zaman faaliyetlerini ele alıp bunları teker teker değerlendirmeye yönelmiştir. Ancak bir sosyolojik araştırmada belli değişmez değerler karşı-

TABLO : 91
Roman okuma ve çalışma durumu

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
a) 50 TL. <i>az</i> harcayan, çalışmayan erkek öğrencilerin roman okumaları	Yerli 41	Yerli 34	Yerli —
	Yabancı 46	Yabancı 28	Yabancı 25
b) 50 TL. <i>az</i> harcayan, çalışmayan kız öğrencilerin roman okumaları	45 Yerli	53 Yerli	50 Yerli
	Yabancı 88	Yabancı 53	Yabancı 83
c) 50 TL. <i>yukarı</i> harcayan, çalışmayan erkek öğrencilerin roman okumaları	Yerli 33	Yerli 43	Yerli 20
	Yabancı 41	Yabancı 33	Yabancı 45
d) 50 TL. <i>yukarı</i> harcayan, çalışmayan kız öğrencilerin roman okumaları	Yerli 33	Yerli 25	Yerli —
	Yabancı 88	Yabancı 50	Yabancı 67

sında çeşitli sosyal değişkenlerin yaratacakları farklı durumları da ele almak gerekir. Bu korrelasyonlarda tercih ettiğimiz faktörler : Öğrencilerin çalışma durumu ile serbest zaman faaliyetlerine ayırdıkları para miktarı (50 TL. az, 50 TL. yukarı), taşra veya büyük şehirlerden gelmeleri, Ankara'da yurdda veya ailelerinin yanında kalmaları gibi hususlardır.

İlk önce işleyeceğimiz değişkenler öğrencilerin malî durumları ile ilgili olan hususlardır.

A — Sosyo - ekonomik durumla ilgili korrelasyonlar :

a) Roman okuma ve çalışma durumu :

Örneğimize dahil olan gençler okumayı, en çok sevdikleri serbest zaman faaliyetlerinin başına geçtikleri için yerli ve yabancı roman okuma hevesini, malî durumla kıyaslamayı faydalı bulduk. (Tablo : 91).

Yukarıki tabloda görüldüğü üzere, roman okuma ile malî durum arasındaki münasebetin değerlendirilmesi, ilk bakışta çapraşık görünen bazı özellikler taşımaktadır. Bu özelliklerin başında genel olarak çalışmayan kız öğrencilerin, erkek öğrencilere nispetle hemen iki misline yakın fazla roman okumalarıdır. Bunun izahı kolaydır, çünkü gerek kızların yurtda daha sıkı kontrole tâbi olmaları, gerekse aile baskısı sebebiyle kız öğrenciler serbest zamanlarını daha çok evde veya yurtda roman okumağa ayırmaktadırlar. Buna karşı erkek öğrenciler serbest zamanlarını daha çok geceler de dahil olmak üzere lokallerde, sinema, tiyatrolarda geçirme imkânına sahiptirler. Kahveye devam nispetinin yüksekliği de buna girmektedir. Bu durumu erkek öğrencilerin sarfettikleri para miktarı yükseldikçe, roman okumaya rağbetlerinin düşmesi teyit etmektedir.

Bu konuda ikinci özellik, yerli ve yabancı roman tercihinde dikkate çarpmaktadır. Hukuk Fakültesi öğrencilerinin muhafazakârlık ve alışılan muhite bağlılık eğilimleri, yerli roman tercihinde bir kerre daha meydana çıkmaktadır. Gerek erkek, gerekse kız öğrenciler arasında yabancı romanlara rağbetin S.B.F. de Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. den daha fazla oluşu, bu yoldan dış memleketlerin coğrafi sosyal, psikolojik özellikleri hakkında daha gerçekçi, derin bir bilgi edinmeğe yönelmiş bir geniş görüş ufkuna sahip olma dileğinin belirtisi olarak yorumlanabilir.

TABLO : 92
Roman okuma ve çalışma durumu

	S. B. F. %	Hukuk F. %	Ortadoğu İ. İ. F. %
a) 50 TL. az harcayan, çalışan erkek öğrencilerin roman okumaları	Yerli 20	Yerli 41	Yerli —
	Yabancı 20	Yabancı 18	Yabancı —
b) 50 TL. az harcayan çalışan kız öğrencilerin roman okumaları	Yerli 33	Yerli 67	Yerli —
	Yabancı 100	Yabancı 67	Yabancı —
c) 50 TL. yukarı harcayan, çalışan erkek öğrencilerin roman okumaları	Yerli 28	Yerli 21	Yerli 40
	Yabancı 28	Yabancı 16	Yabancı 50
d) 50 TL. yukarı harcayan, çalışan kız öğrencilerin roman okumaları	Yerli —	Yerli 100	Yerli —
	Yabancı —	Yabancı 100	Yabancı —

Bu tabloda en normal durumu aksettiren yön, S.B.F. ve Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinden çalışanların dış meşgulliyetleri dolayısıyla daha az roman okuyabilmeleridir. Bu hal bu fakülte öğrencilerinden çalışanların aktif ve fazla yorucu işler gördüklerini de belirtmektedir. Buna karşılık genel olarak çalışan kız öğrenciler arasında bilhassa Hukuk Fakültesinde bulunanların roman okumağa rağbetin çalışanlara nispetle de artması, kız öğrencilerin iş

sırasında roman okuma imkânını da sağlıyan büro hizmetlerinde çalışmalarından ileri gelmiş olsa gerekir.

b) Kitap satın alma ve çalışma durumu :

Öğrencilerin malî durumunun okudukları kitapların ödünç veya satın aldıklarına nasıl tesir ettiğini anlamak için diğer bir kor-relasyon kurmak zarureti vardır.

TABLO : 93
Kitap satın alma ve çalışma durumu

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F.
	%	%	%
a) Çalışan <i>erkek</i> öğrencilerinin kitap satın almaları	70	85	70
50 TL. az harcayanlar	86	85	100
50 TL. fazla harcayanlar			
b) Çalışan <i>kız</i> öğrencilerinin kitap satın almaları	67	33	100
50 TL. az harcayanlar	—	100	—
50 TL. fazla harcayanlar			

Burada açıkça görülüyor ki, kitap satın alabilme durumu bel- libaşlı şekilde malî durumla ilgilidir. Memleketimizde öğrencilerin henüz yeter ölçüde kütüphanelerden ödünç kitap alma usulleri gelişmediği için bir yandan öğrencilere kütüphanelerden faydalanma imkânlarının öğretilmesi ve genişletilmesi, öte yandan kaliteli kül- tür serilerinin yayınlanmasına devam edilmesi için gerekli tedbir- ler alınmalıdır.

c) Kahveye devam ve çalışma durumu :

Çalışma durumunun Ortadoğu ülkelerine has bir alışkanlık sa- yılan kahveye devam nispetine ne şekilde tesir ettiği meselesi de tahlile değer.

TABLO : 94
Kahveye devam ve çalışma durumu

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu İ. İ. F.
	%	%	%
a) 50 TL. az para harcayan <i>erkek</i> öğrencilerin kahveye devamı			
Çalışan	40	48	—
Çalışmayan	58	54	25
b) 50 TL. yukarı para harcayan <i>erkek</i> öğrencilerin kahveye devamı			
Çalışan	28	47	30
Çalışmayan	56	65	25

Türkiye gibi dinamik bir sosyal değişme safhasında bulunan bir memleketin gençliğe miskinlik, kumarbazlık ve boş yere vakit israfından başka hiç bir yararlı hizmetde bulunmayan kahvelere devam ölçüsü, gerek malî durumun iyiliği, gerekse boş zamanın fazlalığı ile orantılı bir alışkanlıktır. Yukarıdaki tablonun açıkladığı üzere, en fazla kahveye devam edenler malî durumları daha elverişli olanlardır. Bunlar arasında Hukuk Fakültesine mensup olanlar ön plânda, Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. mensupları ise üçüncü plânda gelmektedirler.

Bu araştırmanın sonuna eklenen genel tablodan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin malî durumu alış veriş kapasitelerine, sinema, futbol maçı, tiyatro, çay, dans partileri, balolara devam etmelerine tesir etmektedir. Buna karşılık gelir durumlarından bağımsız olarak şekillenen serbest zaman faaliyetlerinin başında kahveye devamlı okuma gelmektedir.

B — Taşralı - şehirli durumla ilgili korrelasyonlar :

a) Müzik neveleri : Alaturka, klâsik batı müziği ve caz :

Örneğimize dahil gençlerin aile menşelerine dair bilgileri Bahis II. de tahlil etmiştik. Ancak çevrenin yetişen gençlik üzerindeki etraflı ve gerçek tesir derecesi daha yakından somut olay ve durum-

TABLO : 95
Müzik neveleri - Taşralı - Şehirlilik

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F.
	%	%	%
a) Küçük şehirlerden gelen erkek öğrencilerinin dinlediği müzik neveleri			
Alaturka şarkı	62	64	44
Klâsik batı müziği	21	24	37
Caz	42	28	56
b) Küçük şehirlerden gelen kız öğrencilerin dinlediği müzik neveleri			
Alaturka şarkı	60	72	—
Klâsik batı müziği	30	28	33
Caz	60	55	33
c) 100.000 den yukarı büyük şehirlerden gelen erkek öğrencilerin dinlediği müzik neveleri			
Alaturka şarkı	26	59	9
Klâsik batı müziği	31	19	26
Caz	45	50	56
d) 100.000 den yukarı büyük şehirlerden gelen kız öğrencilerinin dinlediği müzik neveleri			
Alaturka şarkı	43	45	27
Klâsik batı müziği	57	27	64
Caz	62	54	82

larla ilgili olarak tesbit edilebilmektedir. Taşralı - şehirli kriterine göre müzik, opera, dans, evlenme, ibadet, plâja devam gibi Türk sosyal hayatına henüz tam oturmamış âdet ve usuller hakkında yaptığımız korrelasyonlar bir hayli ilgi uyandıran meselelere işaret etmektedir. Müzik konusunda ATATÜRK tarafından gösterilen şu hedefe ulaşma eğiliminin kudret kazanma derecesini araştıralım : ATATÜRK Sarayburnunda söylediği bir nutukta : «Bizler ölünceye kadar alaturka müzikten hoşlanacağız, fakat esas müzik batı müziğidir. Milletimiz için bu müziği normal görmeliyiz!» (50). Cumhuriyetin ilk kuşakları yetişip, yerlerini ikinci takıma bıraktığına göre, acaba batılı müzik zevki nerede serpilme imkânı bulmaktadır? (Tablo 95).

Yukarıya naklettiğimiz korrelasyonlardan görülüyor ki, alaturka musiki, küçük şehirli, yani taşralı erkek öğrencilerin başta gelen bir tercihidir. Bu nispet büyük şehirli S.B.F. lilerde üçte bire, Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. öğrencilerinde ise beşte bire düşmektedir. Yalnız Hukuk Fakültesine mensup öğrenciler alaturka musiki bahsinde taşralı ve büyük şehirli olma bakımlarından bir farklılık göstermemektedirler.

Buna karşılık klâsik müzik alanında büyük şehirli kız öğrencileri S.B.F. (% 57) ve Ortadoğu İ.İ.F. (% 64) başta gelmektedir. Erkek öğrenciler arasında klâsik müziği tercih eden taşralı Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. mensup öğrencilerdir. Fakat asıl büyük iniş ve çıkışlar caz müziği alanında görülmektedir. Bu modern müzik nevi genel olarak taşralı ve şehirli kız öğrenciler tarafından tercih edilmekte, fakat çok farklı dağılımlar arz etmektedir. Ortadoğu İ.İ.F. mensup taşralı kızlar yüzde 33 nispetinde cazı tercih ederken, bu nispet şehirli S.B.F. kız öğrencilerinde yüzde 62'ye ve büyük şehirli Ortadoğu Üniversitesi İ.İ.F. kız öğrencilerin de yüzde 82'ye çıkmaktadır. Theodor W. ADORNO'nun belirttiği gibi, «caz meraklıları yığın kültürünün tipik bir belirtisidir». Bir bakıma «caz gerçek sanatın yanlış tasfiyesidir, ütopyayı gerçekleştireceği yerde onu gözden kaybettirmektedir» (51). Caz müziğinin gerçek mahiyeti ve

---

(50) Enver Ziya KARAL, *Atatürk'ten düşünceler*, İş Bankası yayınları, Ankara 1956, Sh. 97.

(51) Theodor W. ADORNO, *Prismen, Kulturkritik und Gesellschaft*, Suhrkamp Verlag 1955 Frankfurt, Sh. 161.

modern sanat alanındaki değeri hakkındaki tartışmayı bir tarafa bırakmakla beraber unutulmamalıdır ki, caz müziği daha çok endüstrileşmiş toplumların iptidai hayata karşı besledikleri özlemleri dile getirmekte ve kalıplaşmış, stereo tip zevkler yaratmakta, böylece hissî âlemleri daha kolaylıkla fethedebilecek olan kadın dinleyicileri açık bir şekilde kendine çekmektedir. Bununla beraber kız öğrencilerin çoğunluğu cazı tercih etmekle beraber — taşralı ve büyük şehirli grupların her ikisi — klâsik müziği de yine erkeklere nispetle daha büyük sayıda sevip tercih etmeğe başlamışlardır. ATATÜRK'ün uygar Türk toplumuna yakıştırmak istediği müzik zevkine ulaşmak için henüz pek çok gayret sarfedilmesi gerektirigen hiç şüphe yoktur. Neticede taşralı veya büyük şehirli olma vasfının: taşralı — tercihan alaturkayı sever, büyük şehirli — cazı tercih etmekle beraber, klâsik batı müziği artan ölçüde benimseyen tarzında bir farklılaşma yarattığını söyleyebiliriz. Bu sonuç ayrıca Ankara ve İstanbul dışında klâsik batı müzik konserlerine verilmesi gereken öneme de işaret etmektedir.

b) Operaya devam ve taşralı - şehirli durumu :

Opera konusunda şehirli veya taşralı vasfı yukarıdaki benzer bir zevk dağılımı yaratmaktadır.

TABLO : 96

Operaya devam ve batı müziği konserlerine devam

	Erkek öğrenci		Kız öğrenci	
	Taşralı %	Şehirli %	Taşralı %	Şehirli %
Batı müziği konserleri ve Operaya gidenler				
Ortadoğu Ün. İ.İ.F.	56	82	66	72
S. B. F.	62	55	90	76
Hukuk F.	35	37	44	54

Bu tabloda da taşralı kız ve erkek öğrencilerinden - bilhassa Hukuk fakültesine mensup olanların - şehirli arkadaşlarına nispetle

daha az opera ve batı müziği konserlerine gitmekte oldukları göze çarpmaktadır. Üstelik bu konuda - bilhassa S.B.F. liler den daha yüksek devam nispetinin kız öğrenciler arasında olduğu anlaşılmaktadır.

c) *Taşralı - şehirli öğrenciler ve sosyal gelenekler :*

Taşralı veya büyük şehirli olma durumunun sadece gençlerin sanat zevkinin gelişip, batılı ölçülere uyması yönünde tesir etmediği, geleneklerle sosyal değer hükümlere bağlılık alanına da sirayet ettiği görülmektedir. Nitekim dans hakkındaki kanaatler bu konuda açık bir kutuplaşma (polarisation) ya sebep olmaktadır.

TABLO : 97

Dans hakkındaki kanatler - taşralı ve büyük şehirli menşeye göre

	Erkek öğrenci		Kız öğrenci	
	Taşralı %	Şehirli %	Taşralı %	Şehirli %
a) Dans, göreneklerimize aykırıdır				
S. B. F.	14	5	—	5
Hukuk F.	20	16	5	—
Ortadoğu İ.İ.F.	12	—	—	—
b) Dans hoş vakit geçirme vasıtasıdır.				
S. B. F.	53	50	90	71
Hukuk F.	54	78	53	91
Ortadoğu İ.İ.F.	69	100	83	73

NOT : Bilindiği üzere bu sorunun diğer şıkları da vardır. Biz daha açık bir farklılaşma elde etmek için sadece en zid kanaatleri temsil eden iki şıkkın korelasyonunu yaptık.

Bu tablodan anlaşıldığı üzere dansı millî göreneklere aykırı bir serbest zaman faaliyeti sayanların büyük çoğunluğu taşralıdır, buna karşılık dansı hoş vakit geçirtmeğe yarayan bir faaliyet sayan erkek öğrenciler arasında yalnız Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. şe-

hirli öğrenciler (% 83) sivrildikleri halde, kız öğrenciler - taşralı-büyük şehirli vasfına bakmaksızın - dansın uyar bir serbest zaman faaliyeti olduğunu ezici bir çoğunlukla savunmaktadırlar. ATA-TÜRK'ün kadın inkilâbı izlerinin yetişen yeni kuşaklar içinde bereketli bir zemin bulduğu anlaşılmaktadır.

Dans konusundaki erkek ve kız öğrenciler arasında kanaat dağılışının nedenini işaretde fayda vardır. Erkek öğrencilerin bu konudaki izafet çerçevesi kaynağını eski Osmanlı toplumunun henüz izleri silinmeyen pederşahî zihniyetinden almakta, buna karşılık kız öğrenciler modern cemiyet idealine uygun saydıkları hayat tarzında dansın çok lüzumlu ve vazgeçilmez bir serbest zaman faaliyeti olduğu kanaatinde birleşmektedirler.

Kadın erkek münasebetinin bilhassa Anadolu kasabalarında henüz kaç göç kurallarına tâbi olan bir memleketde plâjda denize girebilmek durumu da genç kuşakların modernleşme derecesi hakkında fikir vermektedir.

TABLO : 98
Plâjda denize girme

	Taşralı öğrenci		Şehirli öğrenci	
	Erkek %	Kız %	Erkek %	Kız %
Yanında bulunduğu halde eşi veya kız kardeşinin plâja girmesine izin				
a) Herkese açık plâjda				
S. B. F.	21	—	65	28
Hukuk F.	18	28	41	64
Ortadoğu İ.İ.F.	50	67	56	36
b) Hiç bir yerde				
S. B. F.	11	—	2	4
Hukuk F.	22	5	12	—
Ortadoğu İ.İ.F.	19	—	4	—

Bu tabloda da görüldüğü üzere şehirli kız ve erkek öğrencileri umuma açık bir plâjda denize girmeği geniş ölçüde tabii buldukları

rı halde taşralılarda bu nispet üçte iki ölçüsünde ters orantılıdır. Buna paralel olarak en muhafazakâr elemanlara başta Hukuk F. olmak üzere taşralı erkekler arasında rastlanmaktadır.

Nihayet evlenme müessesesi ile ilgili bir soru daha taşralı - şehirli vasıflarının gerçekten gençliğin değer hükümlerinin derecelenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Nitekim bir gencin müstakbel eşinin daha önce karşı cinsten bazı arkadaşlara sahip olmuş olması, taşralıların evlenme kararını daha geniş ölçüde tesir etmektedir.

TABLO : 99
Evlenme kararı

	S. B. F.	Hukuk F.	Ortadoğu
	%	%	İ. İ. F.
	%	%	%
Müstakbel eşin karşı cinsten yakın arkadaşları olmasının evlenme kararına tesiri			
a) Evet			
Taşralı erkek öğrenci	57	61	38
Şehirli erkek öğrenci	50	59	35
b) Hayır			
Taşralı erkek öğrenci	34	21	50
Şehirli erkek öğrenci	45	37	65

Burada görüldüğü üzere başta Hukuk fakültesine mensup olanlar olmak üzere (61 %) taşralı erkekler evlenmezden önce karşı cins mensup arkadaşlara sahip bir genç kızla evlenmeme kararındadırlar. Buna karşılık başta Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. mensup şehirli erkek öğrencileri yüzde 61 böyle bir arkadaşlığın sağlam ve mesut bir yuvanın kuruluşu engel olmadığı düşüncesindedirler.

Kişinin doğup büyüdüğü çevrenin aile, komşu, okul gibi aslı gruplarla ikinci gruplar da ferdin değer hükümlerinin derecelenmesinde ve «hamleci» veya «gerici» fikir iklimlerinin şekil almasında etkisi görülmektedir. Gençliğin halk oyunda belirecek batılı veya Ortadoğulu eğilimler ise memleketin şiddetle muhtaç olduğu devrimci hareketlerin kanaat liderlerini yetiştirme bakımından son derece önemlidir.

C — Aile yanında veya yurtda kalanlarla ilgili korrelasyonlar :

a — Opera ve konsere gidiş :

Batı müziğini şahsî zevklerine uygun düşen bir müzik nevi olarak benimseyenler arasında hiç şüphesiz ki aile ve yurd gibi farklı iki sosyal müessesenin rolü araştırılmağa değer.

TABLO : 100

Aile yanında veya yurtda kalmağa göre opera ve konsere gidiş

	Erkek öğrenci		Kız öğrenci	
	Evcil %	Yurtlu %	Evcil %	Yurtlu %
Niçin opera ve konsere devam ediyorsunuz ?				
a) Zevkime uygun müzik olduğu için				
S. B. F.	55	35	72	43
Hukuk F.	26	30	32	28
Ortadoğu İ.İ.F.	67	42	75	—
b) Batı müziğine alışmak için				
S. B. F.	17	30	12	14
Hukuk F.	13	22	14	43
Ortadoğu İ.İ.F.	17	8	12	—
c) Cemiyet hayatının bir icabıdır				
S. B. F.	14	11	4	28
Hukuk F.	7	17	18	28
Ortadoğu	—	17	—	—

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere batı müziğini zevklerini okşayan bir müzik sayanların başında ailelerinin yanında yüksek tahsillerine devam eden S.B.F. li ve Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. mensup kız, erkek öğrencileri gelmektedir. Bu arada kızların batı

müziğini daha yüksek sayıda tercih ettikleri de göze çarpmaktadır. (S.B.F. erkek 55 % - S.B.F. kızları 72 %) (Ortadoğu İ.İ.F. erkekler 67 % - Ortadoğu İ.İ.F. kızlar 75 %). Kanaatimizce bu trendin izahını başlangıç kısmında çizdiğimiz menşei tablosu ile yapmak mümkündür. Ortadoğu İ.İ.F. öğrencilerinin ailelerinin daha doğrusu babalarının mesleği çoğunluk halinde serbest meslekle ticarettir; S.B.F. aile babalarının yüzde 38 ise memur olduğuna göre, birbirinden sosyo - ekonomik bakımdan farklı sayılan bu birimleri yine de batılı düşünce ve zevkleri benimseme bakımından Türk toplumunda önderlik etmektedirler.

Her nevi müzik zevkinin kaynağı, bu müziğe çocukluk çağından itibaren kulak vermeğe alışmaktır. Klasik batı müziği dinlemek normal olarak yurtdan çok aile ocağında mümkün olduğuna hiç şüphe yoktur. Buna karşılık opera ve konsere sırf batı müziğine alışmak için gidenlerle, bunu cemiyet hayatının bir icabı sayanların daha çok yurtlu öğrenciler arasında bulunması da mantıklı bir sonuçtur. Zira kendine has kanaat ve standartlara sahip olan yurtlar bir yandan erkek ve kız öğrenciler için bir izafet çerçevesi vazifesi görmekte, öte yandan onları belli vaziyet alışları benimsemeğe sevketmektedir. Bu arada bilhassa yurtlu Hukuk fakülteli kız öğrencilerin, erkeklerden hemen hemen iki misli fazlasıyla batı müziğini irade yolu ile benimsemeğe çalışmaları dikkate değer. Bu durum bir daha üniversite konserlerin büyük öğretici faydasını ayrıca izahlı plak konserlerinin lüzumunu ortaya koymaktadır.

b — Hayal kurma :

Çeşitli hedef ve bunlarla ilgili olarak gençlerin serbest zamanlarında kurdukları hayallerin yurtda veya evde kalma şıklarına göre farklı sonuçlar verip vermediğini araştırmak için yapılan korrelasyon, bu faktörlerin doğrudan doğruya bu problemlerle ilgili olmadığını göstermektedir. İlk göze çarpan nokta, yurtda veya evde kalan Hukuk Fakülteli kız -erkek öğrencileri arasında karyerin en yüksek zirvesine ulaşma, en geniş hayal konusunu teşkil etmektedir. Aslında hayal vasfı dahi taşımayan bu meşruu dilek. Hukuk Fakültesine mensup olan öğrencilerin bağlı oldukları öğretim müessesesine hâkim olan atmosferden kaynak olsa gerek.

TABLO : 101

**Aile yanında veya yurttta kalma esasına göre
çeşitli hayallerin dağılışı**

	Erkek öğrenci		Kız öğrenci	
	Evcil %	Yurtlu %	Evcil %	Yurtlu %
Hayalinizde ne olmak istersiniz ?				
a) Mesleğin zirvesine ulaşmak				
S. B. F.	44	47	40	28
Hukuk F.	72	80	73	86
Ortadoğu İ.İ.F.	54	75	25	—
b) Cumhurbaşkanı veya başbakan olmak				
S. B. F.	19	17	—	—
Hukuk F.	17	15	9	—
Ortadoğu İ.İ.F.	24	17	—	—
c) Milyoner olmak				
S. B. F.	13	13	12	14
Hukuk F.	18	7	14	—
Ortadoğu İ.İ.F.	25	—	12	—
d) Başka bir memleketin vatandaşı olmak				
S. B. F.	3	—	—	—
Hukuk F.	18	7	14	—
Ortadoğu İ.İ.F.	10	8	—	—

a) şıkkı göz önünde bulundurulursa yurtlu, evcil, erkek, kız ayrımının rol oynamadığı anlaşılmaktadır. Buna karşılık hayallerinde «cumhurbaşkanı» veya «başbakan» olmak isteyenlerin en çok S.B.F. ve Hukuk F. mensup evcil ve yurtlu erkek öğrenciler arasında bulunması, bu konunun çevreden çok memleket idaresinden kendini sorumlu sayan müstakbel anlamına gelen «milyoner olma» dileğinin ise en çok Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. ile Hukuk fakültesine mensup evcil erkek öğrenciler arasında yaygın olması, nisbî bir refah

içinde yaşayan gençlerin daha parlak bir hayat standardına ulaşmak için çok kararlı ve istekli olduklarını işaret etmektedir.

Nihayet başka bir memleketin vatandaşı olmak gibi ciddî bir ferdî tercihi gerektiren bir kararın -hayalî de olsa- tahminlerimizi doğrulayacak şekilde en fazla evci ve yurtlu Ortadoğu üniversitesi İ.İ.F. mensup erkek öğrencileri tarafından verilebildiği meydana çıkmaktadır.

c — Arkadaşlık etmek :

Daha önce de belirttiğimiz üzere arkadaşlık gibi her fert için bir nevi sosyal zaruret sayılan münasebet şeklinin karakteri o topluma hâkim olan genel düşünceleri de kısmen aksettirmektedir. Bilhassa işbölümü zaruretile ihtiyaç ve fonksiyonların farklılaştığı toplumlarda aslı gruplarla ikinci grupların fert üzerindeki tesiri hissedilir şekilde artmaktadır. Gruplarla vaki olan temas ve münasebetler ferde içinde yaşamakta olduğu toplumu tanıtan ve yorumlayan bellibaşlı bir ortam olmaktadır. Fert, içtimailik hassası sebebiyle bu gruplara kabul edilebilmek için onların ölçülerine göre kendini âyarlamaktadır.

Türk gençliğin tek arkadaşı yoksa grupları hangi faktörlerin tesirile tercih ettiğini araştırmamız, bize Türk toplumunda ağır basan müesseseler hakkında da bazı ipuçları verecektir.

TABLO : 102

Aile yanında ve yurtda kalma esasına göre arkadaşlık

	Erkek öğrenci		Kız öğrenci	
	Evcil %	Yurtlu %	Evcil %	Yurtlu %
Fikrinize en uygun gelen bir arkadaşı mı yoksa bir grubu mu tercih edersiniz?				
a) Tek arkadaşı				
S. B. F.	80	66	68	43
Hukuk F.	70	86	64	100
Ortadoğu İ.İ.F.	67	75	67	—
b) Grubu				
S. B. F.	33	36	28	57
Hukuk F.	38	18	41	—
Ortadoğu İ.İ.F.	33	25	37	—

Bu tablonun anlattığına göre genel olarak evde kalan erkek öğrenciler en yüksek nispet halinde tek bir arkadaşı tercih etmekte, buna karşılık evci ve yurtlu kız öğrencileri grup halindeki arkadaşlıkları da büyük önem atfetmektedirler. Erkek öğrenciler içinde de grup halindeki arkadaşlığı en üstün sayanlar S.B.F. lilerdir. Demek oluyor ki yıllık İnek bayramı, Mindër kavgası, Yemin töreni gibi köklü gelenekleri bulunan Mülkiye camiası erkek öğrenciler için grup arkadaşlığı en cazib bir seviyeye ulaştırmıştır. Diğer taraftan yurtlu ve evci kızların (S.B.F. yurtlu 57, Hukuk F. evci 41, Ortadoğu evci 37 %), grup arkadaşlığı tercih etmelerinin sebeplerini kısmen batılı düzenden farklı olan sosyal münasebetlerimize yormak gerekir.

Türkiye başkentinde akşamları tiyatro veya herhangi bir toplantıya yalnız başına yahut bir kavalyenin refakatinde gitmek âdeti yerleşmediği cihetle, üniversiteli kızlarımız hemen hemen bütün serbest zaman faaliyetlerini kolektif bir şekilde yürütmeği tercih etmektedirler.

Bu sebeble arkadaşlık konusundaki korrelasyondan Türkiye'nin endüstrileşme yolunda bulunan bir ülke karakteristiğinden çok batılaşma çabasına girişmiş, «geçiş» halinde bir toplum olduğu anlaşılmaktadır.

B A H İ S : VII

T İ P O L O J İ

Sosyal ilimler alanında Max WEBER'in örneğine uygun olarak «model» veya «ideal tipler» yaratmağa çalışmak, iddialı bir harekettir. Sosyal tezahürler çeşitli değerler taşıyan görüş açısından hareketle incelenemediği gibi çeşitli disiplinlere mensub bilginler tarafından değişik metodlar yardımı ile tahlil edilebilmektedir. Bu sebeble herhangi bir sosyal tezahürü kesin olarak tesbit edip onu bir kategori haline getirmeden önce, bu tezahür hakkında sistematik bilgilere sahip olmak ve onu benzer olaylarla kıyaslamak gerekir. Bununla beraber konusu sınırlı bulunan bir araştırmanın çerçevesi içinde de olsa, bazı belli vasıf ve özelliklere sahip «tip-

ler» tesbit etmek mümkündür. Bizim de burada çizmeğe çalışacağımız üç tipin gerçek önem ve değeri bu çalışma sınırlı bulunmaktadır.

Herşeyden önce Türk başkentinde faaliyet gösteren üç değişik fakültenin öğrencilerinden her birinin mensub bulunduğu müessesenin kuvvetli tesiri altında kalmış olduğunu ifade edebiliriz. Gerçi her üç fakülteye kayıtlı öğrenciler menşeleri, şehirli veya taşralı, memur, çiftçi veya serbest meslek sahibi bulunan aile başkanlarının çocukları olmak sıfatile çevre ve aile muhitlerinden belli değer hükümlerile birlikte üniversiteye yükümlü olarak gelmişlerdir. Öyle olduğu halde bu öğrenciler yüksek öğrenim süresinin ikinci ve üçüncü yılında içinde buldukları müesseseye hâkim atmosferin de kuvvetli damgasını taşımaktadırlar. Bu bakımdan mütevazi etüdümüz daha önceleri NEWCOMB tarafından Bennington kolejinde yapılan araştırmayı kısmen doğrulamaktadır. Türk öğrencileri de müesseselerin karakter ve tesir derecesi ile orantılı olarak davranış ve vaziyet alışlarında bilerek veya bilmeyerek önemli değişikliklere uğramışlardır. Bununla beraber bu farklılaşma en açık bir şekilde ileride tamamlayıcı mahiyette yapılacak olan kademeli etüdde yani birinci, ikinci, üçüncü ve son sınıf öğrencileri arasındaki mukayeseli etüdde ortaya çıkabilecektir.

Müesseselerin gençler üzerindeki etkilerinin önemini böylece belirttikten sonra çizmeğe çalışacağımız üç tipe sıra gelmiş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi «Müstakbel idareci-önder» tipidir. Bu tipe dahil olanlar : millî ve siyasî problemlere önderlik tanırılar, âmmë olaylarının siyasî yönleriyle ileri derecede ilgilenirler, fikir kalıpları Türk düşünce sisteminden kaynak almakla beraber batı dillerinden hiç değilse birini kendisine mal etmiş oldukları cihetle onu kullanabilirler, genel kültür seviyeleri bakımından entelektüel kategoriye mensupturlar, ATATÜRK devrimlerini benimsemişlerdir, batı uygarlığına ulaşmanın lüzumunu sentezci bir görüşle savunurlar, çalışma alanlarını büyük bir ihtimal ile devlet hizmeti veya âmme sektöründe görürler.

İkinci tip «Mesleğe bağlı» tiptir. Bu tipe dahil olanlar mesleki formasyonu ön planda tutarlar, geçiş halinde bulunan bir toplumun problemlerini gelenekçi değer hükümleri yardımı ile çözmeye çalışırlar, âmme meselelerini rasyonel düşünce ile değil, daha çok küt-

le haberleşme vasıtalarının telkin ettikleri yorumculara uygun olarak tahlil ederler, batı dil hazinesini lise seviyesinden ileri götürmemişlerdir, ATATÜRK devrimlerini ancak şeklen benimserler, istikbalde karar vermeğe bağlılık, sorumluluk dolu mevkiilerden çok alışma ve tecrübe ile elde edilen emin bir mesleği seçmeği düşünürler, çoğunlukla yeni gelişmeğe başlayan yüzbin nüfuslu Anadolu şehirlerinden gelirler ve kademe kademe ilerlemeği sağlıyan bir sosyal yükselişi gaye edinirler.

Üçüncü tip «Başarıcı manager» tipidir. Bu tipi temsil edenler, sosyal ilimler alanında öğretim görmekte beraber ekonomik ve teknik problemlere öncelik tanır, faal siyasetle ilgisizdirler, özel hayatlarına yüksek derece endüstrileşmiş toplumlara has standart ve değer hükümlerini uygularlar, fikir kalıplarıyla kanaatlerini öğretim gördükleri Anglo - Amerikan fikir hazinesinden olduğu gibi aktarırlar, ATATÜRK devrimlerini batı uygarlığın tabii sonuçları olarak bilerek veya bilmeyerek benimserler, üniversite tahsilinden sonra kazanç sağlıyan işlere değer verirler ve işadamlarına üstün prestij atfederler, hemen hemen istisnasız orta sınıfın üst tabakasına mensup ailelerin çocukları bulunurlar ve istikbalde sürekli gayretler gerektiren bir karyerden pek, tatmin edici karşılığı sağlıyan bir «iş» (job) tercih etmeğe mütemayildirler. Bunlara kısaca «dışarı yönelmiş» tip de denebilir.

Daha çok kendi özel görüşümüzden vasıflarını belirtmeğe çalıştığımız bu tiplerden birincisine «yaratıcı, ülkücü, dinamik» tip, ikincisine «gelenekçi, tatbikatçı, statik» tip, üçüncüsüne de «başarıcı, maddeci, manager» tip denilebilir.

N e t i c e

Anketin genel sonuçlarını tasnif maksadile yaptığımız bu tipolojiden sonra sıra anketin gayelerinin değerlendirilmesine gelmiş bulunmaktadır.

I — Birinci gaye Türk üniversite gençliğin bir kısmı arasında aktif, pasif ve maksatsız serbest zaman faaliyetinin dağılımını tesbit etmekte. Bu konuda denilebilir ki film ve radyo gibi iki kudretli kütle haberleşme vasıtası Türk gençlerinin serbest zamanını geniş ölçüde doldurmakta, dolayısıyla pasif, yani yumuşak serbest zaman

faaliyetleri ağır basmaktadır. Buna karşılık ancak ATATÜRK devrimleri yolu ile memleketimize yerleştirilmeğe çalışılan dans ve operaya devam gibi medenî alışkanlıkların dengeli bir şekilde yerleşmediği, bunu en çok batılı fikir kalıpları içinde yetiştirilen gençler tarafından benimsendiği göze çarpmaktadır. Nihayet kahveye devam, maksatsız dolaşma nevinden serbest zaman faaliyetlerine Türkiye'de verilen büyük önemin sebebinin herşeyden önce gençliğin tercih şıklarının azlığında, başka bir deyimle yapabilecekleri faaliyetlerin imkân ve bilgi darlığında aramak gerekir.

II — Gençlerin çalışma suretilerinde dışarda para kazanmaları ile burslu veya harçlık sahibi olma halinin kısacası ekonomik faktörlerin serbest zaman faaliyetine tesir derecesine gelince, bu konuda fazla masraf gerektiren bazı sporların (tenis, kayak, bisiklet) yapılmasının, seyahatlere çıkmanın fazla sayıda kitap satın alınmasının, sinema, tiyatro, çaylara devam etmenin öğrencilerin sosyo-ekonomik durumu ile yakından ilgili olduğu görülmektedir. Buna karşılık mes. kahveye devam etmenin öğrencinin malî durumu ile ilgili olmayan faydasız ve zararlı bir alışkanlık olduğu anlaşılmaktadır. Şuhalde ekonomik tablonun yardımı ile öğrencilerin serbest zaman faaliyetinin yönelişinde malî düşüncelerden başka sosyal davranış ve vaziyet alışlarının da tesir ettiği görülmektedir.

III — Araştırma konusuna giren diğer bir husus Türk üniversite gençliğinin içtimailik duygusunun ölçülmesi ile ilgili bulunuyordu. Bu alanda Türkiye gibi geçiş halinde olan bir toplumda kolektif yani grup halinde yoksa tekli arkadaşlık nevinin daha uygun olduğu tesbit edilmeğe çalışılmıştır. Alınan çeşitli sonuçlara göre Türk üniversite gençliğinin yüksek derecede endüstrileşmiş ülkelerde olduğu gibi klişeleşmiş, standart, kolektif, sosyal münasebetlere pek fazla itibar etmediği, daha samimî, ferdi bir arkadaşlığı, tercih ettiği görülmektedir. Bununla beraber sosyal dayanışma ve müessesese ruhunun kuvvetli olduğu fakültelerde (mes. Siyasal Bilgiler Fakültesi ile kız, erkek yurtlarında) veya batılı vaziyet alışlarının fazlasıyla benimsendiği müesseselerde (Ortadoğu üniversitesi İdarî İlimler fakültesi) kolektif arkadaşlıkların trendi kuvvet kazanmaktadır.

IV — Araştırmamızın diğer bir önemli gayesi, serbest zaman yönelişinde aile, komşu, akraneler gibi aslî gruplarla çevrenin sos-

yal baskısının tesirini incelemek, gençliğimizin şehirli veya taşralı olmasına göre bellibaşlı sosyal devrimlere uyma derecesini tesbite çalışmaktı.

Bu konuda şehirli veya taşralı ayırımının bilhassa batılı yaşayış kaidelerinin benimsenmesi bakımından son derece mânalı olduğu ifade edilebilir. Fikrî hoş görürlükten başlayarak günlük hayatımızın teferruatlı hareket kaidelerine kadar uzanan çeşitli kesimlerinde taşralı öğrenci - hele yabancı dil öğretiminden uzak kalması halinde - küçük şehir ve kasabaların devam edegelmiş gelenek ve değer hükümlerini beraberinde sürüklemektedir. Bu bakımdan erkeklerin genç kızlarımıza nispetle çok daha muhafazakâr ve mutaassıp oldukları da söylenebilir. Genç kızlarımız müzik, sanat, edebiyat, gibi genel kültürü ilgilendiren alanlarda erkek arkadaşlarına nispetle daha fazla merak ve ilgi göstermektedirler. Şehirli gençlerin A|T|A|T|Ü|R|K devrimlerini şahsî hayatlarına uygulamak hususunda gösterdikleri büyük istekliliği, böylece herşeyden önce modern yaşayışı benimseyen, destekleyeci geniş anonim kütleleri sinesinde barındıran büyük şehrin mânevî teşvikinde, ikinci planda ise gençlerin daha önce yetişmiş oldukları aile yuvaları ile öğretim müesseselerinde aramak gerekir. ATATÜRK 1924 de şöyle demişti : «Türklerin asırlardan beri takip ettiği hareket devamlı bir istikamet muhafaza etti : biz daima şarktan garbe yürüdük!» Gerçekten de bu araştırma - her zaman çoğunluğun kanaatini aksettirmemekle beraber - daha rasyonel, daha asrî ve uygar bir düşünceye doğru cesaret veren hamlelerin bulunduğunu göstermektedir.

V — Araştırmanın bir gayesi de üniversiteli gençliğin ne gibi faaliyetlere girişmek istediğini ve neleri yapamadığını sıralamak suretile karşılaştıkları engellerle besledikleri ümitleri tesbit etmekte. Bu konuda en sevindirici husus Türk gençlerinin oldukça mânalı bir nispet içinde serbest zamanlarında, yabancı dil öğrenimine rağbet etmeleridir. Gençler yazı yazmak, resim yapmak, tartışmak gibi arzuladıkları fikrî meşguliyetler yanında daha fazla müzik dinlemek, spor yapmak, seyahat etmek dileğini de taşımaktadırlar. Ancak gençlerimizin dileklerle, halen giriştikleri serbest zaman faaliyetleri arasında fazla bir farklılığın bulunmayışı, dikkati çekmektedir. Bunun sebebini geniş ölçüde gençlerimizin harp, olağan-

üstü haller, geleneklere bağıllık gibi çeşitli sebeplerle batı dünyası ile ancak vasıtalı ve dar temaslara yapmalarında, dolayısıyla sınırlı bir görüş ve düşünce ufkuyla sahip olmalarında aramak gerekir. Gençlerimizin maddî ve mânevî bakımdan en büyük ihtiyacı her gün faydalı temaslarda bulunabilecekleri ve çeşitli fakültelerde okuyanlarla karşılaşmak suretile yeni arkadaşlıklar kurabilecekleri, çeşitli dergi ve kitapların bulunduğu, batı müziğini doya doya dinliyecekleri bol sayıda gençlik üniversite lokallerinin kurulmasıdır. Bu kültür mihrakları hiç şüphesiz ki gelecek kuşaklara serbest zamanlarını daha ilgi çekici ve daha verimli bir şekilde değerlendirmeye yardımcı edecektir.

EK : I

ÇEŞİTLİ AVRUPA MEMLEKETLERİNDE SERBEST ZAMAN FAALİYETİ HAKKINDA YAPILAN AMRİK ARAŞTIRMALAR

Avrupa'nın çeşitli ilmî çevrelerinde serbest zaman faaliyetleri-bizatihî bir gaye veya süje olarak ele alınmaksızın - kültür ve sanat tarihçileri, folklor uzmanları, ves. gibi değişik disiplin ve formasyona sahip ilim adamları tarafından farklı usullerle işlenmiştir. Ancak bu konunun amprik yoldan ilmî ve sistematik şekilde araştırılması, Avrupa'da bilhassa son on yıl zarfında bir hayli kabarık ilmî ctütlerin yayınlanmasına sebep olmuştur. Nitekim Stresa'da toplanan 4 cü Dünya Sosyoloji kongresinde Avrupa'da bu alanda son yıllarda yapılmış 36 etüde ait bir tebliğ sunulmuştur. Ancak genel bir yorum sistemi ile yeterli bir metot birliği yoksunluğu sebebiyle, bu alanda toplanmış olan materyelin mukayeseli olarak değerlendirilmesi bazı güçlükler arz etmektedir. İşte bu sebeplerin tesiri ile olsa gerektir, UNESCO teşkilâtı endüstrileşmiş ülkelerin çeşitli sosyal bünye ve teknik kademelerinde serbest zaman faaliyetlerini mukayeseli bir şekilde incelemek üzere 1956 da Amsterdam'da bir Milletlerarası Serbest Zaman faaliyet ve sosyal ilimler etüt grubunun kurulmasını desteklemiştir. (International Study Group on Leisure and the Social Sociences). Bunun sonucunda halen Belçika, Danimarka, Fillandiya, Fransa, Federal Almanya cumhuriyeti, İsrail, İtalya, Hollanda, Polonya, İsviçre ve Yugoslavya olmak üzere onbir memlekette koordine edilmiş etütler yürütülmektedir. Bu genel etütlerde çeşitli millî araştırmalara ait bilgilerden başka, serbest zaman faaliyetinin süresi, çeşitli serbest zaman faaliyetlerinin neveleri, çalışma ve sosyal hayat ile serbest zaman faaliyeti arasındaki münasebet gibi özel problemlere de yer verilecektir. Henüz bitirilmemiş olan bu genel etüdün çerçevesinde çeşitli memleketlerde yapılan araştırmaların başlıcaları şunlardır :

1 — *Belçika* :

Liège üniversitesi Sosyoloji enstitüsü Prof. Clemens'in başkanlığı altında 1956 yılından itibaren 68 komünü kapsayan bir taşra etüdüne başlamıştır. Bu incelemelerin gayesi, taşra hayatının serbest zaman faaliyeti ile ilgili olarak sağlamış olduğu kollektif kolaylıkları, halkın alışkanlığını ve kültürel imkânlar hakkındaki bilgi derecesini tesbit etmektir. Bu arada işçilerin tatillerini geçirme tarzı da araştırılmak istenmektedir.

2 — *Danimarka*

Danimarka'nın 22.000 nüfuslu ve Kopenhag'dan 56 kilometre mesafede bulunan Slagelse şehrinin yetişkinler Eğitimi konseyi, yetişkinler eğitiminin çeşitli faaliyet şekilleri ile bu alanda duyulan ihtiyacı tesbit etmek gayesile bir araştırma yapmıştır.

Bu araştırma çerçevesinde a) 1957 - 58 kış aylarında çeşitli akşam kurslarına devam eden şahıslar bir ankete tâbi tutulmuşlardır, (1.496 cevap b) Slagelse şehrinin genel nüfusunun kültürel faaliyetleri tesadüfî örnekleme metoduna dayanan bir genel anket yolu ile ölçülmüştür. Ayrıca bazı homojen grupların okuma itiyatları, okul çağındaki çocukların serbest zaman faaliyeti incelenmiştir. Bundan başka Kopenhag'daki Sosyal İlimlerin Enstitüsü Prof. Friis'in başkanlığında çalışma saatlerinin azaltılması ile ilgili bir etüt yapmıştır.

3 — *Finlandiya*

Helsinki üniversitesinin Sosyal İlimler Enstitüsünün Araştırma bölümü «Tatil ve sosyal yorgunluk» konusunda bir incelemeye girişmiştir. Genel ipoteze göre yıllık tatil, yorucu bir grup çalışmanın yaratmış olduğu «sosyal yorgunluğu» geçici olarak yarıda kesmektedir. Bundan başka aynı enstitü 1956 da Mr. Heinila'nın başkanlığında 10.000 kişilik bir şehrin erkek nüfusu arasındaki spor ve serbest zaman faaliyetleri konusunda bir araştırma yapmıştır.

4 — *Fransa*

Joffre Dumazedier'nin başkanlığında bulunan «Groupe d'études des loisirs et de la culture populaire» (Serbest zaman faaliyeti ve

halk kültürü ile ilgili etüt grubu), Sosyolojik İncelemeler merkezine bağlı olarak çeşitli etütler yapmıştır. Bunlardan en şümüllü olanı Annecy'de yapılan incelemelerdir. 1955 başlanmış olup, 1957 tamamlanmış olan bu etüt üç değişik örneğin psiko - sosyolojik etüdünü kapsamaktadır : a) 14.000 haneyi içine alan temsili bir örnek, b) Şehrin kültürel teşekküllerinde faal olarak vazifeli bulunan 750 kişi ile yapılan mülâkatlar, c) 50 biyografiyi ihtiva eden tipolojik bir örnek.

Annecy etütleri «Serbest zaman faaliyeti ve toplum» başlığı altında üç cilt halinde yayınlanmış bulunmaktadır. Fransa'daki Produktivite ajansı Fransa'nın okuma alışkanlıkları konusunda etraflı bir etüt yaptırmıştır. Bu etüt «faal» olarak kabul edilen 150 kişi üzerinde yapılmış ve a) evde ailenin okuma alışkanlıkları ile b) okunan malzemeyi ihtiva etmektedir.

5 — *Batı Almanya*

200.000 nüfulu bir endüstri şehri olan Krefeld'de, Avrupa Endüstri Sosyolojisi araştırma merkezi Prof. Specht ve Dr. Liebermann'ın başkanlığında 15-24 yaşları arasındaki gençlerin cumartesi ve pazar günleri ne gibi faaliyetlerle meşgul olduklarını incelemişlerdir.

Ayrıca Köln üniversitesinin Sosyal ve İdarî İlimler Araştırma enstitüsünün Sosyoloji bölümü Prof. König ve Dr Schenck'in idaresi altında 1956 da «Serbest zaman faaliyeti ve aile», 1957-58 de «Kütle haberleşme vasıtaları ve toplum» konularında 1500-800 mülâkat arasında değişen şümüllü araştırmalar yapmışlardır.

6 — *İsrael*

Kudüsteki Henrietta Szold enstitüsü Dr. M. Smilansky'nin idaresi altında 14-18 yaşları arasında buluş çağındaki gençlerle 18-25 yaşlarındaki gençlerin serbest zaman faaliyetlerini incelemiş bulunmaktadır. Bu araştırmanın gayesi devamlı bir muhaceret akımı karşısında bulunan ve bünyesi intibak ve gelişmesi ölçmektir. Bu incelemeler dört kademede cereyan etmektedir : a) 30.000 nüfuslu bir şehirde her yıl tekrar edilen bir etüt, b) Çeşitli menşeilere gelen göçmenleri barındıran bir toplumda 24-25 yaşlarındaki gençlerin

serbest zamanla ilgili problemleri, c) Değişik bölge, şart ve çevrelerden ileri gelen problem, d) Sinema ve televizyonun okuma alışkanlığına tesir derecesi.

7 — *İtalya*

1957 de Milano'da Umanitaria'nın teklifi üzerinde çeşitli enstitü araştırma gruplarının üyelerinden müteşekkil bir komite kurulmuştur. Bu komite «uzun vadeli serbest zaman faaliyetleri ile ilgili programlar» yürüten kültürel teşkilâtları incelemiştir.

Diğer bir öncü araştırma Milano'da mesleki öğretim gören genç işçiler üzerinde uygulanmıştır. Buda şehir ve taşradan gelen gençlerin serbest zaman faaliyetleri tesbit edilmiştir. 8.000 nüfuslu bir komün araştırması ise endüstrileşme yolunda bulunan geleneksel bir endüstri toplumunun sosyolojik ve psikolojik değişimlerini kavramağa çalışmıştır.

8 — *Hollanda*

1957 yılının sonuna doğru «Serbest zaman kullanılışı» konusunda Disiplinler Arası İstişarı bir komite kurulmuştur. Bunun yanıbaşında Hollanda merkezi İstatistik Enstitüsü 1955 - 56 kışında Hollanda'nın serbest zaman faaliyetleri çok etraflı bir inceleme yapmış ve etüde 12 yaşından yukarı bütün nüfusu temsili örnekleme yolu ile dahil etmiştir. Sekiz cildi kapsıyan bu geniş etüt şu kısımları ihtiva etmektedir : Geceleri ve hafta sonları yapılan faaliyetler ; sinemaya devam ; okuma alışkanlıkları ; toplum hayatı tiyatro ve müzik ; hobby'ler ; sosyal çevre ve serbest zaman faaliyeti.

9 — *Polonya*

Varşova üniversitesinin sosyal Pedagoji enstitüsüne bağlı bir araştırma ekibi Pruskow adlı 30.000 nüfuslu ve Varşova'ya 19 mil mesafede bulunan bir endüstri peyk şehri halkı üzerinde araştırma yapmışlardır. 500 kişiyi kapsıyan bu etüde mesleklerle göre seyahat alışkanlığı, sarfedilen para, ves. gibi hususlar araştırılmıştır. Aynı enstitü birkaç yıldan beri başkent bir işçi mahallesinde okuma alışkanlığı konusunda da bir etüt yürütmektedir.

10 — İsviçre

Bu alanda memleket çapında bir etüt yapılmamış olmakla beraber Cenevre üniversitesinin Sosyolojik Araştırma Merkezi Cenevre kantonuna münhası olmak üzere 20 yaşındaki kadın ve erkeklerin serbest zaman faaliyeti konusunda bir araştırmaya girişmiş bulunmaktadır. Ayrıca Demir ve Saatçilik endüstrisi İşçi Federasyonu bu endüstride çalışan işçilerin günde serbest zaman faaliyetlere ne kadar vakti ayırabildiklerini incelemiştir. Buna benzer şekilde Zürih İstatistik Enstitüsü ve Ailelerin Halk Hareketi teşekkülleri bu alanda araştırmalara girişmiş bulunmaktadır.

11 — Yugoslavya

1958-59 yılında Trbovlje (15,000 nüfus), Vrknika (3,000 nüfus) ve Medvode (2,500 nüfus) olmak üzere üç farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip şehirlerde yetişkinlerin serbest zaman faaliyetleri konusunda araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırma sendikalar Birliği, İşçiler Öğretim Derneği ve Ljubljana Sosyal İlimler Enstitüsü tarafından desteklenmiştir. Bu etüdün çerçevesinde a) 100 aile başkanının ve 100 işçinin günlük programı incelenmiş ve kültürel faaliyetde bulunan liderlerle mülâkatlar yapılmıştır, b) Anket, seçilen üç şehirde tatbik edilmiştir, c) Serbest zaman faaliyetinin gelişimi ve tesirliliği âlçülmüştür. Bu etüdün genel sonuçları serbest zaman faaliyetinin meslek, aile hayatı, sosyal katılma ve yetişkinler eğitimi ile olan münasebet tarzlarını artaya koymuştur.

Bundan başka 1958 de Federal İstatistik Enstitüsü endüstride çalışan 27.478 kadın işçisinin günlük, haftalık ve yıllık serbest zaman faaliyetlerini araştırmışlardır. Bu araştırma kadınların serbest zaman faaliyetinin meslekî vasıfları, gelir imkânları, tahsil derecesi ve herşeyden önce aile yapısı ile ilgili olduğunu göstermiştir. Nihayet Belgrad'daki Sosyal İlimler Enstitüsü işçiler, Slovenya'daki benzer müessese ise 13.000 çırak üzerinde aynı konuda araştırmalar yapmışlardır.

12 — Serbest Zaman Faaliyetleri ve Sosyal İlimler Milletlerarası Etüt Grubu :

«International Study Group on Leisure and the Social Science», çeşitli Avrupa memleketlerinde gerçekleştirilen değişik araştırma-

lardan elde edilen bilgileri toplayıp merkezî bir kartoteke geçirmeğe çalışmaktadır. Bu kartotek muhtelif milletlere mensup araştırmacılar ve kültürel faaliyetlerden sorumlu olan liderlere Avrupa'daki bilimsel çalışmalar hakkında bilgi vermeğe yarayacaktır. Bu alanda ilk önemli ve sistematik bibliyografya Fransa'da 1959 da yayınlanmıştır : Joffre Dumazedier ve F. de Chamacé, Les Sciences Sociales du Loisir Bibliographie Française et Guide d'Orientalion Documentaires, Centre d'Etudes Sociologiques, Paris 1959.

BİRLEŞİK AMERİKA'DA SERBEST ZAMAN FAALİYETLERİLE İLGİLİ İLMİ ARAŞTIRMALAR

Serbest zaman faaliyetleri konusunda Amerikan sosyologları tarafından son altmış yıl süresince yapılmış araştırmalar o derece zengin ve çeşitlidir ki bunların tümünün sıralanması imkânsızdır. Buna karşılık Birleşik Amerika'da bu konuda yapılan araştırmalar çeşitli safhalar kaydetmiştir. Bunların başlıcalarını burada özetlerken, kavramın kazanmış olduğu farklı anlamları da belirtmiş olacağız.

Serbest zamanla ilgili ilk önemli sosyolojik araştırma 19 cu yüzyılın sonuna doğru Thorstein Veblen'in «Serbest zamana sahip sınıfın teorisi» (The theory of the leisure class) adlı eserile meydana gelmiştir. Bu eserde serbest zaman faaliyeti bizatihî bir gaye olarak ele alınmıştı ve maksat da bu faaliyetlerin önemi üzerine dikkati çekmekti.

Aslında bir iktisatçı olan Veblen, eserile serbest zaman faaliyetleri sosyolojisine iki yeni unsur kazandırmıştır. Bunlardan biri toplum hayatında serbest zaman faaliyet faktörünün önemi, diğeri bu nevi faaliyetlerle sosyal yapı arasındaki yakın ilginin önemini belirtmesidir. Veblen'in içinde yaşamış olduğu 19 cu yüzyıl sonlarında serbest zamanları dilediği şekilde kullanma, seçkinler zümresinin imtiyazı sayılıyordu. Bu açıdan bakılınca, en geniş ölçüde serbest zaman faaliyetine girişebilenler, istihsal vetiresinde çok az bir iştirak payı bulunanlardır ve genel olarak topluma dinamik bir kuvvet kazandırmıyorlardı. Hernekadar bu görüş endüstrileşmeden sonra tamamen farklı bir karaktere bürünmüşse de, Veb-

len'in serbest zaman faaliyet tiplerine dair etüdü konunun ilk defa bilimsel açıdan işlenmesi konusunda değerini muhafaza edecektir.

Bu alanda ikinci önemli safha 1929 yılında Robert Lynd'in «Middletown» (Ortaşehir) adlı eserile başlamış sayılır. Bu sırada endüstri sosyolojisi Elton Mayo'nun araştırmaları sayesinde yeni mesafeler katediyordu. Lynd de yepyeni bir amprik metotla serbest zaman faaliyetlerinin şehir yaşayışı ile nasıl bağdaştıklarını araştırmağa koyulmuştur. Bu yoldan 19 cu yüzyılın sonu ile 1925 arasındaki farklılıklar belirtildi ve teknik gelişmelerin geleneksel serbest zaman faaliyetlerine nasıl tesir ettiği ortaya çıkarıldı. «Middletown» araştırması herşeyden önce bize 1929 yılında ortalama bir Amerikalının yaşayışını olanca realizmi ile canlandırmaktadır. Fakat Lynd'in asıl hizmeti serbest zaman faaliyetlerini genel bir problem yerine mahallinde, çevresi ile birlikte bilimsel metotlarla incelemeğe kalkışmasıdır. Böylece serbest zaman faaliyeti tek başına etüt edileceği yerde, toplumda yer alan fertlerin sosyal intibak derecelerini aksettiren bir vasita sayılmağa başlandı. Lynd bu düşüncesindeki isabeti doğrulamak için 1935 de Middletown'u tekrar gözden geçirmiş ve «Middletown'ın Transition» adlı eserinde 1929 ekonomi buhranının sebep olduğu sosyal ve kültürel değişimleri inlemeğe çalışmıştır. (Eserlerin birincisi Robert S. Lynd ve Helen Lynd, Middletown, New York, Harcourt, Brace and Co. 1929 ; ikincisi Robert Lynd and Helen Lynd, Middletown'ın Transition, New York, Harcourt, Brace and Co. 1935).

Serbest zaman faaliyetlerinin Amerikan ilim çevrelerindeki değerlendirilme gayretleri 1941 - 47 yıllarında bir antropoloji profesörünün beş ciltlik araştırması ile üçüncü safhaya girmiş sayılır. Lynd Warner, «Yankee City Series» başlığı altında «modern bir toplumda statü sistemlerini» incelemeğe çalışmış ve küçük bir şehirde üç yıl süresince devam ettirmiş olduğu bu araştırma ile ferdi davranış mekanizmalarının tahlilini yapmıştır.

Serbest zaman faaliyetleri ile ilgili davranış ve vaziyet alışları bu açıdan hareketle işlemiştir ; Warner sosyal evrimin kısmen ferdi davranışla tâyin edildiğine kanii olduğu cihetle, ilk önce apriori olarak sosyal kategorilerin tasnifine girişmiştir. Warner'in serbest zaman faaliyetleri sosyolojisine kazandırdığı yenilikler oldukça sert

bir şekilde tasnif edilen sosyal sınıfların kültürel özelliklerine ait toplu bilgilerdir. Metodolojik bakımdan ise Warner sadece ipotезler sıralamakla yetinmeyip, sonuçları ile birlikte istatistik bilgiler ve diyagramlar da eklenmiştir. Böylece serbest zaman faaliyeti ile ilgili her sınıfl sosyal faktörün muteberliğinin tahkiki mümkün olmuştur.

Amerikan ilim çevrelerinde serbest zaman faaliyetleriyle ilgili olarak yürütölen araştırmaların dördüncü ve son safhası, önceleri Paul Lazarsfeld, daha sonraları David Riesman'ın çalışmaları ile başlamaktadır. Bu dördüncü safhada basın, radyo, sinema ve televizyon gibi kütle haberleşme vasıtalarının sınırsız denecek derecede gelişmesi hükümetlerin olduğu kadar bilim adamlarının da dikkatini çekmiştir.

Paul Lazarsfeld hiç bir zaman doğrudan doğruya serbest zaman faaliyetlerini incelememiştir. Ancak Lazarsfeld bugünkü dünyada kütle haberleşme vasıtalarının önemi üzerinde durmak suretile günümüzün başlıca serbesz zaman faaliyeti sayılan radyo dinleme, gazete okuma, sinema ve televizyon seyretme nevinden meşguliyetlerin mahiyetini aydınlatmıştır. Bu arada Paul Lazarsfeld, Eliu Katz ile birlikte 1955 yılında yayınlamış olduğu «Personal influence» (Şahsî tesir ve nüfuz) adlı eserinde kanaatlerin teşekkül ve şekillenmesinde kütle haberleme vasıtalarının rolünü tesbit etmeğe çalışmakta ve bunun iki safhada a) radyo veya gazetelerden kanaat liderlere, b) liderlerden kütlelere doğru cereyan ettiğini belirtmektedir. Serbest zaman faaliyetleri ile ilgili olarak Lazarsfeld'in getirdiği yenilik kültürel faaliyetlerde de aktif bir azınlığın oynadığı role işaret etmek olmuştur.

Nihayet «The Lonely Crowd» (Münzevî kütle) adlı ve Amerikan millî karakterinin tahlilini veren eseri ile yeni ve eski dünyada büyük yankılar uyandırmış olan David Riesman, hem nazarı, hem amprık yönden serbest zaman faaliyetleri ile ilgilenmiştir. Riesman bu eserinde ferdin ancak serbest zaman faaliyetleri çerçevesinde serbest ve ihtiyarî bir intibak elde edebileceğini savunmaktadır. Bu sebeble nüfus ve teknoloji alanında olup biten değişiklikler her yerde toplumun karakteri ile birlikte gözden geçirilmelidir. Riesman ekonomik ve sosyal çevrenin fert üzerinde icra etmiş olduğu nüfuzu inkâr etmemekle beraber ferdî ve kolektif davranışın iki yönlü bir vetire olduğunu savunmaktadır.

Riesman'ın tahrik etmiş olduğu bu teorik araştırmanın tesirile 1955 de Chicago üniversitesinde Riesman'ın başkanlık etmiş olduğu bir Serbest Zaman Etüt merkezi kurulmuştur. Bu araştırma ekibinde Rolf Meyersohn ve Reuel Denney gibi ünlü sosyologlar da yer almıştı. Bu merkez üç belli konu ile ilgili olarak araştırmaları yapmıştır : a) Birincisi büyük şehirlerin dışında bulunan peyk veya banliyö şehirlerin (suburbia) serbest zaman alışkanlıklarını tesbit etmeğe çalışmıştır. Bu araştırmada bilhassa fertlerin ne gibi serbest zaman faaliyetlerine özendikleri tahlile çalışılmıştır.

İkinci araştırma ekibi iş ve serbest zaman faaliyetleri arasındaki münasebeti inceleyerek yakın istikbalde uygulanması muhtemel olan dört günlük hafta usulünde uzatılan hafta sonunun yaratacağı problemleri tahlil etmiştir.

Üçüncü araştırmanın mihrak noktası, kütle haberleşme ve vasıtaları teşkil etmiştir. Bu etüt çerçevesinde sinemanın seyirciler üzerindeki etkisi, ferdin kendini beyaz perdedeki kahramanla eşit sayma eğilimi ves. araştırılmıştır.

Serbest zaman faaliyetleri ile ilgili en son Amerikan menşeli ilmi yayın 1958 de Eric Larrabee ve Rolf Meyersohn tarafından derlenmiştir. Bu eserde Larrabée serbest zaman faaliyetleri ile ilgili nazarı fikirlerin değiştirilme zaruretine işaretle, endüstrileşmiş bir toplumda bu tip faaliyetlerin çeşitli görev ve anlamını yeniden gözden geçirme zaruretine işaret etmektedir.

Birleşik Amerika Devletlerinde gerçekleştirilmiş bulunan çok sayıdaki araştırmaların hacmini göz önünde bulunduran 20 th Century Fund adlı tesis bunlara dair toplu bir bibliyografya ve inceleme hazırlama vazifesini A. Heckscher ve Sebastian de Grazia gibi ünlü ve tanınmış iki siyasi bilginine tevdi etmiş bulunmaktadır. Bu eserin çok yakın bir zamanda tamamlanacağı gözü ile bakılabilir.

EK : II

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ANKET CETVELİ'NİN
ORİJİNAL METNİ

ÜNİVERSİTELİ ÖĞRENCİLERİN

SERBEST ZAMAN FAALİYETLERİ
HAKKINDA ANKET

1959

TALİMAT

- 1) Serbest zaman'ın tarifi, «Uyumak, yemek yemek, vücut temizliği yapmak, fakülteye gidip gelmek, ders veya bir işte çalışmak zamanı dışında kalan zaman» olarak kabul edilmiştir.
- 2) Anket, anonim karakterlidir. Öğrenci arkadaşlarımızdan **adlarını yazmamalarını** rica ederiz.
- 3) İşaretlemeğe başlanmadan, anketin bütünü hakkında genel bir fikir edinmek üzere, sorulara göz gezdirmek faydalı olur.
- 4) Üniversiteli öğrencileri daha yakından tanımak üzere tertiplenen ve Ankara Üniversitesinin bütün Fakültelerini içine alacak olan bu araştırmanın sonuçları yakında yayınlanacaktır.
- 5) Soruların **birden fazla şıkki** işaretlenebilir.

TEŞEKKÜR EDERİZ.

ÜNİVERSİTELİ ÖĞRENCİLERİN
SERBEST ZAMAN FAALİYETLERİ
HAKKINDA ANKET

Siyasal Bilgiler Fakültesi
Doçenti
Dr. NERMİN ABADAN

O K U M A

1 — Boş zamanlarınızda neler okursunuz ?

- a) Gazete c) Edebî eser (roman, hikâye, piyes, diğer eserler)
b) Dergi d) Meslekî ve teknik eserler

2 — Yukarıdakileri yalnız Türkçe mi yoksa yabancı dillerde mi okursunuz ?

- a) Yalnız Türkçe b) Yabancı dillerde de

3 — (Yalnız yabancı dillerde okuyanlar için)

Hangi dil veya dillerde okursunuz ?

- a) İngilizce b) Fransızca c) Almanca
d) Bunlardan başka dillerde ise hangisidir ?

4 — Gazeteyi devamlı mı yoksa ara sıra mı okursunuz ?

- a) Her gün b) Yalnız pazarları c) Ara sıra

5 — (Devamlı olarak gazete okuyanlar için)

Hangi gazete veya gazeteleri devamlı olarak okursunuz ?

6 — Bu gazete veya gazeteleri niçin okursunuz ?

- a) İnanılır haberler verdiği için
b) Siyasî düşüncelerime uygun düştüğü için
c) Alışkanlık icabı
d) İyi bir spor sahifesi olduğu için
f) Elime o geçtiği için

7 — Gazetede ilk okuduğunuz sütun nedir ?

- a) Sinema haberleri g) Zabıta
b) Ekonomik haberler h) Siyasî haberler
c) Yıldız falı i) Tefrika
d) Sanat sahifesi j) Sosyete dedikoduları
e) Spor sahifesi k) Karikatür
f) Başmakale

8 — Dergi okuyor musunuz ?

- a) Evet b) Hayır

9 — (Evet diyenler için) Hangi nevi dergileri okuyorsunuz ?

- a) Siyasî d) Spor
b) Ebedî e) Magazin (sinema, aktüalite)
c) İlmî f) Dinî
g) Mizahî

10 — Bulamadığınız takdirde en çok arayacağınız dergi hangisidir ?

11 — Edebî eser okur musunuz ?

- a) Evet b) Hayır

12 — (Evet diyenler için) Halen hangi neveleri okuyorsunuz ?

	Yerli	Yabancı		Yerli	Yabancı
a) Roman	☐	☐	e) Fikrî ve felsefî eserler	☐	☐
b) Hikâye	☐	☐	f) Polis romanları	☐	☐
c) Şiir	☐	☐	g) Mizahî eserler	☐	☐
d) Piyes	☐	☐	h) Diğer neveler	☐	☐

13 — Meslekî ve teknik kitap okur musunuz ?

- a) Evet b) Hayır

14 — (Evet diyenler için) Bunları hangi sebeple okuyorsunuz ?

- a) Merakımı tatmin için
b) İlerde veya halen maddî menfaat sağlama için
c) Genel kültürümü arttırmak için

15 — Umumiyetle okuduklarınızı nerede okursunuz ?

- a) Evde c) Otobüs, park, kantin, kahve gibi
b) Kütüphanelerde umumî yerlerde
d) Sınıfta

16 — Okuduklarınızı ne suretle elde ediyorsunuz ?

- a) Satın almak suretiyle b) Ödünç olarak

17 — Radyo dinler misiniz ?

- a) Evet b) Hayır

18 — Yalnız Türk radyo istasyonlarını mı yoksa yabancı radyolarını da mı dinlersiniz ?

- a) Yalnız Türk radyosunu
 b) Yabancı istasyonları da
 c) Sadece yabancı radyoları

19 — (Yabancı istasyonları dinleyenler için)

Yabancı radyoların yalnız Türkçe yayınlarını mı yoksa yabancı dillerdeki yayınlarını da mı dinlersiniz ?

- a) Yabancı radyoların yalnız Türkçe yayınlarını
 b) Yabancı dilde yapılan yayınları da
 c) Sadece yabancı dildeki yayınları

20 — En çok dinlediğiniz yabancı istasyon hangisidir ?

21 — Türk radyo programlarında en çok neler dinlersiniz ?

- 1 — Temsil
 2 — Spor haberleri ve maç nakilleri
 3 — Müzik programı : a) Alaturka şarkılar
 b) Halk türküleri
 c) Klâsik batı müziği
 d) Caz müziği
 e) Hafif batı müziği
 4 — Siyasî haberler : a) Ajanslar
 b) Radyo gazetesi
 c) Siyasî nutuklar
 5 — Dinî yayınlar
 6 — Özel programlar
 7 — Konuşmalar

K O N F E R A N S

22 — Konferansa gider misiniz ?

- a) Evet b) Hayır

23 — (Hayır diyenler için) Niçin ?

- a) Hoşlanmıyorum c) Zaman bulamıyorum
 b) Faydasız buluyorum d) Haberim olmuyor

24 — Belli bir günün saatında üç ayrı yerde, üçü de sizi ilgilendiren bir konferans, bir edebiyat matinesi, bir münazara tertiplenmiş olsa, hangisine gitmeği tercih edersiniz ?

- a) Konferans b) Edebiyat matinesi c) Münazara

S İ N E M A

26 — Sinemaya gider misiniz ?

- a) Evet b) Hayır

27 — Sinemaya sık gider misiniz ?

- a) Haftada bir c) Ayda bir
b) Haftada birden fazla d) Çok seyrek

28 — Sinemaya neden gidersiniz ?

- a) Belli bir konu veya sanat eseri görmek için
b) Sinemayı diğer eğlencelere tercih ettiğim için
c) Başka yapacak iş olmadığı için
d) Sırf ucuzluğu dolayısıyla
e) Beğendiğim bir artisti görmek için
f) Arkadaşlarımın ısrarlı tavsiyeleriyle
g) Reklamına kapılarak

29 — Hangi menşeli filmlere gidersiniz ?

- a) Türk b) Yabancı
c) Her ikisine

30 — Konu itibariyle hangi filmleri en çok tercih ediyorsunuz ?

- a) Danslı müzikal eğlencel filmler d) Aşk filmleri
b) Cınaî detektif filmleri e) Önemli bir tez işleyen
c) Kovboy macera filmleri filmleri
g) Kültür filmleri

T İ Y A T R O

31 — Tiyatroya gider misiniz ?

- a) Evet b) Hayır

32 — Tiyatroya devam şekliniz ?

- a) Hiç bir temsili kaçırmam
b) Bazı beğendiğim müelliflerin piyeslerine giderim
c) Ara sıra vakit buldukça giderim
d) Davet edildiğim zaman
f) Arkadaş grubundan ayrılmamak için

33 — Tiyatro ile sinemadan hangisini tercih edersiniz ?

- a) Sinema b) Tiyatro c) Fark gözetmem

34 — (Fark gözetmenler için) Neden ?

- a) Tiyatronun sanat yönünü daha kuvvetli bulduğum için
b) Tiyatroya daha seçkin bir halk tabakası devam ettiği için
c) Sinemanın imkânları daha geniş olduğu için

M Ü Z İ K

35 — Opera ve batı müziği konserine gider misiniz ?

- a) Evet b) Hayır

36 — Hangi konserleri tercih edersiniz ?

- a) Üniversite konserleri
b) Plâk konserleri
c) Diğer batı müziği konserlerini

37 — Pikap veya ses alma cihazı (teyp) âletiniz var mı ?

- a) Vardır b) Yoktur

38 — Opera ve konserlere neden gidersniiz ?

- a) Zevkime uygun müzik dinlemek için
b) Batı müziğine alışmak için
c) Arkadaşlarımın tavsiyesine uymak için
d) Cemiyet hayatının bir icabı olduğu için

39 — Sporla ilgileniyor musunuz ?

- a) Evet b) Hayır

40 — Sporla uğraşır mısınız ? Yoksa sadece seyirci olmakla yetinirsiniz mi ?

- a) Spor yaparım b) Sadece seyirciyim

41 — Müsabaka veya maçlara gider misiniz ?

- a) Çok sık c) Tesadüfen
b) Ara sıra d) Hiç

42 — Hangi sporu veya sporlarla ilgilenirsiniz ?

	Yapa- rım	Seyre- derim		Yapa- rım	Seyre- derim
c) Voleybol	☐	☐	a) Futbol	☐	☐
d) Tenis	☐	☐	b) Basketbol	☐	☐

	Yapa- rım	Seyre- derim		Yapa- rım	Seyre- derim
e) Pingpong	☐	☐	h) Yüzme	☐	☐
f) Güreş	☐	☐	ı) Kürek	☐	☐
k) Atletli jimnastik	☐	☐	i) Boks	☐	☐
l) Eskrim	☐	☐	j) Atletizm	☐	☐
g) Kayak	☐	☐	n) Bisiklet	☐	☐
			m) Okçuluk	☐	☐

43 — Taraf ve takım tutar mısınız ?

- a) Evet b) Hayır

44 — Tuttuğunuz takımın maçını seyir için bir başka şehre gittiğiniz olur mu ?

- a) Evet b) Hayır

45 — Maddi imkânsızlıklar yüzünden yapamadığınız bir spor nevi var mıdır ?

- a) Evet b) Hayır

46 — Varsa bunlar hangileridir ?

47 — Bir spor müsabakası yüzünden arkadaşınızla kavga ettiniz mi ?

- a) Evet b) Hayır

D A N S

48 — Danslı eğlence, balo veya partilere gider misiniz ?

- a) Çok defa c) Hiç
b) Ara sıra

49 — (Gitmeyenler için) Gitmemenizin sebebi nedir ?

- a) Bu nevi eğlenceleri tasvib etmediğim için
b) Böyle eğlencelere giden arkadaşım olmadığı için
c) Danstan hoşlanmadığım için
d) Masraflıdır

50 — Dans hakkındaki fikriniz nedir ?

- a) Hoş vakit geçirme vasıtasıdır
b) Dam ve kavalyeler için başbaşa kalma imkânını yaratır
c) Bir tanışma vesilesidir
d) Toplumumuzun göreneğine aykırıdır

- 51 — Sizce iki cinsten kimseler arasında gerçek arkadaşlık bağları kurulabilir mi ?
- a) Evet b) Hayır
- 52 — Karşı cinsten gerçek bir arkadaşınız oldu mu ?
- a) Orta okulda c) Ünitede
b) Lisede d) Hiç olmadı
- 53 — (Olmadı diyenler için) Böyle bir arkadaşını neden bulamadınız ?
- a) Ailem buna muhalefet ediyor
b) Muhitim hoş görmüyor
c) Böyle bir tipe henüz rastlamadığım için
d) İstemediğim için
e) Sıkılganlığımдан
- 54 — Müstakbel eşinizin karşı cinsten yakın arkadaşları olması evlenme kararınıza tesir edebilir mi ?
- a) Evet b) Hayır
- 55 — Aynı cins arasında yakın arkadaşlığın lüzumuna inanır mısınız ?
- a) Evet b) Hayır
- 56 — Fikrinize en uygun gelen bir arkadaşını mı yoksa bir grubu mu tercih edersiniz ?
- a) Tek arkadaşını b) Bir arkadaş grubunu
- 57 — Bir arkadaş grubuna hangi sebeple katılırsınız ?
- a) Görüşlerimiz uyduğu için
b) Yaşayış tarzlarını beğendiğim için
c) Ailemin tasvib ettiği bir grup olduğu için
d) Bazı kolaylıklar sağladığı için
- 58 — Tek bir arkadaşınız varsa, onu niçin tercih ediyorsunuz ?
- a) Mânevî bir destek bulduğum için
b) Çocukluktan beri tanıştığımız için
c) Gruplara katılmaktan hoşlanmadığım için
- 59 — Yakın arkadaşlarımızı her gün görme arzusunu duyuyor musunuz ?
- a) Evet b) Hayır
- 60 — Arkadaşlarınızla geçen zamanı bir fedakârlık sayıyor musunuz ?
- a) Evet b) Hayır c) Çok kere

61 — Arkadaşlarınızla her nev'i fikri problemleri tartışıyor musunuz ?

- a) Evet b) Hayır

62 — (Hayır diyenler için) Neden ?

- a) Vaktim olmadığı için
b) Tartışmadan bir sonuç beklemediğim için
c) Karşımdakilerin fikri seviyesini beğenmediğim için
d) Yanlış anlaşılacağımdan korktuğum için

63 — Kantin sizce en çok hangi maksada elverişlidir ?

- a) Yemek yemeğe
b) Bilardo, satranç oynamağa
c) Sohbet etmeğe
d) Ders çalışmağa
e) Kız erkek arkadaşlarla buluşmağa

K A H V E

64 — Kahveye gider misiniz ?

- a) Pek sık c) Hiç b) Ara sıra

65 — Kahveye neden gidersiniz ?

- a) Arkadaşlarla buluşmak için
b) Çeşitli oyunlarla hoş vakit geçirmek için
c) Sıcak ve ucuz bir dinlenme yeri olduğu için
d) Alışkanlık icabı
e) Maç veya spor yayınlarını dinlemek için

66 — Günün hangi zamanlarını kahvede geçirirsiniz ?

- a) Günün büyük bir kısmını
b) Yalnız sabahları
c) Akşam üzerleri
d) Geceleri

67 — Kahvede en çok ne ile uğraşırsınız ?

- a) Oyun oynamakla c) Etrafı seyir etmekle
b) Tartışmakla

68 — Kahveye gitmenizi teşvik eden ihtiyaç nedir ?

- a) Mesken şartlarının elverişsizliği
b) Aile muhيتينin anlayışsızlığı
c) Gençlerin uygun şartlarla devam edebilecekleri başka çeşit lokal-lerin bulunmaması
d) Bilmiyorum

69 — İçki içer misiniz ?

- a) Devamlı c) Hiç b) Ara sıra

70 — Nerede içersiniz ?

- a) Evde b) İçkili yerlerde c) Davetlerde

71 — Çok kerre yalnız mı, yoksa bir arkadaş grubu ile mi içersiniz ?

- a) Yalnız b) Arkadaş grubu ile

72 — Neden içersiniz ?

- a) Dertlerimi unutmak için
 b) İkrâmı reddedemediğim için
 c) Arkadaşlar zorladığı için
 d) Bir başarıyı kutlamak için
 e) Sosyal muhitin içmeği takdir ettiği için

H A Y A L K U R M A

73 — Boş vakitlerinizde uzun uzun sokakta dolaşır mısınız ?

- a) Evet b) Hayır

74 — Hangi maksatla dolaşırsınız ?

- a) Hava almak için
 b) Herhangi bir gruptan ayrı gezmek için
 c) Sokaklarda kalabalığı görmek için
 d) Karşı cinsten bir arkadaş edinmek ümidi ile

75 — Normal uyku zamanı dışında yatakta vakit geçirmeyi sever misiniz ?

- a) Evet b) Hayır

76 — (Evet diyenler için) Ne yaparsınız ?

- a) Düşünürüm c) Dinlenirim
 b) Hayal kurarım d) Okurum
 e) Çalışırım

77 — Hayallerinizde ne olmayı arzu edersiniz ?

- a) Din adamı olmak e) Milyoner olmak
 b) Büyük bir sanatkâr olmak f) Bilgin olmak
 c) Mesleğimin zirvesine ulaşmak şî olmak
 d) Cumhurbaşkanı veya başbakan olmak h) Başka bir memleket vatandaşı olmak

78 — Fakültemizin size sağlayabileceklerinden başka bir mesleğe girmeye niyetiniz mi ?

a) Evet

b) Hayır

79 — (Evet diyenler için) Hangisini ?

a)

b) Bilmiyorum

TALEBE TEŞEKKÜLLERİ

80 — Talebe teşekkürlerinde faal vazife almayı üniversiteli olmanın bir icabı sayar mısınız ?

a) Evet

b) Hayır

81 — (Hayır diyenler için) Neden ?

a) Derslerime mani olacağı düşüncesiyle

b) Umumiyetle işler bir kişiye yüklendiği için

c) Böyle işleri lüzumsuz bulduğum için

d) Seçilmediğim için

82 — (Evet diyenler için) Şahsen böyle bir vazife aldınız mı ?

a) Evet

b) Hayır

İ B A D E T

83 — İbadetin mahiyeti sizce nedir ?

a) Her zaman her şeyi fedâ ettirecek önemde ulvî bir mükellefiyet

b) Müsait zamanlarda yerine getirilmesi gereken bir mükellefiyet

c) Şahsın takdirine kalmış bir husus

d) Bir alışkanlık

e) Bir gösteriş

84 — Sizce kâinatın hâkimi olan yüce bir yönetici kuvvet varmıdır ?

a) Vardır

c) Bilyorum

b) Yoktur

85 — (Evet diyenler için) Neden ?

a) Mânevi bir destek olduğu için

b) İnsan zekâsının çözemediği meseleleri açıkladığı için

c) İlahî adaletten çekindiğim için

d) Ailem bana bu telkinde bulunduğu için

e) Sosyal muhitin eğilimine uymak için

86 — Dindar sayılmak için şarap yasağına riayet etmek, oruç tutmak, domuz eti yememek ve kadınların örtünmesi gibi sıkı kurallara riayet etmek şartı mıdır ?

a) Evet

b) Hayır

87 — Dini bayram günlerini nasıl geçirirsiniz ?

a) Sadece aile büyüklerimi ziyaretle

b) Evimize gelenlere iadei ziyaretle

c) Fırsat olursa şehir dışı bir geziye çıkmakla

d) Evde oturup ziyaretçilere çıkılmayarak

MİSAFİR KABULÜ VE ZİYARET

88 — Boş zamanınızda evde misafir ağırlıyor musunuz ?

a) Her gelen misafirle istiyerek oturup konuşuyorum

b) Mesken şartları dolayısıyla gelen misafirle oturma zorundayım

c) Sadece akranım olanlarla konuşurum

d) Ailemin zoru ile her misafire çıkıyorum

89 — Boş zamanınızda ziyarete gider misiniz ?

a) Çok sevdiğim yakın arkadaşlara yalnız olarak giderim

b) Ailemle birlikte giderim

c) Gruptan ayrılmamak için giderim

d) Ziyarete gitmek âdetim değildir

BOŞ ZAMAN FAALİYETLERİ

90 — Herhangi bir müzik âleti çalar mısınız ?

a) Piyano

f) Akordiyon

b) Keman

g) Nefesli bir saz (flüt, armonika)

c) Saz, bağlama

i) Hiç biri

d) Kemeçe, tulum

1) Bunlardan başka biri

e) Mandolin

91 — Resim sergilerine gider misiniz ?

a) Evet

b) Hayır

92 — Hangi nev'i resimlerden hoşlanırsınız ?

a) Klâsikler

b) Empresiyonist, kübist gibi modernler

c) Non - figüratifler

93 — Resim yapar mısınız ?

- a) Yağlı veya sulu boya
b) Renkli veya karar kalem
c) Karikatür
d) Hiçbirini

94 — Elişleri ile meşgul olur musunuz ?

- a) Oyma ve marangozluk
b) Nakış
c) Dikiş
d) Örgü
e) Elektrik, musluk, kilit gibi küçük tâmir işleri
f) Hiç biri

95 — Koleksiyon yapma merakınız var mı ?

- a) Evet b) Hayır

96 — Hangileri :

- a) Pul d) İmza
b) Eski paralar e) Diğer nev'iler
c) Antika

K U R S L A R

97 — Lisan kursları ile ilginiz var mı ?

	Gittim	Gidiyorum	Gitmek isterdim
a) İngilizce			
b) Fransızca	☐	☐	☐
c) Almanca	☐	☐	☐
d) İtalyanca	☐	☐	☐
e) İspanyolca	☐	☐	☐
f) Başka dillere	☐	☐	☐
g) Yoktur ☐	☐	☐	☐

98 — Diğer kurslarla ilginiz var mı ?

	Gittim	Gidiyorum	Gitmek isterdim
a) Daktilo			
b) Steno	☐	☐	☐
c) Muhasebecilik	☐	☐	☐
d) Kur'an	☐	☐	☐
e) Biçki - Dikiş	☐	☐	☐
f) Bunlardan başka kurslar	☐	☐	☐
g) Yoktur ☐	☐	☐	☐

99 — Masraflarınızı hangi kaynaktan karşılırsınız ?

- a) Ailemden harçlık alırım
- b) Burs alırım
- c) Burs ve harçlık alırım
- d) Bütün ihtiyaçlarımı çalışmakla karşılarım
- e) Bazı ihtiyaçlarımı karşılamak için çalışırım

100 — Boş zamanınızdaki faaliyetleriniz için ortalama olarak ayda kaç para harcarsınız ?

- 0 - 25 TL.
- 25 - 50 TL.
- 100 TL. den yukarı
- 50 - 100 TL.

YAZ BOYUNCA FAALİYETLER

101 — Yaz tatilinizi nasıl geçirirsiniz ?

- a) Dinleniyorum
- b) Aileme evde veya büroda yardım ediyorum
- c) Aileme maddî yardım için dışarda çalışıyorum
- d) Kışın harcıyacağım parayı temin için bir yerde çalışıyorum
- e) Yaz kış bir işte çalışıyorum
- f) Ders çalışıyorum

102 — Tatilde niçin çalışmıyorsunuz ?

- a) İş bulamadığım için
- b) İhtiyacım olmadığı için
- c) Burslulara çalışmak yasak olduğu için
- d) Bulabileceğim bir işi sosyal mevkiime yakıştıramadığım için
- e) Ailem müsaade etmediği için
- f) Sıhhatim elverişli olmadığı için

103 — Yazın denize girer misiniz ?

- a) Evet
- b) Hayır

104 — (Hayır diyenler için) Niçin ?

- a) Bulduğum yerde yüzmeğe elverişli yer yoktur
- b) Sevmiyorum
- c) Muhitim plâja gitmeği hoş görmüyor
- d) Sıhhatim müsaade etmiyor

105 — Kızkardeş ve eşinizin siz yanında iken nerede denize girmesine müsaade edersiniz ?

- a) Herkese açık olan plâjda
- b) Tenha bir kumsalda

- c) Aile kamplarında
d) Hiç bir yerde

106 — En çok severek yaptığınız boş zaman faaliyeti nedir ?

107 — Boş zamanınızda uğraşmayı isteyip de yapamadıklarınız nelerdir ?

108 — Cinsiyetiniz :

Erkek

Kadın

109 — Yaşınız :

110 — Medeni haliniz :

Bekâr

Sözlü

Nişanlı

Evli

111 — Doğduğunuz yer :

112 — Halen ailenizin oturduğu yer :

113 — Babanızın mesleği nedir veya ne idi :

114 — Mezun olduğunuz lise :

115 — Ankara'da nerede oturuyorsunuz :

- a) Ailemin yanında
b) Yurdda
c) Akraba veya tanıdıklarımın yanında
d) Kiralık bir odada
e) Otelde

S O N

BİBLİYOGRAFYA

GENEL BİBLİYOGRAFYALAR :

«Serbest zaman faaliyetleri» konusundaki en geniş ve etraflı bibliyografya Eric LARRABEE ve Rolf MEYERSOHN tarafından derlenmiş olan «**Mass Leisure**», The Free Press, Glencoe, Illinois, 1958 adlı eserde mevcuttur.

1900 - 1958 yılları arasında İngilizce dilinde serbest zaman faaliyetleri konusu ile ilgili olarak yayınlanmış olan bütün eser ve makaleleri ihtiva eden bu zengin bibliyografya, Chicago'daki «Center for the Study of Leisure» in yardımı ile vücutte getirilmiştir.

Fransızca dilinde bu konudaki ilk sistematik bibliyografya ise Joffre DUMAZEDIER ve F. de CHAMACE'ın 1959 yılında yayınladıkları : «**Les Sciences Sociales du Loisir - Bibliographie Française et Guide d'Orientation Documentaire**, Centre d'Etudes Sociologiques, Paris 1959, adlı eserdir.

Türk üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetleri konusundaki araştırmamızda başvurduğumuz başlıca kaynaklar şunlardır :

KİTAPLAR :

- ALBİG, William, **Modern Public Opinion**, New York, McCraw-Hill 1956
- ARMAOĞLU, Fahir H. ve Guthrie G. BIRKHEAD, **S.F.B. 1946 - 1955 Mezunları hakkında bir araştırma**, Türkiye ve Ortadoğu Ämme İdaresi Enstitüsü yayınlarından A/15 - t.
- BLÜCHER, Vigo Craf, **Freizeit in der industriellen Gesellschaft dargestellt an der jüngerer Generation**, Stuttgart 1956.

- CENTER I ve John S. DOWNHAM, The Communication of ideas : A Study of Contemporary Influences on Urban life, London 1954, Chatto and Winders.**
- DENNEY, Reuel, The astonished muse, Chicago : University of Chicago Press, 1957.**
- HOFSTAETTER, Peter R., Die Psychologie und das Leben, Wien 1954.**
- GİLLEPSİE James M. ve Gordon W. ALLPORT, Youth's outlook on the future, Doubleday Papers in Psychology,, 1955.**
- GORER, Geoffrey, The American People, New York 1948, Norton and Co.**
- LEFEBRE, Lucien, Le Problème de l'Incroyance au XVI ième siècle, Paris, 1942.**
- LERNER, Daniel, The Passing of Traditional Society : modernizing the Middle East, 1958, The Free Press, Glencoe, III.**
- MATTHEWS, A. T. J. Yetişen Türk İdareciler, Çev. Dr. N. Abadan, S.B.F. İdarî İlimler Enstitüsü Yayını No. 1. Ankara, 1955.**
- MEAD, Margaret, Male and female, A Study of the Sexes in a Changing World, New York 1952, W. Morrow and Co.**
- NEUMEYER, Martin H. and ESTHER S. Leisure and Recreation, 3 rd Edition, New York Ronald Press, 1958.**
- NEWCOMB Theodor M. and E. L. HARTLEY, E. E. MACCOBY, Reading in Social Psychology, New York 1958.**
- RIESMANN, David, DENNEY Reuel, Nathan GLAZER, The Lonely Crowd, New Haven : Yale University Press, 1950.**
- SCHELKY, Helmut, Die skeptische Generation, Eugen Diederichs Verlag, 2. Aufl. 1958.**
- VEBLEN, Thorstein, The Theory of the Leisure Class, The Modern Library, New York 1931.**
- WHYTE, William H., The Organization Man, Doubleday Anchor Books 1957.**
- WRIGHT, Charles R., Mass Communication, Random House New York 1959, SS 17.**

MAKALELER :

- ABADAN**, Nermin, Kütüphane haberleşme vasıtaları, **S.B.F. Dergisi**, Cilt : XV, Yıl : 1960, Sayı : 1.
- ABRAMS**, Mark, The Mass Media and Social Class in Great Britain, Paper delivered at 4 th World Congress of Sociology, Stresa, 1959.
- DENNEY**, Ruel and Mary lea **MEYERSONH**, Preliminary Bibliography on Leisure, **American Journal of Sociology**, 62 (1957), 602 - 613.
- DUMAZEDIER**, Joffre, Current Problems of the Sociology of Leisure, **UNESCO, International Social Science Journal**, Vol. XII, No. 4, 1960, 522 - 523.
- FREY**, Frederick W. ve Arif T. **PAYASLIOĞLU**, Babalarının men-sup olduğu meslekler bakımından S.B.F. öğrencileri üzerinde bir inceleme, **S.B.F. Dergisi**, Cilt XIII, 1958, No. 3.
- HAVIGHURST**, Robert J. Leisure Activities and the Socio-economic Status of Children, **American Journal of Sociology**, 54 (1949), 506 - 19.
- HAVIGHURST**, Robert J., The Leisure activities of the Middle - Aged, **American Journal of Sociology**, Sept. 1957, No. 2, 152 - 162.
- PLESSNER**, Helmuth, Die Funktion des Sports in der industriellen Gesellschaft, in **Wissenschaft und Weltbild, Vierteljahrszeitschrift f.d. Grundfragen der Forschung**, Jg. 1956.
- PAOLETTI**, Henri, Leisure Habits and Social Contacts from the International Point of View, **International Journal of Public Opinion and Attitude Research**, 4 (1950), 273 - 274.

1	(*) Hüseyin Avni Göktürk	Miras Hukuku	190
2	(*) Cezmi Erçin	Bütçe Nazariyatı ve Tatbikatı	125
3	(*) Ethem Menemencioğlu	Devletler Umumi Hukuku Cilt 1	230
3	Ethem Menemencioğlu	Devletler Umumi Hukuku Cilt 2	150
4	(*) H. Âtîf Kuyucak	Ticaret Hukuku	200
5	(*) H. Âtîf Kuyucak	Muhasebe Prensipleri	300
7	(*) H. Âtîf Kuyucak	Para ve Banka Cilt 1	300
8	(*) Celâl Aybar	İstatistik Dersleri	165
9	(*) Adolf Merkl (Çeviren B. T. Saman)	Umumi İdare Hukuku	300
10	(*) All Fuat Başgıl	Anayasa Hukuku Dersleri	350
11	(*) Z. M. Aslan	Devletler Hukuku Dersleri	750
12	(*) Ernst Reuter	Komün Bilgisi	200
13	(*) Bülent Nuri Esen	Medeni Hukuk	
14	(*) Aziz Köklü	Türkiyede Para Meseleleri	250
15	(*) H. Avni Göktürk	Türk Medeni Hukuku Cilt 1	600
15	(*) H. Avni Göktürk	Türk Medeni Hukuku I. Kitap	485
16	(*) Fehmi Yavuz	Köy İdaremizin Maliyesi	200
18	(*) Turhan Feyzioğlu	İdare Hukukunda Emprevizyon Nazariyesi	150
19— 1	(*) Turhan Feyzioğlu	Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kazai Murakabesi	550
20— 2	(*) İ. H. Karafakih	Hukuk Muhakemeleri Usulü	470
21— 3	(*) Fehmi Yavuz	Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz	200
22— 4	(*) İ. H. Görell	İl İdareleri	600
23— 5	Z. M. Alsan	Müşterek Emniyet Problemi	110
24— 6	(*) Sadun Aren	Veraset Vergisi Üzerinde Bir Deneme	260
25— 7	(*) Arif Payaslıoğlu	Siyasi Partiler	200
26— 8	(*) Yavuz Abadan	Âmme Hukuku ve Devlet Nazariyeleri	700
27— 9	Seha L. Meray	Milli Yetki Meselesi	330
28—10	(*) Kudret Ayiter	Medeni Hukukta Tasarruf Muameleleri	270
29—11	Z. M. Alsan	Silâhsızlanma Problemi	180
30—12	(*) Ahmet Şükrü Esmer	Siyasi Tarih 1919 - 1939	500
31—13	(*) Fehmi Yavuz	Şehircilik Ders Kitabı	330
32—14	(*) Bahri Savcı	İnsan Hakları	600
33—15	A. Suat Bilge	Tebaanın Yabancı Memleketlerde Diplomatik Himayesi	250
34—16	(*) Fahir H. Armaoğlu	Seçim Sistemleri	300
35—17	(*) Erwin Graue (Çeviren : Nejat Bengül)	İktisat Ders Notları II. Fasıkül	200
36—18	İ. H. Görell	Devlet Şurası	600
37—19	(*) Cahit Talas	Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları	300
38—20	(*) Roy G. Blakey (Çeviren Reşat Aktan)	Maliye Ders Notları I. Fasıkül	350
39—21	1 Maliye Enstitüsü	Türkiye'de Ziraî Makinalaşma	400
40—42	(*) Marshall E. Dimock (Çeviren Nermin Abadan)	Âmme İdaresinin Prensipleri	150
41—23	(*) Cumhur Ferman	Bilanço Teorileri	350
42—25	(*)2 Cahit Talas	Avrupa Memleketlerinde Kıra Politikası	120
44—26	Reşat Aktan	Türkiye'de Ziraat Mahsulleri Fiyatı	800
45—27	(*) Hamit Sadı Selen	Türkiye Coğrafyasının Anahatları	460
45—27	3 İ. H. Ülkmen	Âmme Maliyesi	175
46—28	(*) Cahit Talas	İçtimai İktisat Dersleri	900
47—29	(*) Cemal Mihçioğlu	Personel İdaresinde Beşeri Münasebetler	500
48—30	(*) Bülent Daver	Türkiye Cumhuriyetinde Lâyıklik	500
49—31	(*) Cemal Aygen	Teşriî Faaliyetinden Dolayı Devletin Hukukî Mesuliyeti	250
49—31	4 Rıza Turgay	Federal Almanya'da Merkez Bankacılığı	75
50—32	(*) Nermin Abadan	Halk Eirkârı	400
51—33	Şehircilik Enstitüsü	İskân ve Şehircilik Haftası Konferansları	350
51—53	5 Bedrettin Seyhan	Garbi Almanya Federal Cumhuriyetinde İstihlâk Vergileri	100
52—34	(*) Ernest Kurnow (Çeviren S. Aren)	Araştırma El Kitabı	100
53—35	(*) G. H. Flanz (Çevirenler : Ş. Mardin, N. Erder, A. Sinanoğlu)	XIX. Asır Avrupasında Anayasa Hareketleri	200
54—36	Ernest Kurnow (Çeviren : S. Aren)	Türkiye'de Bütçe'nin Hazırlanışı	175

Yayın No.	M ü e l l i f i	Kı t a b ı n a d ı	Fı y a t K r ı .	
55—37	6	Gıyas Akdeniz	Vergi Bakımından-Gelir	40
56—38	7	Louis Pommery (Çeviren: C. Talas	Yeni Zamanların İktisat Tarihi	700
57—39		Arif T. Payaşıoğlu	Seçimler ve Oy Verme Üzerinde Yapılan Araştırmalarda Kullanılan Metodlar	200
58—40 (*)		A. Gorvine	An Outline of Turkish Provincial and Local Government	150
59—41		S. K. Obut	Türk Hukukunda Yabancı, Hakiki ve Hükmi Şahısların Aynı Haklardan İstifadesi	400
61—43	8	Akif Ergınay	İstihdam ve Gelir Hakkında 1955 - 64 Arası 10 Yıllık İtalyan Gelişme Programı	225
62—42	8	Abraham Mey (Çeviren : Cumhuriyet Ferman)	Türk Devlet Muhasebesi Üzerinde Düşünceler	75
63—45		Ernest Kurnow	The Turkish Budgetary Process	250
63—45	9	H. Laufenburger (Çeviren Turgut Omay)	Mukayeseli Bütçeler	225
64—46 (*)	10	Nazif Oker	Türk Vergi Sisteminin Anahatları	225
65—57		Fehmi Yavuz	Şehirciliğimiz Hakkında Mukayeseli Raporlar	200
66—48 (*)	11	G. Jêze (Çeviren M. Er-tuğruloglu)	Maliye İlmi	870
68—50	13	Richard Stone (Çevirenler S. Aren ve A. Karas-manoglu, Nejat Bengül)	Sosyal Hesaplar ve İktisadi Modeller	200
69—51		İbrahim Öğretmen F. Yavuz	Ankara'da 158 Gece Kondu	110
70—52 (*)		Akif Ergınay	Mukayeseli Bütçe	300
71—53 (*)		Hans Freyer (Çeviren : N. Abadan)	Sosyolojiye Giriş	500
72—54 (*)		Cahit Talas	Sendika Hürriyeti	120
73—55 (*)		A. Gorvine L. Barber	Organization and Functions of Turkish Ministries	700
74—56		Dr. Fahr Armaoğlu	Amerikan - Japon Münasebetlerinin On Yılı (1931 - 1941)	575
75—57		Dr. Şeref Gözübüyük Dr. Suna Kill	Türk Anayasa Metinleri	500
76—58 (*)		Dr. İsmail Türk	İktisadi Gayeli Mali Yardımlar	1050
77—59		Müşterek Yayın	Kaza ve Vilâyet İdaresi Üzerinde Bir Araştırma	800
78—60 (*)		Ş. Gözübüyük - Z. Sezgin	1924 Anayasası Hakkındaki Meclis Görüşmeleri	1000
79—61		Şehircilik Enstitüsü	İkinci İskân ve Şehircilik Haftası Konferansları	600
80—62		İst. İk. Fak. ve S. B. F. Müş-terek yayın	Lectures on Economic Development	720
81—63 (*)		Feyyaz Gölcüklü	Ceza Davasında Şahıs Hürriyeti	1450
82—64 (*)		Dr. Cemal Mihçioğlu	Amerika Birleşik Devletlerinde Kadroların Sınıflandırılması	1420
83—65		Mazhar Hıçşasız	Muzaaf Muhasebe Usulünün Kurucusu Luca Paciolo Eseri ve Tesirleri	165
84—66 (*)		T. B. Balta, B. Savcı, Y. Abadan	Rapports Préparés pour le Congrès des Sciences Politiques à Rome	
85—67		Mümtaz Soysal	Demokratik İktisadi Planlama için Siyasal Mekanizma	500
86—68 (*)		Seha L. Meray	Devletler Hukukuna Giriş. Cilt 1	2100
87—69		Albert L. Sturm - C. Mihçioğlu	Türk Amme İdaresi Bibliyografyası	750
88—70		Albert L. Sturm - Cemal Mihçioğlu	Bibliography on Public Administration in Turkey	2750
89—71 (*)		Hollis B. Chenery (Çeviren : Nejat Bengül)	Gelişme Politikaları ve Programları	250
90—72 (*)		Çeviren Halûk Ülman	Milletlerarası Münasebetler Öğretimi	100
91—73		Doç. Dr. Cemal Mihçioğlu	Müstakbel İdareciler İçin Tahsil İçerik Bir Staj Programı	400
92—74 (*)		Y. Günal	Bürokrasi	1500
93—75		Doç. Dr. N. Abadan	Barış Zamanında Sahil Sularının (Karasuları ve Bitişik Bölge) Hukuki Statüsü	2010
94—76 (*)		Doç. Dr. M. Gönülböl	Türkiye'de Anayasa Gelişmelerine Bir Bakış	420
95—77		Prof. Dr. Y. Abadan - Prof. B. Savcı	3 üncü İskân ve Şehircilik Haftası Konferansları	625
95—77		Şehircilik Enstitüsü		

Yayın No.	Ens. No.	M ü e l l i f i	Kitabın adı	Fiyat Krş
96—78 (*)		Prof. Seha L. Meray	Devletler Hukuku II nci Cilt	2850
97—79		S. B. F.	Yüzüncü Yıl Armağan'ı	1500
98—80		Prof. Dr. Y. Abadan	Devlet Felsefesi	2000
99—81		Prof. F. Yavuz	Şehircide Aranan Vasıflar	475
100—82		Prof. Dr. T. B. Balta Prof. Dr. Y. Abadan Prof. B. Savcı	İncelemeler	550
101—83		Dış Münasebetler Ens.	Devletler Hukuku Öğretimi Symposiumu	400
102—84 (*)		Doç. Dr. Besim Üstünel	Modern Ekonomilerde Para (Para Teorisi Para Politikası)	700
103—85		İsmail H. Ülkmen	Mahalli İdareler Maliyesi	3120
104—86		Prof. Dr. Cahit Talas	Avrupa İktisadi Camiası İçinde Sosyal Politikamızın Muhtemel Gelişme İstikametleri	115
105—87		Doç. Dr. Reşat Aktan	Müşterek Pazar Karşısında Türkiye Ziraati	600
106—88		Dr. Türkkaya Ataöv	Sovyet Rusya'da İşçilerin Bugünkü Durumu	450
107—89 (*)		Doç. Dr. Besim Üstünel	Milletlerarası İktisadi Birleşmeler Teorisi (Avrupa Müşterek Pazarı ve Türkiye)	950
108—90		Prof. B. Savcı Doç. Dr. Fahir Armaoğlu Dr. Bülent Daver	Yeni Fransız Anayasası	375
109—91		Doç. Dr. C. Ferman	Banka İşletmelerinde Maliyet Muhasebesi ve İşletme Bütçeleri	300
110—92		Mazhar Hıçşaşmaz	Ticari Muhasebe Problemleri	1400
111—93		Cevat Geray	Şehir plânlarının başlıca tatbik vasıtaları	1000
112—94		Prof. Sadun Aren	İstihdam, Para ve İktisadi Politika	725
113—95		I. Kant Prof. Dr. Y. Abadan Prof. S. L. Meray	Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme	225
114—96		Prof. Dr. T. B. Balta	Türkiye'de Yürütme Kudreti	155
115—97		Dr. M. Ete	Müşterek Pazar Karşısında Türkiye Devlet Sanayii ve Türkiye Maden Politikası	250
116—98		S. B. F. İdari İlimler Enstitüsü	S.B.F. İdari İlimler Enstitüsünün Gerekçeli Anayasa Tasarısı ve Seçim Sistemi Hakkındaki Görüşü	300
117—99		Prof. Seha L. Meray	Devletler Hukukuna Giriş (Birinci Cilt, İkinci baskı)	1550
118—100		Prof. Dr. C. Talas	İçtimai İktisat	1600
119—101		İskân ve Şehircilik Enstitüsü	Dördüncü İskân ve Şehircilik Haftası Konferansları	575
120—102		Doç. Dr. Ş. Gözübüyük	Amerika ve Türkiye'de İdarehin kazai denetlenmesi	450
121—103		Dr. Mümtaz Soysal	Devlet Sistemleri	800
122—104		Dr. Ruşen Y. Keleş	Şehir ve Bölge Plâlaması Bakımından Şehirleşme Hareketleri	1500
1	(*)	A. T. J. Matthews	Emergent Turkish Administrators	565
1		A. J. T. Matthews (Çeviren : N. Abadan)	Yetişen Türk İdarecileri	500
123—105		Dr. Yılmaz Günel	Adli Yolla Memnu Hakların İadesi	735
124—106		Dr. Türkkaya Ataöv	Sovyetler Birliği Devlet İdaresi	700
125—107		Doç. Dr. İsmail Türk	İktisadi Kalkınmanın Finansmanında Vergi Politikası	1100
126—108 - 17		Dr. Tuncer Bulutay	Başlıca İktisadi Büyüme Nazariyeleri	410
127—109		Dr. Metin Kıratlı	Parlomanter Muafiyetler Bizde ve Yabancı Memleketlerde	825
128—110		Dr. Halûk Ülman	Amerikan Diplomatik Münasebetleri 1939 - 1947	635
129—111		Doç. Dr. Safa Reisoğlu	Türk ve İsviçre Hukukunda Mûteahhit ve İşçilerin Kanunî İpotek Hakkı	1000
130—112		Doç. Dr. Bülent Daver	İra Organının İstisnai Yetkileri Bakımından Fevkalâde Hal Rejimleri	755
131—113		Mazhar Hıçşaşmaz	Şirketler Muhasebesi Problemleri	650
132—114		Doç. Dr. Sait K. Mımaroğlu	Evlî Kadının Kocasına Menfaatine Üçüncü Kişilerle Yaptığı İltizam Muameleleri	825
134—116		Prof. Dr. A. Suat Bilge	Le Conflit de Chypre et Les Cypriotes Turcs	

(*) İşaretili kitapların mevcudu kalmamıştır. Diğerleri Fakülte Neşriyat Servisi ile müelliflerinden satın alınabilir.

MÜŞTEREK TERCÜMELER SERİSİ

1	J. D. Millet (M. Soysal)	Devlet Plânlarının Hazırlanması	120
2	D. C. Stone (M. Soysal)	İktisadi Gelişme Programlarının Yürütülmesi İçin Millî Teşkilâtlanma	120
3 (*)	L. D. White (A. T. Payaslıoğlu - R. Toluner)	Ämme İdaresine Giriş	230

SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

Cilt	Sayı	Fiyatı Krş.	Cilt	Sayı	Fiyatı Krş.
1 (*)	1	250	11	1	250
1 (*)	2	250	11	2	250
1 (*)	3	250	11	3	1000
1 (*)	4	250	11	4	400
2 (*)	1-2	500	12	1	450
2 (*)	3-4	500	12	2	350
3 (*)	1-2	500	12 (*)	3	500
3 (*)	3-4	500	12 (*)	4	1250
4	1-4	1000	13 (*)	1	1000
5	1-4	300	13	2	1450
6	1-4	400	13 (*)	3	1250
7	1-4	575	13 (*)	4	1250
8	1-4	425	14 (*)	1	1250
9	1	250	14 (*)	2-3	2500
9	2	250	14 (*)	4	1250
9	3	250	15	1	1250
9	4	250	15	2	1250
10	1	250	15	3	1250
10	2	250	15	4	1250
10	3	250	16	1	1250
10	4	250	16	2	1250

(*) İşaretili kitapların mevcudu kalmamıştır Diğerleri Fakülte Neşriyat Servisi ile müelliflerinden satın alınabilir.
Fakülte Dergisinin senelik abone bedeli 50 T.L.
Türkiye haricli 60 T.L. dir.

I.KORELASYON TOPLAM TABLOSU

50 T.L.DAN AZ HARCAYANLAR

50 T.L.DAN FAZLA HARCAYANLAR

BELİRSİZLER

		ERKEK						KIZ						ERKEK						KIZ											
		ÇALIŞAN			ÇALIŞMAYAN			ÇALIŞAN			ÇALIŞMAYAN			ÇALIŞAN			ÇALIŞMAYAN			ÇALIŞAN			ÇALIŞMAYAN			ERKEK			KIZ		
		10	27	1	65	79	8	3	3	1	17	17	6	7	19	10	46	46	20	2	1	9	4	4	6	2	7	3	3	3	3
		S.B.F. %	H.F. %	O.D.T.Ü. %	S.B.F. %	H.F. %	O.D.T.Ü. %	S.B.F. %	H.F. %	O.D.T.Ü. %	S.B.F. %	H.F. %	O.D.T.Ü. %	S.B.F. %	H.F. %	O.D.T.Ü. %	S.B.F. %	H.F. %	O.D.T.Ü. %	S.B.F. %	H.F. %	O.D.T.Ü. %	S.B.F. %	H.F. %	O.D.T.Ü. %	S.B.F. %	H.F. %	O.D.T.Ü. %	S.B.F. %	H.F. %	O.D.T.Ü. %

12 a	ROMAN OKUYAN	YERLİ	20	40,7	X	41,53	34,1	X	33,3	66,6	100	64,7	52,9	50	28	21	40	32,6	43,4	20	X	100	X	33,3	25	X	X	42,8	33,3	33,3	33,3	X	
		YABANCI	20	18,5	X	4,6	27,8	25	100	66,6	100	88,2	52,9	83,3	28	15,7	50	41,3	32,6	45	X	100	X	88,8	50	66,6	X	28,5	33,3	100	33,3	X	
16	KİTABI NASIL ELDE EDİYOR?	a) SATIN ALIYOR	70	85,1	100	69,2	79,7	50	66,6	33,3	100	76,4	82,3	83,3	85,7	84,2	70	65,2	86,9	60	X	100	100	100	75	83,3	X	71,4	66,6	200	100	X	
		b) ÖDÜNÇ ALIYOR	40	29,6	X	35,3	27,8	50	66,6	66,6	X	35,3	23,5	16,6	71,4	21	30	41,3	19,5	35	X	X	X	25	33,3	X	28,5	66,6	33,3	X	X	X	
27	SİNEMAYA DEVAM	a) HAFTADA BİR	40	62,9	X	30,8	40	37,5	X	66,6	100	76,4	47	83,3	428	31,5	40	23,9	39,1	15	X	X	X	22,2	75	16,6	X	42,8	33,3	33,3	66,6	X	
		b) HAFTADA BİRDEN FAZLA	50	3,7	X	61,5	40	50	33,3	X	X	29,4	29,4	16,6	428	47,3	50	73,9	50	65	X	50	X	66,6	X	66,6	50	28,5	33,3	33,3	33,3	X	
31	TİYATRO YA DEVAM	a) TİYATROYA GİDENLER	10	11,1	X	6,1	7,5	12,5	X	33,3	X	X	X	16,6	X	21	X	X	8,6	10	X	X	X	X	X	X	X	14,2	X	X	X	X	
32	TİYATROYA DEVAM, SEBEBİ	b) BEĞENİLEN MÜELLİF İÇİN	30	25,9	100	26,1	16,4	25	X	66,6	X	17,6	23,5	33,3	28	5,2	40	13	39,1	40	X	50	100	22,2	50	50	X	14,2	X	66,6	X	X	
		d) VAKİT BULDUKÇA	50	62,9	X	49,2	65,58	62,5	66,6	33,3	X	58,8	64,7	33,3	85,2	63,1	50	47,8	32,6	55	X	50	X	33,3	25	66,5	50	X	100	X	100	X	
42	SPOR	YAPARIM	a) FUTBOL	20	25,9	X	26,1	32,9	12,5	33,3	X	X	X	X	X	42,8	36,8	30	41,3	50	40	X	X	X	X	X	X	50	14,2	100	X	33,3	X
			e) PİNG PONG	X	18,5	X	38,5	20,2	25	33,3	66,6	100	17,6	23,5	X	428	10,5	30	3,6	39,1	20	X	100	100	55,5	25	16,6	50	14,2	66,6	X	X	X
			h) YÜZME	X	22,2	X	33,8	27,8	12,5	66,6	X	100	41,1	23,5	16,6	57,1	42,1	30	58,6	50	25	X	100	100	88,8	X	50	X	14,2	66,6	33,3	X	X
	SEYREDERİM	a) FUTBOL	40	48,1	X	52,3	59,4	37,5	X	33,3	X	52,9	41,1	X	428	42,1	70	58,6	50	60	X	50	X	11,1	50	X	50	57,1	33,3	X	66,6	X	
		b) BASKETBOL	40	29,6	X	46,1	32,9	50	33,3	33,3	100	64,7	23,5	33,3	71,4	5,2	60	52,2	19,5	40	X	X	X	44,4	X	83,3	50	X	X	33,3	X	X	
		d) TENİS	X	3,7	X	13,8	5	12,5	66,6	33,3	100	23,5	11,7	33,3	28	5,8	30	28,2	13	10	X	50	X	44,4	X	16,6	X	X	X	X	X	X	
48	DANS, BALO PARTİ	a) ÇOK DEFA	X	3,7	X	12,3	X	37,5	X	X	100	5,8	X	16,6	28	5,2	30	17,3	9,5	35	X	X	X	22,2	25	X	X	X	X	X	X	X	
		b) HİÇ	20	62,9	100	44,6	62	50	100	100	X	70,5	64,7	66,6	71,4	68,4	50	67,3	54,3	55	X	100	100	33,3	75	83,3	X	57,1	66,6	100	66,6	X	
		c) ARA SIRA	80	33,3	X	4,3	32,9	12,5	X	X	X	29,4	35,2	16,6	X	26,3	20	15,2	30,4	5	X	X	X	33,3	X	X	50	42,8	X	X	33,3	X	
64	KAHVEYE DEVAM	a) PEK SIK	X	X	X	7	16,4	12,5	X	X	X	X	X	X	28	21	10	15,2	17,3	5	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
		b) ARA SIRA	40	48,1	X	58,4	54,4	25	X	X	X	X	X	X	28	47,3	30	56,5	65,2	25	X	X	X	X	X	X	100	57,1	66,6	X	X	X	
		c) HİÇ	60	51,8	100	33,8	29,1	62,5	100	100	100	100	94,1	100	42,8	31,5	60	28,2	17,3	70	X	100	100	100	100	100	X	42,8	66,6	100	100	X	

II KODELASYON TOPLAM TABLOSU		EVDE KALANLAR						YURTTA KALANLAR						SAIR YERLERDE KALANLAR						
		ERKEK			KIZ			ERKEK			KIZ			ERKEK			KIZ			
		36	81	24	25	22	8	92	72	12	7	7	6	1	24	6	1			
S.B.F	H.F.	ODTÜ	S.B.F	H.F.	ODTÜ	S.B.F	H.F.	ODTÜ	S.B.F	H.F.	ODTÜ	S.B.F	H.F.	ODTÜ	S.B.F	H.F.	ODTÜ	S.B.F	H.F.	ODTÜ
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
38	OPERA VE KONSERE GİDİŞ SEBEBİ	a) ZEVKLE UYGUN MÜZİK	555	25,9	66,6	72	31,8	75	347	29,1	41,7	428	28,5		100	33,3	83,3	100		
		b) BATEMİZİ GİNE ULASMAK İÇİN	16,6	13,5	16,6	12	13,6	12,5	30,4	22,2	8,4	14,2	42,8		8,3					
		c) KARADASLARIN TAVSİYESİNE UYMAK İÇİN		2,4	4,1		4,5		1,08		8,4				4,1					
		d) CEMİYET HAYATINA KATILMAK İÇİN	13,8	7,4		4	18,1		10,8	16,6	16,6	28,4	28,5		20,8	16,6				
50	DANS HAKKINDA FIKRİNİZ NEDİR	a) HOS NİYET GECİRME VAZİYETİ	555	60,4	83,3	76	86,3	75	48,9	47,2		100	57,1		100	50	100	100		
		b) DAMATININ İZİNİ ALMAYI SAĞLAMAMAK İÇİN	33,2	23,4	12,3	16	4,5	25	21,7	22,2	25		28,5		12,5					
		c) TANISMA VESİLESİDİR	16,6	32	25	8			29,3	38,8	41,7				33,3	33,3				
		d) TOPRUMUN GELENEĞİNE AYKIRIDIR	5,5	16			4,5		13	20,8	16,6	14,2			25					
56	TEK ADAMA DAVETİ KARAR GURUP KİBİ	a) TEK ADAMA	80,5	70,3	66,6	68	63,6	62,5	66,3	86,1	75	42,8	100		70,8	33,3	100			
		b) GURUP	33,2	38,2	33,3	28	41	37,5	35,8	18	25	56,8			100	29,1	66,6			
77	HAVALİNİZDE NE OLMAYI ARZU EDERSİNİZ	a) DİNADAMI		37		4			4,3	4,1	8,4				8,3					
		b) BÜYÜK BİR SANATKAR	38,8	13,5	12,3	6	13,6	37,5	17,3	7		28,4			8,3					
		c) MESLEĞİNDE ZİRVEYE ULAŞMAK	44,4	71,6	54,1	40	72,7	25	46,7	80,5	75	28,4	85,7		70,8	66,6	100			
		d) CUMHURBAŞKANINI BAŞBAKAN OLMAK	19,4	17,2	4,1		9		17,3	15	16,6				8,3					
		e) MİLYONER	13,8	18,5	24,8	12	13,6	12,5	13	7		14,2			16,6	16,6				
		f) BİLGİN	13,8	18,5			9	12,5	11,9	18	8,4		14,2		41,6	16,6				
		g) SEYYAH	22,2	98	20,7	40	9	12,5	10,8	8,3		56,8	28,5		8,3	16,6				
		h) BASKA BİR MEMLEKET VATANDASI	2,7	1,2	10,3		4,5			2,7	8,4									
89	BOS ZAMANLARINIZDA ZİYARETE GİDERMİSİNİZ	a) ÇOK SEVDEDİM YAKINLARIM KADASLARA YAKINIZ OLA GİDERİM	63,8	64,2	62,5	68	77,2	75	78,2	84,7	50	100	57,1		100	70,8	100	100		
		b) AİLE İLE BERABER	25	27,1	29,1	24	22,7		14,1	15	25		28,5		100	20,8		100		
		c) GURUPTAN AYRILMAMAK İÇİN		6,1	4,1	4		25	5,4	2,7	8,4	14,4			4,1	16,6				
		d) ZİYARETE GİTMEK ADETİM DEĞİL	19,4	12,3	20,7		4,5	12,5	9,7	8,3	25		14,2		12,5					
105	KIZ KARDES VE ESİNİZ YANINIZDA İKEN NEREDE DENİZ GİRMESİNE İZİN VERİRSİNİZ	a) UMUMİ PLATODA	47,2	23,4	54,1	24	41	25	25	18	41,7		28,5		100	33,3	66,6			
		b) TENHA KUMSALDA	27,2	29,6	25	24	18,1	25	29,3	38,8	16,6	14,4	14,2		16,6	33,3				
		c) AİLE KAMPLARINDA	19,4	38,2	37,5	12	9	12,5	30,4	38,8	16,6	14,4	42,8		20,8	50	100			
		d) HİÇ BİR YERDE		13,2	10,3	4	4,5		10,8	22,2	16,6				37,5					

III. KORELASYON

KÜÇÜK ŞEHİR

BÜYÜK ŞEHİR

TOPLAM
TABLOSU

ERKEK			KIZ			ERKEK			KIZ		
88	147	16	10	18	3	38	32	23	21	11	11
S.B.F	H.F	ODTÜ	S.B.F	H.F	ODTÜ	S.B.F	H.F	ODTÜ	S.B.F	H.F	ODTÜ
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%

21/3	RADYODA MÜZİK PROGRAMI	a	ALATURKA SARKI	62.5	64.6	43.7	60	72.2	X	26.3	59.3	8.6	42.8	45.4	27.2
		b	HALK TÜRKÜSÜ	45.4	60.5	18.7	40	38.8	X	18.4	43.7	13	28.5	27.2	9
		c	KLASİK BATI	21.5	24.5	37.5	30	27.7	33.3	31.5	18.7	26	57.1	27.2	63.6
		d	CAZ	42	28.5	56.2	60	55.5	33.3	44.7	50	56.5	61.9	54.5	81.9
		e	HAFİF BATI MÜZİĞİ	39.7	28.5	68.7	40	50	100	44.7	43.7	43.4	57.1	81.8	54.3
35/10 PERA VE 24 AYNI SAATTE SİL. BATI MÜZİ- Gİ KONSERNE SEYİRLİ HANGİSİNE GİDERMİSİNİZ	a	KONFERANS	29.5	43.5	18.7	30	16.6	33.3	31.5	31.2	39.1	23.8	X	27.2	
	b	EDEBİYAT MATİNESİ	27.2	15.6	12.5	10	38.8	33.3	31.5	18.7	8.6	23.8	27.2	18.1	
	c	MUNAZARA	38.6	42.8	62.5	60	50	33.3	39.4	50	43.4	57.1	72.7	54.5	
50	DANS HAKKINDA FİKRİ- NİZ	a	EVEY	62.5	34.6	56.2	90	44.4	66.6	55.2	37.5	82.6	76.1	54.5	72.7
		b	HAYIR	31.8	56.4	31.2	10	50	33.3	34.2	56.2	13	19	27.2	9
54 KARACIÖZLÜK LİGİ ESİNİNDE ÜMİNE OLAN TESİRİ	İBADETİN MAHİYETİ	a	HOS VAKIT GEÇİRME VASİTASI	53.4	53.7	68.7	90	77.7	100	50	53.1	82.6	71.4	90.9	72.7
		b	DAM VE KAVALYE TİN BASBAŞA KALMA İMKANI	21.5	18.4	6.3	X	11.1	X	31.5	34.3	17.3	19	9	18.1
		c	TANIŞMA VESİLESİ	26.1	34.6	18.7	X	X	X	23.6	34.3	34.7	95	X	X
		d	TOPLAMIN GÖRENEĞİNE AYKIRI	13.6	20.4	12.5	X	5.5	X	5.3	15.6	X	4.7	X	X
83	10 EK KENDİYLE BERABER KIZ KARDEŞİ VE ESİNİNDE NİZE GİRME SİNE MÜSADE EDECEBİ YER	a	EVEY	56.8	67.3	37.5	40	33.3	66.6	50	59.3	30.4	38	63.6	45.4
		b	HAYIR	34.3	27.2	50	60	66.6	33.3	44.7	37.5	65.2	57.1	36.3	45.4
		a	HER ZAMAN HER ŞEY FEDAETTİRE ÇEKÜL YÜKÜKELL.	23.8	31.2	18.7	30	11.1	X	21	18.7	8.6	19	27.2	X
		b	MÜSAİT ZAMANDA ZERİNE GETİRİLMESİ GEREKEN MÜKELL.	18.3	26.5	25	40	50	X	13.2	31.2	17.3	9.5	27.2	27.2
		c	SAHSİN TAKDİRİNE KALMIS HUSUS	51.1	40.8	56.2	20	44.4	100	55.2	50	73.9	66.6	45.4	72.7
10 EK KENDİYLE BERABER KIZ KARDEŞİ VE ESİNİNDE NİZE GİRME SİNE MÜSADE EDECEBİ YER	İBADETİN MAHİYETİ	d	BİR ALİŞKANLIK	3.4	3.4	6.3	X	X	X	2.6	3.1	X	X	9	
		e	BİRGÖSTERİS	4.5	4	X	X	X	X	7.8	X	4.3	X	X	
		a	UMUMİ PLAJ	21.5	18.3	50	X	27.7	66.6	65.7	40.6	56.5	28.5	63.6	36.2
10 EK KENDİYLE BERABER KIZ KARDEŞİ VE ESİNİNDE NİZE GİRME SİNE MÜSADE EDECEBİ YER	İBADETİN MAHİYETİ	b	TENHAKUMSAL	28.4	32.6	18.7	10	16.6	33.3	23.6	28.1	26	28.5	18.1	18.1
		c	AİLE KAMPI	35.2	36	31.2	20	27.7	33.3	18.4	34.3	30.4	14.2	X	9
10 EK KENDİYLE BERABER KIZ KARDEŞİ VE ESİNİNDE NİZE GİRME SİNE MÜSADE EDECEBİ YER	İBADETİN MAHİYETİ	d	HİÇ BİR YERDEN	11.3	21.7	18.7	X	5.5	X	2.6	12.5	4.3	4.7	X	

NOT: M.E.T.U. DA %53 NİSBETİNCE HANGİ ŞEHİRDE OTURDUĞUNU BELİRTMEYEN TALEBE ÇIKMIŞTIR, BU YÜZDEN ÖRNEK 53 ALINMIŞTIR.

